

Ráđđeaddi lávdegoddi institušuvdnasuorggi ektui (2019–2021)

Cealkámušraporta, golggotmánu 2021

Sisdoallu

Ovdasátni	3
Ovdasátni Kulturrádis	5
Ráđdeaddi lávdegoddi institušuvdnasuorggis	6
Eavttut lávdegotti bargui	10
Nanusmahttojuvvon dáidda- ja kultursuorgi	12
Evttohusat	20
Kulturekonomiija	20
Evttohus 1: Dieđu ala vuođđuduvvon ovdáneapmi.....	20
Evttohus 2: Institušuvdnaekonomiija ja ruoná molsašupmi	24
Evttohus 3: Ollislaš ja nannejuvvon váikkuhusgaskaoamit ealáhusovdáneapmái	28
Evttohus 4: Eanet investeremat ja riikkaidgaskasaš ovttasbargu.....	32
Innovašuvdna.....	36
Evttohus 5: Kultuvrra ja teknologiija.....	36
Evttohus 6: Eanet gudneáŋgiris digitála dáidda- ja kulturbuvttadus	39
Evttohus 7: Ođasmahtti deaivvadan sajit.....	44
Girjáivuohta	47
Evttohus 8: Potensiála álbmoga girjásvuođas	47
Evttohus 9: Eanet girjás dáidda- ja kulturfálaldat.....	52
Evttohus 10: Rádjerasttildeaddji sámi suorgi.....	57
Gelbbolašvuohta	62
Evttohus 11: Eanet márkanberošteaddji gelbbolašvuohta.....	62
Evttohus 12: Eanet ipmárdus gussiid birra	65

Ovdasátni

Ráđdeaddi lávdegoddi institušuvdnasuorggis geige dán raportta bokte su loahpparaportta.

Go Kulturráđdi nammadii Ráđdeaddi lávdegotti institušuvdnasuorggis juovlamánu 2019, lei ulbmil govdadit nammaduvvon joavku mas leat vásihusat ieš guđet osiin kultursuorggis vai sáhttet buktit ovdan ieš guđet perspektiivaid. Lávdegoddái leat vuosttažettiin nammaduvvon resursaolbmot geain lea duogáš gaskkustanarenain ja geat eai oaččo doarjagiid Kulturráđi ortnegiin, ja miellahtut leat nammaduvvon sorjjasmeahtun vuodul.

Go lea govdadit biddjon oktii, de maid bohtet stuorat perspektiivvat ja vejolašvuodát ođđa jurdagiidda. Diet speadjalastá lávdegotti evttohusaid maid dál geiget. Lassin eat čieगत ahte bargu maid muittuha ahte sáhttet čuožžilit nákkut ja ieš guđet oaivilat go resursaolbmot geain lea nu viiddis duogáš ja ieš guđet rollat, galget deaivvadit ja digaštallat evttohusaid mat leat čadnon publikumma ja ulbmiljoavkkuide, ja ii unnimusat sisabođuide, ruhtadeapmái ja ekonomiiiii. Go loahpparaportta dál lea gárvvis, de lean vissis ahte juste lávdegotti govdodat, ja nákkut digaštallamiin, leat váikkuhan positiiva guvlui dasa ahte evttohusat leat šaddan nu go dál leat.

Ráđdeaddi lávdegoddi institušuvdnasuorggis geige dál evttohusaid dan fápmudusa mielde mii lea reviderejuvvon ja čavgejuvvon skábmamánu 2020. Oktii buot ovddiduvvojit 12 evttohusa dán raporttas, juogaduvvon njealji fáddásurggiide: *kulturekonomiija*, *innovašuvdna*, *girjávuohta* ja *gelbbolašvuota*.

Ferte deattuhuvvot ahte evttohusbargu lea čađahuvvon oktaniis pandemijain maid olles máilbmi vásihii. Dat lea maid váikkuhan lávdegotti barggu. Mii leat ferten rievdadit ovtastallanmáile ja čoahkkinhámi, ja de go muđui servodat, de maid kultursuorgi giddejuvvui. Dieid stuora rievdadusaid ja álelassii molsašumiid siste buvttademiin, publikumma gieđahallamis ja doaimmain maid ferte dušše oanehaš áigái plánet, galggai lávdegoddi geahččalit digaštallat publikumma ja sisaboahtovuodu guhkit ja stuorat perspektiivvas. Leai gal soames háve hástaleaddji, muhto maiddái movttiidahtti loktet oaivvi eará áššiide go dan kriisii mii lei dás ja dál.

Viiddis bargoproseassa maŋŋil mas ledje máŋga čoahkkima, buorit digaštallámet ja gelddolaš dialogat, de geiget dán loahpparaportta. Raportta maid sávan ja doaivvun doarjjan nannejuvvon dáidda- ja kultursuorgái ja mas lea govdadet ja girjásat fuomášupmi publikummii, ja eanet publikummat ohcalit dáidda ja kultuvrra boahte jagiid, ja ahte dat nannet sisaboahtovuodu olles suorgái.

Munnje alccen lea leamašan hui movttiidahttin lávdegotti barggus digaštallat ja vuđolaččat bargat guovddáš gažaldagain: *Movt sáhttit mii olahit eanet ja ođđa ulbmiljoavkkuid?* Earenoamáš bures diehtit dan ahte stuora oassi Norgga álbmogis háreve dahje eai goasse ge ohcal dáidda ja kultuvrra. Máŋga lávdegotti láhtuin jođihit dahje leat čadnon institušuvnnaide gos lea leamašan gosii dievva sálat ja bures gulustuvvan, muhto dat deháleamos maid mii kulturjođiheddjit bargat, lea váikkuhit ahte joksá eanebuid ja rekrutere ođđa kulturjođiheddjiid.

Go dál geiget dán loahpparaportta, de lea kultureallin fas rahpaseamen, ja earret eará institušuvnnat ja suorgi galget fas viežžat publikumma ruovttoluotta, fas ieža oažžut sisabođuide ja gávdnat balánssa gaskkal digitála ođđahutkosiid ja árbevirolaš gaskkustemiid. Sávvamis váikkuhit evttohusat maiddái guoskevaš ja konkrehta doaimmaide go kultursuorgi galgá fas huksejuvvot giddema, bissehemiid ja

mañjideiid maññil. Mus lea buorre osku boahhteáigái ahte kultuvra šaddá gievrrat ja deháleabbo go goasse ge ovdal, ja ahte dáidda vásihuvvo eanet guoskevažžan ja sáhhtá olahit eanebuid dan issoras ja máilmmiviidosas kriisa maññil mii fáhkkestaga čuožai midjiide buohkaide.

Mun háliidan giitit Kulturráđi luohtámuša ja vejolašvuođa ovddas jođihit lávdegoddi. Mun háliidan maid giitit juohkehačča oasseváldin geat – ovdalaččat hoahpuid siste barggus – leat butkán ovdan iežaset vásihusaid, iežaset gelbbolašvuođa ja iežaset perspektiivvaid. Giitu maid nanu čállingoddái mii lea veahkehan čohkket buot árppuid, evttohusaid ja digaštallamiid dán loahpparaportii.

Jørn Knutsen

lávdegotti jođiheaddji

golggotmánu 2021

Ovdasátni Kulturráđis

Kulturráđi ráđđeaddi lávdegoddi institušuvdnasuorggis ceggejuvvui juovlamánus 2019 oassin Kulturráđi ekonomijaprojektii. Projeakta galgá váikkuhit ahte Kulturráđđi vel buorebut galgá heivehit aktevrraide dáiddá- ja kultursuorggis vai nannejit sin sisabohtovuodu ja ahte dáidda ja kultuvra sáhtta olahit stuorát ja govddit márkana. Lávdegoddi nammaduvvui guovddáš doaimmahussan dien barggus; ja olggobeale čalbmin ja mas lea earenoamáš gelbbolašvuhta váikkuhit iskat vejolašvuođaid boahteáigásaš dáiddá- ja kultursuorggis, ja earenoamážit institušuvdnasuorggi. Lávdegoddi lea govdadit biddjon oktii vai šaddet vuostálašvuođat ja digaštallamat, ja Kulturráđđi bivddii sin bargat iešheanalaččat ja friddja. Dán barggu leat sii dahkan hui bures.

Dalle go lávdegoddi nammaduvvui, de ii diehtán okta ge ahte pandemiija galggai olles fámuin deaivat min, dušše moadde mánu maŋŋil. Lunddolaččat de ii lean okta ge gii diđii ahte Kulturráđđi ovtta Norgga filbmainstituhtain, árrat 2021 galggaiga oazžut bargun kártet ja analyseret pandemiija váikkuhusaid kultursuorgái ja árvoštallat mot suorggi buoremusat fas sáhtta huksejuvvot. Ráđđeaddi lávdegoddi lea bargan iešheanalaččat dien barggus, muhto lávdegotti loahpparaporta šaddá dehálaš oassin diehtovuodus kulturekonomiija loahpparaportii, Kulturráđi viidáset bargui kultuvrralaš ja kreatiiva ealáhusain, ja de go mávssolaš ipmárdus dien ođđasit huksenbargui.

Projeaktajodiheaddjin ekonomijaprojeavttas háliidan mun ollu giitit lávdegotti jodiheaddji Jørn Knutsen ja daid eará 15 lávdegotti lahtuid goasii guokte jagi gelddolaš ja buriid bargguid ovddas. Evttohusat maid raporta bidjá ovdan, daid ovddas vástida lávdegoddi, ja dat eai leat vuos meannuduvvon makkár gea dásis Kulturráđus. Mun sávan ahte evttohusat ja rávvagat doaimmaide, lohkkovuvvojit ja árvoštallojit buohkain geat beroštit das, sihke siskkobealde ja olggobealde kultureallima. Čorgadis diehtovuđolaš digaštallan lea dehálaš go mii dál galgat loktet dáidaga ja kultuvrra badjelebbui ságastallamis.

Monica Larsson

jodiheaddji Kulturráđđi Kulturekonomiijas projeakta

golggotmánnu 2021

Ráđđeaddi lávdegoddi institušuvdnasuorggis

Ásaheapmi ja fápmudus

Duogáš

Ráđđeaddi lávdegoddi institušuvdnasuorggis nammaduvvui Norgga kulturrádis juovlamánu 2019, ja doalai vuosttaš čoahkkima juovlamánu 17. beaivvi seamma jagi¹.

Nammadeami bokte oaččui Ráđđeaddi lávdegoddi institušuvdnasuorggis govda fápmudusa čuvget Kulturráđi ovddas ekosystema kulturekonomiijas boahtevaš jagiid, ja geahččat institušuvdnasuorggi, dáiddáriid ekonomiija ja kultuvrralaš ja kreatiivva ealáhusa ovttas. Lávdegoddi galgá veahkehit Kulturráđi dien barggus kulturekonomiijain, kreatiiva ealáhusain ja ođđa publikummajoavkkuiguin, ja galgá kártet vejolašvuodaid ja hástalusaid vai nanne dáidda- ja kultursuorggi.

Fápmudus áddejuvvui guoskevažžan ja dehálaš suorggi ovdaneapmái, muhto menddo viiddis ja dárbbut áiddostahttimiidda. Lávdegoddi bivddii danne ahte fápmudusa ferte ráhkadit dárkileabbon ja áiddostahttit vai bargu ii šatta badjelmearálaš stuoris, ja vai evttohusat sáhttet leat dárkilat. Fápmudus divoduvvui ja lávdegoddi dohkkehii dan skábmamánu 2020. Diet divoduvvon fápmudus lea vuodđun go lávdegoddi lea bargan ja divvu ovdan barggus dán evttohusraporttas.

Fápmudus

Lávdegotti fápmudus lea buktit rávvagiid:

1. Mainna lágiin institušuvdnasuorgi sáhtta
 - a. Viiddidit iežas márkana
 - b. Olahit ođđa ja govddit publikummajoavkkuid
2. Mainna lágiin ásahussuorgi sáhtta nannet iežas sisabohtovuoddu

Márkaniin oaivvilduvvo sihke dála ja vejolaš ođđa kundarat mat heivejit institušuvnnaid fitnodatsurggiide. Ođđa ja govddit publikummajoavkkut sáhttet fátmastit govddibut dála publikummaid gaskka, muhto maiddái hástalit ođđa publikumma go jurddaša ovdamearkan demografiija, agi, girjái vuoda, sosioekonomalaš variábelat ja eará, sihke našuvnnalaččat ja riikkaidgaskasaččat. Go lea sáhka sisabohtovuodđu, de oaivvilduvvo sihke iežas sisabohtu ja almmolaš doarjja.

Lávdegoddi galgá addit konkrehta cealkámušaid sihke hástalusaid ja vejolašvuodaid birra mat gávdnojit dáid ulbmiliid ektui. Kulturráđi bivdá lávdegotti atnit čalmmis rávvagiid mat leat čadnon movt institušuvdnasuorgi sáhtta dustet hástalusaid ja vejolašvuodaid mat leat čadnon digitaliseremii ja rievdeamiide váikkuhit publikumma vieruid, vuoruhemiid ja dárbbuid.

¹ <https://www.kulturradet.no/fi/kreativ-naering/vis/-/kulturradet-opprettet-tenketank-for-kulturokonomi>

Evttohusat ja rávvagat eai galgga leat dušše daid doaimmaid ektui maid Kulturráđđi lea jurddašan bidjat johtui, muhto maidái sin ektui geaidda lávdegoddi oaivvilda lea heivvolaš.

Lávdegotti doaibma lea divvojuvvon institušvdnasuorggi ektui ja guovdilastá programmerejeaddji, buvttadeaddji ja gaskkusteaddji dáidda- ja kulturásahusaid main lea birrajagi doaibma ja fásta bargit.

Lávdegotti čoahkkáibidjan ja miellahtut

Lávdegottis leat guhttanuppelohkái earenoamáš välljejuvvon kulturjodiheaddji ja resursaolbmo geat iežaset áššedovdivuođa bokte galget buktit rávvagiid ja evttohusaid institušvdnasuorggis.

Áirasat lea nammaduvvon sorjjasmeahttumit ja iešheanalaš vuodul, ja sávaldagaid vuodul ahte galgá govdatit biddjon čoahkkái vuodđuduvvon girjjáivuođa ja viidát geográfalaččat, demográfalaččat ja mángga institušvdnasorttaid gaskka (musihka, lávdedáidaga, museaid, visuála dáidaga ja hybrida hámiid gaskka). Institušvdnasuorgi bargá lagas ovttas olles ekosystemain kulturekonomiijas, ja lávdegoddi fátmasta dan dihte áراسiid friddja suorggis.

Kulturráđđi bovdi čuovvovaš organisašuvnnaid nammadit áراسa guhte: Museumsforbundet, Norsk Teater- og orkesterforening (NTO), Spekter, Virke Kultur og Norsk Publikumsutvikling (NPU).

Dáidda- ja kultursuorgi, das maidái institušvdnasuorgi, lea viiddis ja girjái. Okta lávdegoddi ii sáhte ollásit ovdastit buot beliid diekkár stuora ja kompleaksa suorggis. Lávdegoddi dáhttu álggus namuhit ahte ovttaskas dáiddáriin ja etnalaš ja našuvnnalaš álgoálbmogiin ja unnitloguálbmogiin leat leamašan váilevaš áراسat lávdegottis. Danne lea leamašan earenoamáš fuomášupmi vuđolaš bargoproseassaide vai dieid perspektiivat váldojit vuhtii.

Lávdegotti jodiheaddji, Jørn Knutsen, márkanastinhovda Den Norske Opera og Ballett:as lea nammaduvvon ovttas muđui lávdegottiin.

Lávdegottis leat čuovvovaš miellahtut:

1. Jørn Knutsen, lávdegotti jodiheaddji, márkanastinhovda Den Norske Opera og Ballett (Oslo)
2. Åse Kamilla Spjelkavik Aslaksen, kuráhtor Trafo dáiddabuvttadeapmi (Asker)
3. Pia Bergersen, ovddeš direktvra Aller Live (Oslo)
4. Rhiannon Edwards, direktvra Virke kultuvra ja vásihusat (Virke) (Oslo)
5. Ante Giskeødegård, vuodđudeaddji ja eaiggát Momentium festivála (Ålesund)
6. Elisabeth E. Hansen, teáhterhoavda Trøndelag Teáhter (NTO) (Trondheim)
7. Thea Hjelmeland, dáiddár ja musihkkár (Bergen)
8. Kirsti Mathiesen Hjemdahl, beaivválaš jodiheaddji Cultiva (Kristiansand)
9. Christina Hætta, jodiheaddji Sámeráđi kulturossodagas (Sápmi)
10. Karl Kallhovd, sadjásaš museadirektvra Kulturhistorjjálaš musea, Universitetet i Oslo (Museumsforbundet) (Oslo)
11. Anne Marit Mevassvik, direktvra kultur ja álbmotdearvvašvuhta Trøndelag fylkasuohkanis, ovddeš direktvra Stiklestad Našunála Guovddáš (Steinkjer)
12. Javad Mushtaq, vuodđudeaddji ja beaivválaš jodiheaddji MAK (Mánggatvuhta, áigumuš, gelbbolašvuhta) (Oslo)
13. Thomas Talawa Prestø, dáiddalaš jodiheaddji Tabanka Dance Ensemble (Oslo)
14. Ingrid Rønnesdal, hálddašeaddji direktvra Oslo Filharmonien (Spekter) (Oslo)
15. Gitte Skilbred, gulahallan ja márkanastin direktvra MUNCH (NPU) (Oslo)
16. Erik Ulfsby, teáhterhoavda Norgga Teáhter (Oslo)

Hanne Kristin Jakhelln, jođiheadđi fidnosuorgestivrras Virke kultuvra ja direktvra Norsk Luftfartsmuseum:as Budejjus, lei fárus lávdegottis juovlamánus 2019 gitta miessemánnui 2020, áirrasin Musealihtu ovddas. Karl Kallhovd bođii áirrasin Musealihtu ovddas miessemánu 2020 rájes.

Kulturráđi kulturekonomiiprojekta lea leamašan lávdegotti čállingoddin čuovvovaččaid bokte: projektajođiheadđi Monica Larsson, Janicken von der Fehr, Emma Louise Gjerde, Roger Borgland Johansen, Magnus Aspeli ja Emma Lind.

Govvateaksta: Ráđđeaddi lávdegoddi institušvdnasuorggi ektui lávdegotti vuosttaš čoahkkima olis juovlamánu 2019. Bajimusat gurutravdda rájes: Thea Hjelmeland, Ante Giskeødegård, Erik Ulfsby, Ingrid Røynesdal, Thomas Talawa Prestø, Trine Skei Grande (dalá kulturminsttar, Gurutbellodat), Jørn Knutsen, Kirsti Mathiesen Hjemdahl, Javad Mushtaq, Kristin Danielsen (Kulturráđi direktvra). Vuolimusas gurutravdda rájes: Åse Kamilla Spjelkavik Aslaksen, Elisabeth E. Hansen, Rhiannon Edwards, Pia Bergersen, Anne Marit Mevassvik, Hanne Kristin Jakhelln (heittii lávdegottis miessemánu 2020, Karl Kallhovd bođii Jakhelln sadjái).

Cealkámušbargu

Ráđđeaddi lávdegoddi institušvdnasuorggis ceggejuvvui guovtti jagi áigodahkii, ja galgá buktit loahpparaportta evttohusaiguin ja rávvaggiiguin čakčat 2021.

Lávdegotti bargu lea eanas áiggi dáhpáhuvvun oktanis covid-19 pandemiijain. Diet lea váikkuhan lávdegotti vejolašvuodaid doallat čoahkkimiid ja ovttasbargovugiide. Go servodat giddejuvvui njukčamánu 2020 ja gáržžideamit mat das čuvvo, de lea leamašan vejolaš čađahit goasii dušše digitála

zoahkkimiid. diet lea maid dagahan ahte lassin plánejuvvon 3-4 dievasčoahkkimat jahkásaččat, leat leamašan čoahkkimat smávit bargojoavkkuin miehtá 2021.

2019 dollojuvvui fysalaš beallebeaivásaš álggahan čoahkkinn mas leigga fárus dalá kulturministtar Trine Skei Grande ja Kulturráði direktvra Kristin Danielsen. 2020 dollojedje golbma čoahkkima, okta digitála čoahkkinn miessemánu, okta sihke digitála ja fysalaš ollesbeaivásaš čoahkkinn čakčamánu, ja okta digitála čoahkkinn skábmamánu. 2021 dollojedje golbma digitála čoahkkima, guovvamánu, cuoŋománu ja geassemánu, okta sihke fysalaš ja digitála beaivásaš čoahkkinn borgemánu, ja loahpalaš čoahkkinn čakčamánu. 2021 dollojedje golbma digitála čoahkkima njukcamánu, cuoŋománu ja geassemánu, okta seahkakaš fysalaš ja digitála ollesbeaivásaš borgemánu ja loahpahan digitála čoahkkinn čakčamánu.

Ođđajagimánu 2021 juhkkujuvvui lávdegoddi njealji bargojovkui main ledje njealje lávdegottiláhtu guđes ge ja vel okta refereanta čállingottis. Juohke bargojoavku lei nammadan joavkojođiheaddji gii maid oassálasttii loahpparaportta doaimmahusbarggus. Bargojoavkkut dolle digitála čoahkkimiid, goas nu ja man nu guhká ain. Gaskamearálaččat čoahkkinnaste joavkkut viđa geardde 2021, čoahkkiamat ledje 1-2 diibmosaččat. Bargojoavkkut ovddidedje valjit evttohusaid ságastallamiidda oppalaš lávdegoddi. Áigejuvvo dilin lei diet málle ávkkálaš vuohki bargat ja ovddidit konkrehta evttohusaid.

Áigodagas miessemánu gitta čakčamánu 2021 ledje lávdegotti redakšuvnnas, mas leat njealje joavkojođiheaddji, oktan lávdegotti jođihedjiin dahje sin sadjásat ja áirasat čállingottis, doallan oktiibuot guhitta digitála čoahkkima.

Lea earenoamážit deattuhuvvon ahte evttohusat maid lávdegoddi buktá, galget speadjalastit viidodaga ja girjávuođa digaštallamiin mat ledje, sihke joavkkuin ja plenumis. Lávdegottis lea leamašan stuora gierdilvuohka ja ángiris ságastallamat geažos áiggi. Ferte fuomášahtit ahte eai buohkat leat ovttá oaivilis buot áššiin, muhto dárkkistuvvo ahte olles lávdegoddi lea buot cealkámušaid ja evttohusaid dohkkehan mat ovddiduvvojit dán raporttas.

Lávdegottiláhtut Erik Ulfsby, Ingrid Røynesdal ja Elisabeth Hansen leat oasálastán lávdegottibarggus vássán guokte jagi. Sii čuhuhit ahte lávdegotti fápmudus lahkona sakka guovddáš bargodoaimmaide dien golmma láhtuide sihke strategalaš ja operatiiva dásis de go sii leat institušuvdnajođiheaddjit, mii lea dahkan hástaleadjiin muhtin ráje eavttuin lávdegotti bargguide. Dien sii dieđihedje ja bođii maid ovdan árrat lávdegotti barggus. Diet seamma fáttát maid lávdegoddi lea váldán ovdan sin fápmudusa bokte ja digašallamiid bokte, leat maid guovddázis beroštusorganisašuvnnas NTO ja bargoadi organisašuvnnas Spekter, organisašuvnnat geat leat nammadan dieid láhtuid juogo go leat miellahtut dahje čohkkájit stivrras. Sii vásihit maid ahte Kulturráði rolla maŋemus jagiid lea leamašan eahpečielggas go lea sáhka musihkka- ja lávdedáidda institušuvnnaid ektui, mii maid lea dagahan ahte konklusuvnnat leat šaddan hástaleadjiin sidjiide. Go diet golbma lávdegotti láhtuit ovddastit girjá institušuvdnasuorggi mas leat hui mángga lágan hástalusat, de vásihit sii ahte ii leat riehta čállit vuollái loahpparaportta mas leat nie konkrehta evttohusat ja čilgejumit go dás. Seammás háliidit sii doallat ovdan ahte digaštallamat lávdegotti barggus leat leamašan buorit, ja ahte raporta buktá gelddolaš evttohusaid maid gal lea relevánta váldit fárrui go bargá viidáset dieiguin gažaldagaiguin.

Ráđđeaddi raporta geigejuvvui Kulturráði direktvrra bokte muhtin doalus Kulturrádis, Oslos golggotmánu 19. beaivvi 2021.

Eavttut lávdegotti bargui

Dáidda- ja kultursuorggis lea kompleaksa ekonomiija, suorgi lea girjái ja leat stuora erohusat dáiddasurggiid ja regiovnnaid gaskkas ja kulturávkkástallamis eanetloguid ja unnitloguid gaskkas. Čuolmmat maidda lávdegoddi lea bivdán buktit evttohusaid, leat gažaldagat maid lávdegotti miellahtut sin árgabeaivválaš barggus vásihit, ieš guđet lágan resursadiliin ja perspektiivvain. Danne lea leamašan dehálaš bargoproseassa bokte olahit ovttaoaivilvuoda muhtin vuđolaš oaiviliid, premissaid, eavttuid ja čielggademiid ektui lávdegotti cealkámušain.

Govda ja seagáš lávdegoddi

Ráđđeaddi lávdegoddi lea govdatit biddjojuvvon čoahkkái, nu go suorgi maid lea. Diet lea givrodad, muhto lea lihka dehálaš muitit ahte buot evttohusat mat ovddiduvvojit dán raporttas, eai deaivva buohkaid. Vejolaš publikumma, privahta ruđaid háhkat, vejolašvuodát čadnon kulturturismii ja váikkuhusat ealáhusdoaimmaide mealgat olggobealde kultuvrra viidodaga, maiddái digitaliseren, riikkaidgaskasašvuolta ja effektiveseren, diein lea hui iešguđet lágan vejolašvuodát ja effeakta iešguđet lágan kulturaktevrraide.

Covid-19 pandemiija

Goasii olles áigodaga go Ráđđeaddi lávdegoddi lea doaibman ja bargan iežas cealkámušaiguin ja rávvagiiguin, lea covid-19 pandemiija dagahan ráddjemiid ja giddejumiid servodagas. Diet lea čuohcan earenoamáš garrasit dáidda- ja kultureallimii Norggas. Go pandemiija bođii, de ledje dáidda- ja kulturinstitušuvnnat daid gaskka geat álggos fertejedje giddet, maiddái dat mañemusat geat besse fas rahpat uvssaid. Mánngga ovddasteaddjái, earenoamážit sidjiide olggobealde stuora institušuvnnaid, gáržžiduvvojedje garrasit vejolašvuodát hárjehallat, ja danne šaddá hui gáibideaddji fas álggahit.

Pandemiija lea maid váikkuhan lávdegotti bargui go lávdegotti miellahtut leat geažos áiggi ferten váldit vuhtii fáhkka rievdademiid njuolggadusain, go kultureallima ja kulturfálaldagaid leat rahpan ja gidden, sakka lassánan bargonoađđi, buozalmasvuolta ja karantenahástalusat bargosajis ja nu ain. Lea maid leamašan gáibideaddji bargovuohki go ferte bargat dievas digitála čoahkkimiin ja digaštallansajiin lávdegottidoaimmas.

Rahpat fas dáidda- ja kultursuorggi lea álgán, ja joatkán, ollásit dál go lávdegoddi lea loahpahan su evttohusbarggu. Lea vuos menddo árrat dádjat sihkarit maid pandemiija lea dagahan, dušše dan ahte dáidda- ja kultursuorgi gal ii goasse ge šatta seammá go ovdal covid-19 – min servodat lea rievdan. Kultureallin lea massán ollu dien áigodagas, muhto lea oahppan ollu maid institušuvnnat ja kultureallin váldá fárrui boahhteáigái. Ii unnimusat dáidaga gaskkustit ja ođđa publikummajoavkkuide gaskkustit digitálalaččat.

Seammás sáhtta pandemiija nannen erohusaid dáidda- ja kultursuorggis go oasis suorggis šadde gillát ieš guđet láhkái². Dákko sáhtta dáidda- ja kultureallin Sámis doaibmat ovdamearkan. Sápmi lea čilgejuvvon de go rájákeahces guovlu (juogauvvon njealje našuvnnalaštáhtaid gaskka). Go pandemiija

² Kulturdepartemeanta le bidjan johtui mánga doarjjadoaimma veahkehit ekonomalaš gillámušaid dáidda- ja kultureallimis veahkehit: «Vuosttaš jahkebeallái 2021 lea juolluduvvon 2,25 miljárdda ruvno gaskaboddosaš movttiidahttinortnegiidda kultur-, eaktodáhtolaš- ja falástallansuorgái. Ortnegat galget movttiidahttit doaimmaide mat leat heivehuvvon njoammundiliid ektui». <https://www.regjeringen.no/no/tema/kultur-idrett-og-frivillighet/innsiktsartikler/tidslinje-koronatiltak-under-kulturdepartementet/id2828012/>

áiggi giddejuvvojedje rájit, masse sámi dáiddárat, kulturbargit, festiválat ja kulturinstitušuvnnat stuora osiid sisabođuin ja doaibmaguovllu. leš rádjegidden šattai de stuorámuš hehttehussan sámi perspektiivvas, sihke ovttaskas dáiddára ektui ja mángga institušovna ektui.

Gidden lea maid čuočcan earenoamážit dan oassái kultureallimii mas lea unnán dahje ii mihkke ge almmolaš ruhtadapmi. Covid-19 pandemiija lea leamašan stuorámuš ealáhuskriisa kulturekonomiijii nuppi máilmmisoađi rájes. Raporta «Jahkebeali koronakriissain kultursuorggis»³ 2020 rájes, mas Menon Economics ja BI Centre for Creative Industries (BI:CCI) čilgii man láhkái kriissa čuožai smávva ja gaskastuora kulturfitnodagaide garrasepmosit. Leat hárvve kulturealáhusain geain lea kapitála doalahit bargiid dahje birget gávppašeami haga guhkit áiggi. Lávdegoddi čujuha konsekvanssaid pandemiijas, dás de go gelbbolašvuoda báhtareami ja heaittihemiid, ja mainna lágiin diet de fas váikkuha kulturinstitušuvnnaide gávdnat dáidagiid, dáiddáriid ja kultuvrralaš bálvalusaid, dan eat vel dieđe.

Raporta maid Menon Economics ja BI Centre for Creative Industries (BI:CCI) lea čađahan Kulturráđi ovddas, ja mii lea vuodđuduvvon stuorát iskosii mas leat eanet go 4 000 aktevrra norgga kultursuorggis. Iskosis maid čilgejit aktevrrat dili 2020 dien rádjái. Lassin leat bivdojuvvon árvvoštallat makkár vuordámušat sis leat 2021 ovddas jus njoammunráddjejumit doalahuvvojit, mas árvvoštallet ahte gávpejohtu njiedja 45% go buohtastahtá dábálaš jagiin.

ET HALVT ÅR MED KORONAKRISE I
KULTURSEKTOREN
ERFARINGER OG FREMTIDSUTSIKTER

³ <https://www.kulturradet.no/vis-publikasjon/-et-halvt-ar-med-koronakrise-i-kultursektoren>

Nanusmahttojuvvon dáidda- ja kultursuorgi

Lávdegotti cealkámušain ja rávvagiin dán raporttas lea bajit dási ulbmil váikkuhit nannet institušuvdnasuorggi ja dáidda- ja kultursuorggi Norggas. Lávdegoddi evttoha mánga doaimma mat, searvágaid eará doaimmaiguin, doavut sáhttet váikkuhit ahte institušuvdnasuorgi nannejuvvo sihke ekonomalaččat ja publikumma dáfus. Buot cealkámušat raporttas lea sorjavaččat bajit eavttus, mii vuoitá eará beroštumiid, namalassii ahte norgga dáidda- ja kulturpolitihkka ferte vuodđuduvvot dáidda iežas árvui ja heivehit servodahkii gos cealkámušat jo dovddaheamit leat friddja.

Lávdegoddi áigu dán kapihtalis čájehit soames áibbas guovddáš ja ráđđejeaddji ovdánandovdomearkkaid, tendeanssaid ja vuoruhansurggiid mat fertejit leat vuodđun nannejuvvon dáidda- ka kultursuorggis. Dien vai rávvagat raporttas dagahit dárbbášlaš ollisvuoda.

Hukset ođđasit suorggi mii lea garrasit gillán

Hástalusat ja vejolašvuodát dáidda- ja kultureallimii Norggas leat muhtin muddui garrasit rievdan lávdegotti doaibmanáiggi. Nuppe bealis lea dál dárbu nannet rahčama ođđasit hukset suorggi mii lea garrasit gillán, dál go leat boahtán ođđa vejolašvuodát lassii sisaboađuide ja ođđa, govddit publikummajoavkkut, riikkaidgaskasaš márkanaht ja ođđa gaskkustanhámit čadnon earret eará digitála reaidduide.

Pandemijja lea maid ođđasit dahkan áigequovdilin gažaldaga dáidaga ja kultuvrra doaimma servodagas. Mánngasat leat sakka váillahan dáidda- ja kultureallima, ja mánggas lea váillahan oktavuodaid earáiguin ja buriid vásihusad maid museat, teáhter, musihkka ja dánsun addá midjiide. Pandemijja maid fuomášahtii ahte kultursuorgi lea ekonomalaččat stuoris, lea kompleaksa ealáhusráidu mas leat ollu bargosajit.

Institušuvnnaid bealis leat pandemijja áiggi jearahallan čielgaseabbo vuoruhit dáidaga ja kultuvrra, ja lea vuogas dan olis jearrat makkár dáidda- ja kulturnášuvdnan mii dáhttu leahkit, ja maid dáidda ja kultuvra mearkkaša servodahkii.

Dáidaga ja kultuvrra árvu

Dáidaga ja kultuvrra árvu speadjalastá kulturpolitihkalaš vuoruhemiin ja kulturpolitihkalaš gielas. Danne lea dehálaš čielggadit dáidaga iežas árvvu ja lassiarvvu guovddáš prinsihpan lávdegotti raporttas.

Go dáidagii ja kultuvrii galgá bidjat árvvu, de cuigot dávjá ekonomalaš lassiarvvuid maid dat dagahit servodagas⁴. Dat lea buorre, go kulturealáhusat leat stuorrát, ja lea stuora vejolašvuhta nannejuvvon kulturekonomiijas. Muhto háreve ságastallojuvvo árvvuid birra maid ii sáhte mihtidit: manne dárbbášit mii dáidaga ja kultuvrra servodagas. Dáidagis ja kultuvrras lea iešárvu mii guoskkaha ovttaskas olbmo ja addá earenoamáš vásihusaid mat riggudahttet ja hástalit. Dat addá ipmárdusa, smiehtamuša ja addá saji digaštallat, ja lea eaktun ealas ja áššáiguoskevaš digaštallamiidda.

⁴ Ovdamearkan dán áššái lea 2013, go ovdal go álge hukset ođđa Našunalmusea, ákkastalle ahte musea váikkuha ahte turisma lassana ja sisaboađut ealáhusaid šaddet čudiid miljovnnaid mielde. <https://reiseliv1.no/nytt-nasjonalmuseum-vil-gi-200-000-ekstra-gjestedogn>

Dáidda- ja kulturinstitušuvnnat leat áibbas dárbašlaččat demokrátalaš arenain cakkít cealkámušfriddjavuođa infrastruktuurras. Dien olis lea diein institušuvnnain maiddá servodatmearkkašupmi ollu viidát go ovttaskas publikumma gallestallan.

Lea áinnas biehttaleami bokte ahte árvu juoga mas boahá ovdan. Dáidaga mearkkašupmi servodagas šaddá ovdamearkan čielggas go válde eret mis, de go pandemija olis. Sihkarastit cealkámušfriddjavuođa, gáibiduvvojit nanu institušuvnnat mat sáhttet hukset stuora publikummajoavkkuid ja seammás doaimmahit alla dási dáiddalaš suokkardeami.

Arts Council UK almmuhii 2014 ovtta «evidence review» mas lea namma; The Value of the Arts and Culture to People and Society⁵. Ovdasánis čuodjá ná:

When we talk about the value of arts and culture, we should always start with the intrinsic – how arts and culture illuminate our inner lives and enrich our emotional world. This is what we cherish.

We need to be able to show this on different scales – on individual, communal and national levels – so that we can raise awareness among the public, across the cultural, educational and political sectors, and among those who influence investment in both the public and private sectors. We need this information to help people think of our arts and culture for what they are: a strategic national resource.

Dáidda ja kultuvra ealáhussan

Lea dárbu dohkkehit maiddá suorggi ealáhusbeali, ja eanetárvvu ja oalgeváikkuhusaid dáiddabuvttadeamis. Ahte buvttaduvvon dáidagat jorret sisaboahatun, ja fátmastit stuora ekosystema institušuvnnaid áktevrrain, lea hui mávssolaš servodahkii, maiddá ekonomalaččat. Fridnja suorgi lea maiddá hui guovddážiis ekosystemas, dás ipmirduvvon de go dáiddalaš doaibma mii dáhpuhuvvá olggobealde fásta institušuvnnaid rámmaid. Institušuvdnasuorggi ferte maid áddet kultuvrralaš ja kreatiiva ealáhusa doahpajiid ektui, gos institušuvdnasuorgi lea sorjjas eará osiin dán ealáhusas ja nuppe láhkái.

Dát ekosystema fátmásta maiddá aktevrraid olggobealde kultuvrralaš ja kreatiiva ealáhusas, ja lávdegoddi háliida lohtet ovdan daid stuora vejolašvuođaid mat leat kulturturismmas. Kulturinstitušuvnnaide miehtá riikka leat buorit vejolašvuođat nannet dienasvuođu ja ođđa publikummajoavkkuid olahit go ángiruššá, ja go heiveha lassi gallestallamiidda sihke sisriikka ja olgoriikka turisttaide.

Kulturturisma ja ovttasbargu gaskkal kultuvrra ja mátkkošteami lea leamašan politihkalaš ángiruššansuorgi maŋemus jagiid, earret eará go lea ceggejuvvon Ovttasbargaráđdi kultuvra ja

⁵ <https://www.artscouncil.org.uk/exploring-value-arts-and-culture/value-arts-and-culture-people-and-society>

mátkkošteapmi 2017⁶. Lávdegoddi háliida čujuhit dan vuđolaš bargui mii lea dahkkon dás, ja doarju evttohusaid mat bohtet ovdan dien barggus.

Dáiddárekonomiija

Gávdno sorjavaš dilli gaskkal dáidda- ja kulturinstitušuvnnaid ja dáiddáriid geat buvttadit ja ovdanbuktet dáiddalaš buktaga. Diet synergijat ja ovttasbargu resurssaid ektui gaskkal dáiddáriid ja institušuvnnaid, ferte identifiserejuvot ja geavahuvvot buorebut. Nannejuvvon institušuvdnaekonomiija sáhtá maid nannet dáiddárekonomiija.

Lávdegoddi čujuha ahte vurdojuvvo ahte Kulturdepartemeanta fargga lagas boahteáiggis ovddida iežas kulturdieđáhusa čavčča 2021 mielde, mas vurdojuvvo ahte dát seagáš áššečuolmmat meannuduvvojit⁷. Lávdegoddi čujuha maidái Kulturráđi dehálaš rollii sihkkarastit vejolašvuodaid dáiddalaš ovdáneapmái ja čiekŋudeapmái, mii lea eaktun ahte servodagas (ja institušuvnain) galget lea dáiddalaš ja kultuvrralaš buktagat ráhkadit ja čájehit.

ABE-reformma ja áiggi vuollái unnidit ruđaid

Lassin korona pandemijii ja hástalusaide maid dat lea dagahan, leat stuora oasis institušuvdnasuorggis ferten guhká bargat unniduvvon rámmaiguin.

Lávdegoddi lea earenoamážit digaštallan bohtosiid dan nu gočoduvvon *ABE-reformmas* (Avbyråkratisering og effektiviseringsreformen / Unnitbyråkratiseren ja effektiviserenreformma) ja mainna lágiin dat leat geanohuhtán daid stuora institušuvnnaid dan rájes go álggahuvvui 2015⁸. Earenoamážit daid máŋga stuorát ja hui bálkágáibideaddji doaimmaide leat otnáš rámmat mearkkašahti vuolibut go maid livčče jus livčče čuvvon bálká- ja haddegoargnuma dien áigodagas.

Lávdegoddi čujuha earenoamážit FAFO-raportii ABE-reformma mii biddjui ovdan čakčamánu 2021⁹ (geahča teakstaboksa). Projeakta «ABE-reformma musihka- ja lávdedáiddadoaimmain» lea ruhtaduvvon Norsk teater og orkesterforing (NTO), Creo, NTL, Fagforbundet ja LO Stáhta bokte.

Áibba varas raporta ABE-reformma birra biddjojuvvui ovdan čakčamánu 2021. Projeakta «ABE-reformma musihka- ja lávdedáiddadoaimmas» lea ruhtaduvvon Norsk teater og orkesterforening (NTO), Creo, NTL, Fagforbundet ja LO. Stáhta bokte.

«Avbyråkratisering og effektiviseringsreformen» (Unnit byråkratiseren ja effektiviserenreformma) lea álggahuvvon Solberga ráđdehusas bušeahhtajagi 2015 rájes. Reformma lea oaivvilduvvon oažžut stáhtalaš doaimmahusaid effektiviserejuvot, ja mielddisbuktá jahkásaččat čuohppama

⁶ <https://www.regjeringen.no/no/dep/kud/org/styrer-rad-og-utvalg/rad-samarbeidsrad-for-kultur-og-reiseliv/id2565699/>

⁷ <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/kulturdepartementet-inviterer-kunstnere-til-a-delta-pa-innspillsverksted-for-kunstnermeldingen/id2627496/>

⁸ Geahča ovdamearkan «ABE-reformen i staten. Avbyråkratisering og effektivisering gjennom budsjettkutt» (Unnitbyråkratiseren ja bušeahhta čuohppama olis), *Fafo-raporta 2019:36* <https://www.fafo.no/zoo-publikasjoner/fafo-rapporter/item/abe-reformen-i-staten-2>

⁹ https://www.fafo.no/zoo-publikasjoner/item/abe-reformen-i-musikk-og-scenevirksomheter?category_id=20

0,5% stáhtalaš doaimbabeahtain Muhtin jagiid lea Stuoradiggi čuohppan eanet. Reformma lea moitojuvvon. Diet mieldeisbuktá ahte čuhppet átomáhtalaččat vuostáheavvaliin bušeahta sorjjasmeahttumit man ollu barggu doaimmahusat dárbbášit dahje eai, ja sorjjasmeahttumit vejolašvuođa effektiviseremis, digitaliseret ja eančilastit

«ABE-reformma musihka-ja lávdedáiddadoaimmain» geahččá FAFO lagabuidda ABE-reformma váikkuhusa doaimmaide musihkas ja lávdedáidagis, earenomáš fuomášupmi earret eará: Movt váikkuha ABE-reformma doaimmahusaid ruđalaš dillái? Ja movt vásihit musihka ja lávdedáidda jodiheadjit ja luohttámušolbmot bohtosiid ABE-reformmas?

Raporta čájeha ahte eatnasat vásihit ahte doarjagiid čuohppamat stáhta bealis vástiduvvojit čuohppamiin regiovnalaččat dahje fylkka bealis. Jus lea nu ahte doaimmahusat vásihit diekkár čuohppamiid, de lea dehálaš gažaldat ahte leat go doaimmahusain lassánan iežaset dietnasa sponsoriid bokte dahje eará láhkái. Lassin gávnahii FAFO ahte muhtin doaimmahusat, earenoamážit lávdedáiddadoaimmahusat, ledje lasihan iežaset sisaboađuid go ledje ožžon eanet publikumma čájálmasain. Okta vuohki dahkat dan, lea ahte bidjat čájálmasaid mat geasuhit publikumma. Seammás čujuhuvvui ahte lea ráđji man guhkás sáhtá fanahit dien ovdal go čuohcá servodatdoibmii, mii lea čájehit mángga lágan čájálmasaid ja govvodagaid čájehit. Viidáset bođii ovdan ahte mángga doaimmahusain ledje lassánan publikumma sisaboađut ollu eanet go haddegorgnjon go ledje lasihan bileahttahattiid ja mángga ásahusa ledje bajidan ollu eanet go haddegoargnjon. Diet maiddái sáhtá leat vuostá dan ahte buot dásiin álbmogis galget leat seamma vejolašvuohta ieš guđet kulturfálaldagaide. Seammás go soames doaimmahusaid iežas sisaboađut leat dehálaččat muhtin, čájeha raporta ahte diet lea guhkin eret váldo sisaboahtu gáldun. Leat dušše hárve jodiheadji dahje luohttámušolbmot geat muitalit ahte doaimmahusat gos sii barget, ahte dain leat earenoamáš sisaboađut priváhta sponsoriin.

Liŋka: https://www.fafo.no/zoo-publikasjoner/item/abe-reformen-i-musikk-og-scenevirksomheter?category_id=20

FAFO-raporta čájeha ahte mángga kulturinstitušuvnna, vaikke čuhppet, lihká leat nagodan doalahit fámuset ja lasihit iežaset sisaboađu dien áigodagas. Dien duogábealde leat earret eará bileahttahattit mat leat lassánan mealgat eanet go dábálaš haddegoargnjon. Lávdegoddi lea fápmudusa olis ahte digaštallan movt olahit viiddit publikumma, digaštallan hástalusaid mat das leat, ja sáhtá go ABE-reformmas leamašan eahpesosiála váikkuhus dáidda- ja kultursuorgái ja ulbmilii ahte buot osiin álbmogis galget leat ieš guđet kulturfálaldagat gávdnamis

FAFO-raporta čujuha maiddái movt seastindoaimmat váikkuhit guovddáš doaimmaide ja dahket ahte institušuvnna eai beasa ollašuttit ollásit sin dáiddalaš potenciála. Diet čuohcá maid kulturinstitušuvnnaid ealáskahttima fápmui muđui kultursuorggis:

Raporta čájeha viidáset ahte čuohppamat leat dagahan ollu rievdamiid muđui dáiddalaš lágideamis: Čájálmas- ja konseartaformáhta lea rievdan, projeavttat leat loahpahuvvon dahje biddjon eret. Muhtimat vástidit ahte leat unnit ođđa ángjiruššamat. Eanet go okta njealljásis dadjet ahte sin doaimmahusas leat unnit čájehanbáikkid, ja muhtin doaimmahusat leat unnidan iežaset riikkaidgaskasaš aktivitehta. Jearahallaniskosis vástidit njealljásis logis ahte dáiddalaš

aktivitehtadássi lea veaháš unniduvvon, ja 22 proseantta dadjet ahte lea viiddiduvvon. Lassin diekkár čuohppamiidda loguid dáfus, de oaidnit mii ahte 33 dain 58 geat vástidedje ahte ABE-reforbma váikkuha dáiddalaš vejolašvuođaide.

Lávdegoddi oaivvilda ahte jus Norga háliida investeret kultureallimii ovddos guvlui mii lea fámolaš sihke našuvnnalaččat ja riikkaidgaskasaččat, de berre ABE-reforbma dáidda- ja kultursuorggi ektui heahtihuvvot. Lávdegoddi háliida čujuhit ahte kulturinstitušuvnnat eai ge leat oassin stáhta hálddahasas, ja danne ii olat ABE-reforbma ulbmila ahte effektiviseret *stáhtahálddašeami* dainna lágiin ahte čuohppat rámmadoarjaga mii juolluduvvo dieidda institušuvnnaide.

Lihkostuvvan ángiruššan ja doaibma ii galgga dagahit čuohppama

Lávdegotti bargu lea vuodđuduvvon dan ektui ahte evttohusat bohtet *lassin* dábálaš, dálá ortnegiidda ja dálá doarjagiidda. Ii galgga čuhppojuvvot, dahje čuhppojuvvot eanet almmolaš doarjagiin vaikko institušuvdnasuorgi lihkostuvvá nannet sisaboahtovuođu ja olaha ođđa ja govddit publikumma.

Dán evttohusraporttas čujuhuvvojit mángga doaimmaide mat sáhttet nannet ealáhusa ja publikummalogu. Soames ángiruššamat doaimmain dagahit ahte almmolašvuohta lasiha investeremiid institušuvdnasuorgái ja kulturealáhussii oppalaččat boahhte logijagi áigodagas.

Digitálalaš molsašupmi

Ođđajagimánu 2021 almmuhii Norsk Publikumsutvikling goalmát publikumma iskosa raporta COVID-19 Monitor¹⁰. Ráđđeaddi lávdegoddi institušuvdnasuorggis lei áirras iskkadanbargguin mas lei lávdegotti jođiheaddji Jørn Knutsen fárus. Raporta konkludere ahte kulturpublikumma lea eanet várrogas máhccat fas kulturarenaide go álggogeahčen pandemiija áiggi, ja ahte leat hárláhan oassálastit digitálalaččat kulturdoaluin. Dál, eanet go jahkebeali maŋŋil, de lea čielggas ahte digitála čájálmasat ja sisdoallu leat šaddan dáhpin. Digitála molsun lea bures jođus, ja dáidda- ja kultursuorggis leat ollu gelddolaš vejolašvuođat.

Lea olggobealde lávdegotti doaimma čilget daid earenoamáš kompleaksa fáttáid maid «digitaliseren ja institušuvdnasuorgi» fátmasta, vaikko diet ieš alddis lea ráđđejeaddji fáddá mángga evttohusain. Lávdegoddi ankke háliida addit muhtin dehálaš dárkkistemiid digitála molsuma birra. Vuosttažettiin lea dehálaš čujuhit vuđolaš erohusa gaskkal dáiddalaš *sisdoalu* ja digitálalaš *márkanastima*.

Dákko lea maid dehálaš dohkkehit ahte leat stuora erohusat dáiddasurggiid gaska, ovdamearkan musihka, visuála dáidda ja lávdedáidda, museasuorgi ja eará. Lávdegoddi čujuha lassin ahte boahtevaš jagiid berre geahččaladdot ja dutkojuvvot eanet makkár máksinmállet doibmet digitála čájálmasaide, vai dáiddalaš digitála sisdoallu maid sáhttá lasihit sisaboadu sihke stuora ja smávva institušuvnnaide.

¹⁰ <https://www.kulturradet.no/kreativ-naering/vis/-/publikum-er-avventende-til-a-delta-fysisk-i-kulturlivet>

Kriisajahki 2020 publikummaovdáneapmi ja digitála innovašuvdna. Mii dáhpáhuvvá publikummain?

Iskama birra

COVID-19-Monitor mihtida publikumma ovdáneami, man dáhtus lea váldit riskka ja jearahallat teáhtera, konsearttaid ja museavásihusaid pandemiija áiggi. Norsk publikumsutvikling ovttas bargan NTOin ja Kulturráđiin leat iskama duogábealde. 21 institušuvnna leat oasálastán iskamii, oktiibuot 12399 vástádusain. Ledje golmma geardde dáhtačoaggimat miessemánu rájes čakčamánu rádjái.

Vástideaddjit iskamis ledje institušuvnnaid guovddáš publikumma. Eanetlohku vástideddjiin dain geat vástdedje, fitnet gaskkal 2 ja 5 háve jagis, sii de fitnet dávjjibut go mii lea gaskamearalaš go guoská teáhterii, operai, konsertii ja museageavaheamis. Eanet go bealli vástideddjiin leat eret Oslo/Viken guovllus, muhto buot regiovnnat ledje ovddastuvvon. Goasii gealli (47 %) muitalit ahte sii orrot ovttas olbmuiquin geat gullet Covid 19 riskajovkui agi ja vuollásaš dearvvašvuoda sivaid geažil.

Bohtosat ja ipmárdus

Skábmamánu 2020 ledje vel unnit olbmot geain ii lean mihkke ge vuosteháguid fitnat teáhteriin ja konseartavisttiin. Museain njidje guossit 54 % álggus pandemiija áiggi miessemánus, gitta 26 % rádjái loahpageahčai jagi. Teáhter ja konseartavisttiin unnui 42 % rájes gitta 33 % rádjái. Buorre ođas lei ahte leat áin eanebut geat doivot ahte sii áigot geavahit eanet áiggi ja ruđaid kultuvrii go fas álget mannat olggos.

Fuomášupmi digitála sisdollui, maid iskkus gávnnai

Atná go publikumma digitála sisdoalu dáidda- ja kulturinstitušuvnnain gaskaboddosaš kriisačoavddusin vai bastevaš fáldahkan?

4 olbmo 10 olbmoss háliidit digitála čovdosiid bissovažžan

Boarrásepmosat leat rievddadan oainnu – dál háliidit 42 % sis geat leat badjel 75 jagi ahte digitála fáldat galgá leat bissovaš 5 olbmo 10 museaguossis háliidit digitála čovdosiid bissovažžan

Lea go máksindáhttu digitála vásihusaide? Dál leat unnit geat oaivvildit ahte digitála vásihusat galget leat nuvtá go ovdal go pandemiija álggii, dušše 13 % oaivvildit galgá leat nuvtá.

Lea veahá alit máksindáhttu digitála njuolggos sáddagiidda go báddejuvvon sáddagiidda Nuorabut leat eambbo mielas máksit digitála sisdoalu ovddas go vuorraset olbmot – Vaikko leat vuorraset olbmot geat duođaš geavahit fáldadaga eanemusat.

Digitála árvu publikumma iežas sániiguin.

Fátmmasteapmi:

Teáhter ja kultuvra šaddá olámuddui eanebuidda, maddái sidjiide geat eai ovdal leat sáhtán oasálastit riskka dahje buozalmasvuoda geažil.

Berrešii leat fáldat dábálaš čájálmasain vuorasiidda ja olbmuide geain muđui ii livčče vejolaš Ražan vuoiimmehisvuodain. Ja de in dárbaš huššat mátkoštir dohko ja ruovttoluotta.

Mus lea guhkálmás buozalmasvuohhta ja liikon hirbmadit váldit oasi vásihusas vaikko in sáhte fysalaččat leat doppe. Dat dahká álkibun olbmuid geain lea lihkadaneastadus, olbmuid geain lea balolašvuohhta ja olbmuid geaid mielas lea ieš guđet áššiid geažil lea váttis mannat teáhterii.

Váldit eret cakkiiid, vuolidit hehttehusaid:

Lea buorre vuohki olahit stuorát publikumma geat eai oro lahkosiin.

Lea álkít oaidnit čájálmasa mat leat guhkiin nuppe sajis, ovdamearkan eará gávpogis dahje eará riikkas

Viimmat beassat oasálastit festiválas mas in leat beassan oasálastit ovdal go lea nu guhkiin eret Sáhtá maid unnidit hehttehusa gussiide geain muđui ii leat leamašan vejolašvuohhta oasálastit dahje muđui eai livčče vuolgán čájálmassii go lea veaháš amas dahje orru issoras/ amas. Buorre vuohki oaidnit konkrehta mii lea vuordimis ja ii unnimusat sáhttit oahppat veaháš ovdagihtii. Mun doaivvun ahte čájálmaset nehtas sáhttet oažžut olbmuid háliidit finadit HOKas duohta ilmmis maid.

Loga olles raportta dáppe <https://norsktopublikumsutvikling.no/news/covid-19-rapport-1-av-3-seks-av-ti-sitter-p%C3%A5-gjerdet>

Gávdnojit mángga miellagiddevaš vejolašvuohđa ođđa teknologijias ja digitála ovdáneamis. Lávdegoddi háliida sávvat dien ovdáneapmái bures boahtima, ja hástala institušuvnnaid leat njunnošis digitála ovdánanbarggus ovtta dáiddáriiguin, juolludeaddji eiseválddiiguin ja olggobeale bealálaččaiguin.

Seammás dáhttu lávdegoddi deattuhit ahte *guovddáži*s mángga institušuvnnaid doaimmain lea deaivvadeapmi gaskkal dáiddára ja publikumma, ja dien fysalaš čoahkkima haga lávddi ja sála gaska šattašii lávdedáidda juoga *eará*. Dien leat oaidnán čielgasit miehtá pandemiija áiggi, ahte vaikko digitála addá ollu ođđa vejolašvuohđaid, de goit ge fysalaš deaivvadeapmi gaskkal publikumma ja dáidaga lea guovddážiis dáiddavásihusas, ja earenoamážit guovddážiis lávdedáiddainstitušuvnnaid doaimmas. Seammas maid guoská museasuorgái, gos digitála gaskkustepmi ii goasse ge sáhte ollásit buhtadit duohta vásihusa mii šaddá gaskkal publikumma ja museadáviriid.

Almmolašvuohđa ovddasvástádus

2007 kulturláhka nanne čuovvovaččat: Lága ulbmil lea mearridit almmolaš eiseválddiid ovddasvástádusa ovddidit ja lágídit govda kulturdoaimma fáldagaid, vai buohkat ožžot vejolašvuohđa oassálastit kulturdoaimmain ja vásihit mánggalágan kulturhámiiid¹¹.

Heivehit ahte álbmot beassá buktit ovdan ieš guđet lágan dáiddalaš hamiid, ja alla kvalitehtadásis, lea ge de dasto almmolašvuohđa ovddasvástádus. Diet mielddisbukta ahte lágíduvvojit dili čieknudeapmái, dáiddalaš dutkamii ja ovdáneapmái, maiddá guhkit áigái.

¹¹ <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2007-06-29-89>

Odne gávdnojit vaikko man ollu dáodda- ja kulturinstitušuvnnat miehtá riika, mat dagahit ahte dáidda, kulturarbi ja báikkálaš kultureallin joksá olbmuid báikkálaš servodagas ja guovllus. Diet lea gaskkustanbargu ja ovddasvástádus maid institušuvnnar váldet hui duođas.

Lávdegoddi háliida čujuhit ahte dáidaga ja kultuvrra saji skuvllas lea earenoamáš dehálaš oassi mii lea almmolašvuođa ovddasvástádus, ja lea hirbmat mávssolaš kultureallimii go lea sáhka ulmiliid birra movt publikummaovdáneapmi, rekruteren, girjávuohta ja integreren galgá mannat. Vai boahteáiggi publikumma galgá vásihit dáidaga ja kultuvrra leat olámuttus, de ferte sihkkarastit dieidda saji oahpahasas álggu rájes. Skuvla lea mearrideaddji arena sihkkarastit govda ja ovddasteaddji rekruterema dáiddafágaid ja kultureallima boahttevaš publikumma.

Girjávuohta

Girjávuohta lea hui govda doaba, ja dan dássedit digaštallet, dat ovdána ja rievdá. Girjávuohta doaban geavahuvvo dávjjimusat meroštallat ja dárkkistit osiid dahje oainnuid fátmastit mat leat unnán ovddastuvvon dahje mat eai heive dasa mii lea normerejuvvon. Lávdegoddi lea barggustis doalahan doahpagii «kultuvrralaš girjávuohta», mii vuosttažettiin lea čadnon kultursuorgái ja kulturpolitihkkii¹².

Doarjjareivves 2021 Kulturdepartemeanttas dáidda- ja kulturinstitušuvnnaide geat ožžot almmolaš doarjaga, lea deattuhuvvon ahte bajitdási ulbmilin lea ahte dáidda- ja kultureallin galgá «*fátmastit ja leat gávdnamis buohkaide, sorjjasmeahttumit ovdamearkan sohkaheali, agi, čeardda, oskku, seksuálalaš oainnu, doaibmandási ja/dahje kultuvrralaš, soaiála ja ekonomalaš duogáža ja ássanguovvllu.*»

Biddjojuvvo earenoamáš fuomášupmi dasa ahte «*fátmastit servodatjoavkkuid geat leat nu oidnosis*» ja «*váikkuhit dasa ahte sámiid ja našuvnnalaš unnitloguid dáidda- ja kulturhámit eanet sáhttet šaddat oassin olles Norgga kultureallimis*».

Loahpageahčen 1980-logus lea fátmasteapmi leamašan guovddáš perspektiiva sihke norgga ja riikkaidgaskasaš kulturpolitihkas go lea sáhka kultuvrra demokratiseret¹³. Demokratiseren bealli lea maid leamašan guovddáš lávdegottis, muhto lávdegotti barggus lea váldofuomášupmi leamašan čadnon ekonomijii, innovatiiva ja doallevaš potenciálli dan girjávuodas mii lea álbmogis ja ulbmili oláhit odđa ja govddit publikummajoavkkuid ja viiddiduvvon márkana.

Evttohusain mat bohtet ovdan dán raporttas, lea earenoamážit deattuhuvvon doaimmaide ja aktivitehtaide mat leat heivehuvvon oinnolaš unnitloguide ja joavkkuide mat ovddastit našuvnnalaš ja čearddalaš unnitloguid ja álgoálbmogiid. Sámi perspektiivva gokčojuvvo maid sierra evttohusas go guoská lassi dietnasii ja márganolaheapmái mii lea čadnon dan rájákehtes lundui.

¹² Geahča Anne Ogundipe, Silje Eikemo Sande ja Ellen K. Aslaksen: *Et kunnskapsbasert og langsiktig mangfoldsarbeid*, Kulturráđđi 2020, earenoamážit kap. 2 ss. 15–27. <https://www.kulturradet.no/vis-publikasjon/-/et-kunnskapsbasert-og-langsiktig-mangfoldsarbeid>

¹³ *Et kunnskapsbasert og langsiktig mangfoldsarbeid*, s. 15. <https://www.kulturradet.no/vis-publikasjon/-/et-kunnskapsbasert-og-langsiktig-mangfoldsarbeid>

Evttohusat

Kulturekonomiija

Evttohus 1: Dieđu ala vuodđuduvvon ovdáneapmi

Ulbmil Doallelaš kulturekonomiija norggas – sihke ekonomalaččat, birrasa dáfus ja sosiálalaččat - ferte sihkarastojuvvot dieđuid ala vuodđuduvvon, ja earenoamáš deaddu nannejuvvon earenoamážit daid daid ekonomalaš mekanismmaid ektui dáidda- ja kultursuorggis.

Duogáš Máilbmi rievdá. Pandemiija lea čielgasit čájehan ahte ovtta bealis man sitkat ja stuooris kulturekonomiija lea, ja nuppi bealis man hearki, kompleaksa ja seagáš árvogollosat kulturekonomiijas leat. Leat maid stuora erohusat kulturealáhusas, ja earret eará man ollu publikumma ja priváhta ruđat leat gávdnamis, potenciála mii lea čadnon kulturturismii ja eará ekonomalaš ja ja sosiála birasváikkuhusaide olggobealde institušuvnnaid, ja vel vejolašvuodaide ja hástalusaide čadnon earret eará digitaliseremii, riikkaidgaskasaš doaimmaide ja effektiviseremii, sáhtá rievdat hui ollu ieš guđet kulturaktevrraid ektui.

Eanet fuomášeapmi digitaliseremii, stuorát girjáivuohta álbmogis, eanet diehtomielalašvuohta dálkkádaga ektui ja eahpesihkarvuohta boahte áiggi almmolaš ruhtadeamis lea dagahan stuora dárbbu nuppástuhtimii olles kultursuorgái. Sáhttit dieiguin čuolmmaiguin bargat, ja ávkkástallat geavatkeahces potenciála doallelas ovdáneapmái mii gávdno mángga diein surggiin, de dárbbášuvvo eanet diehtu.

Lávdegoddi oaivvilda ahte váilu dárbbášlaš diehtu ja dutkan kulturekonomiija birra mángga hui guovddáš osiin, ja maiddái diehtomielalašvuohta mainna lágiin diet stuorát fáktorat váikkuhit suorgái. Lávdegoddi ohcala govddit vuoruheami diekkár diehtoháhkamii .

Doaimmat Lávdegoddi hástala Kulturdepartemeantta, Máhtodepartemeantta, Kulturráđi ja Dutkanráđi vuoruhit ja duvdi ahte servodatdásis dutkojuvvo eanet kulturekonomiija birra, ja earenoamáš fuomášumi bidjat:

1. Oktavuodaidt ekosystemas, árvogollosiin ja fierpmádagain, ruhtadanmodeallaide, ekonomalaš ja eai-ekonomalaš váikkuhusaide.
2. Viidát ja dárkilet statistihkaid ekonomalaš ovttagaid
3. Institušuvdnaekonomiija ja ruoná molsašupmi
4. Digitaliserenekonomiija váikkuhusat, vejolašvuodát ja hástalusat, sihke institušuvdnasuorggis, dáiddáriidda ja duogášvuoigatvuodaid eaiggádiidda.
5. Ekonomalaš potenciálas álbmoga girjáivuođas.

Dárbu nannejuvvon diehtodássái

Sihkkarastit doallelaš ja gudneáŋgiris ovdáneami dáidda- ja kulturealáhussii Norggas, ja buoret ávkástallama geavatkeahkes potenciálas ja ođđa vejolašvuođaid suorgái, de lea dárbblaš mearredidolaš ja vuoruhuvvon áŋgiruššamii viežžat dieđuid.

Lávdegoddi lea iežas barggus čađat doalahan fuomášumi dárbei oažžut eanet dieđuid olámuddui, ja dárbbu dutkamii ja dáhtavuđđui čujuhuvvo dan dihte raporttas máŋgga evttohusain ja evttohuuvon doaimmain. Lávdegoddi oaivvilda ahte lea dárbu nannet diehtovuodu lea áibbas guovddáš jus galgá lihkestuvvat ovdánahttit doallelaš, áŋgiris ja hutkás kulturealáhusa, ja de šaddá mearrideaddji mearkkašupmi institušvdnasuorgi sáhtá nannet márkana ja sisaboahovuodu ja olahit ođđa ja govddit publikummasurggiid.

Eanet dutkan oktavuodaid birra kulturekonomiijas

Institušvdna ekonomiija lea seaguhus gaskkal almmolaš doarjaga, priváhta váriid ja bileahttasiboaduid, ja doaibmá lahkalaš dáiddárekonomiijain ja friddja surggiin. Vai institušvdnasuorgi galgá sáhttit váikkuhit sihke nannet iešdietnasa ja kulturekonomiija ollislaččat, háliida lávdegoddi čujuhit dárbbu eanet dieđu oktavuodaid birra norgga kulturekonomiijas. Lávdegoddi dovda ahte leat čađahuvvon máŋga viiddis iskosa ja dutkanraportta, earenoamážit maŋemus logi jagi, mat váldet ovdan kulturekonomiija ja arvogollosiid ja fierpmádagaide¹⁴. Lávdegoddi čujuha dieidda.

Institušvdnasuorggis lea lagas ovttasbargu olles árvogollosiin dáidda- ja kulturekonomiija birra. Sihke buhtadusat ja honorárat dáiddalaš buvttademiin lea dehálaš oasis dáiddárekonomiijas. Lávdegoddi háliida čujuhit movt digitaliseren ja globaliseren hástalit lágaid mat lea čadnojuvvon dahkkivuoigatvuođaide, ja maidái movt oasis dáiddasuorggis dásseidit deivet ođđa, gáibideaddji, juridihkalaš čuolmmaid.

Sáhttit gávdnat boahpteáigásaš čovdosiid, sáhttet soames háve suorggit gáibidit ođđa málliid bargat ovtta ja maidái ođđa vugiid ohcat čovdosiid. Ovdamearkan ođđa málliide, de lea lávdegoddi doallan ovdan barggud pilohtaprojeavttaiguin go guoská čájáhus honoraraide visuála dáiddáriidda geat barget dáiddainstitušvnnain mat ožžot stáhtalaš doarjaga (2014–2018)¹⁵ fierpmádagaide. Oppalaš guhtta miljovna bušehtain, de atii pilohtaprojeakta 24 báikkis čájehan vejolašvuođa dáiddáriidda buoret eavttuid ja honorára dien áigodagas. Diekkár pilohterema bokte ja evttohusat nammaduvvon referánsajoavkkus, váikkuhii ahte projeakta oaččui vásihusaid mainna lágiin čájáhusonorára sáhtá hálddašit ja geavahit buoremussan stáhtii, čájáhusbáikái ja dáiddárii.

Lávdegoddi háliida maid čujuhit ahte maŋemus jagiid leat dahkkon gelddolaš márkanaanalsat máŋgga kulturinstitušvnnain. Diet leat kárten makkár ekonomalaš oalgeváikkuhusaid institušvnnat váikkuhit gávpogii/guvlui dahje riikii. Lávdegoddi váldá 2. kapihttalis ovdan kultuvrra *árvvu*, sihke dan maid sáhtá mihtidit ekonomalaččat ja dan mas eai leat árvvut maid sáhtá mihtidit ja dáidaga iešárvvu. Lávdegoddi oaivvilda ahte lea dehálaš mihá eanet oainnusindahkat ja mihtidit ekonomalaš váikkuhusaid ja eanetárvvu maid dáidda buktá servodahkii. Kultuvra ii leat gollopoasta stáhtabušehtas, muhto ruoná ealáhus mii stuorra ja lea katalysáhtor ovdáneapmái máŋgga regiovdnii.

¹⁴ <https://www.kulturradet.no/vis-publikasjon/-/kultursektorens-okonomi-i-2018>: På oppdrag fra Kulturrådet har Menon Economics, i samarbeid med BI Centre for Creative Industries (BI: CCI) gjennomført en nullpunktsanalyse av kultursektorens økonomi. Nullpunktsanalysen er en del av et større oppdrag som skal se på de økonomiske konsekvensene av koronakrisen på kultursektoren i 2020.

Lávdegoddi čujuha maiddái ahte lea dáhkkon gelddolaš ekonomalaš váikkuhusanalsat mángga kulturinstitušuvnna bokte daid mañemus jagiid. Diet kártejit makkár ekonomalaš váikkuhusaide institušuvnnat dahket gávpogii/regiovdnii dahje riikii. Kapihttal 2 de lokte lávdegoddi ovdan kultuvrra árvvu, sihke dan maid sáhtta mihtidit ekonomalaččat dan beali mii guoská árvvuide maid ii sáhte mihtidit ja dáidaga iešárvvu. Lávdegoddi oaivvilda ahte lea dehálaš mihá eanet oainnusindahkat ja mihtidit váikkuhusaide ja eanetárvvuid máid dáidda buktá servodahkii. Kultuvra ii leat gollun stáhtabušehtas, muhto ruoná ealáhus ja katalysáhtor ovdáneapmái mángga reigiovnnas.

Statistihkat ekonomalaš paramehteriin

Lávdegoddi čujuha ahte kultursuorggis lea maid dárbu mihá viidát ja dárkilet statistihkaide go guoská ekonomalaš paramehteriidda de go bargomearri, árvohákan, gánnáhahti, gávpášán dáhtat ja eará. Diekkár statistihkat addet ekonomalaš dieđuid suorggi siskkoibealde ja eará suorggid ektui norgga ekonomijjas.

Oslo Economics servodatárvoanálisa Kulturhistorjjálaš musea ovddas.

2018 čadahii Oslo Economics ovttá¹⁶ servodatárvoánálisa Kulturhistorjjálaš musea ovddas (ja ođđa vikiŋgaáiggi musea). Vikingaskiipavisti lea okta Norgga eanemus gallestallojuvvon musea. Oktiibuot ledje Kulturhistorjjálaš museas ja Vikingaskiipavisttis veaháš váile 600 000 guossi 2017. Kulturhistorjjálaš museas lea maid Norgga stuorámuš arkeologalaš čoakkáldat ja máilmmi stuorámuš vikiŋgaáiggi čoakkáldat.

Servodatárvoánálisa čállá Oslo Economics čuoovvovaččat.

Turisttat geavahedje Oslos 21,7 miljárdá ruvno. Diet dahká 26 proseantta das maid rehkenastet turisttat geavahit oppalaččat Norggas. KH árvvoštallá ahte eahpenjuolggá ekonomalaš árvohákan KHM olis, go mihtida geavaheami, lea vuollelaš 100 miljárdá ruvno jahkásaččat

Análisa maid čujuha dan *njuolggá árvoháhkama lassáneami KHas 2013 rájes; Kulturhistorjjálaš museas lea leamašan ollu lassáneapmi sihke bileahttasabođuin ja gávpášeamis. Oppalaš sisaboaholassáneapmi 2013 rájes 3027 rádjái lei 143 proseantta. Muttát haddedássi beassat sisa museii sihkkarastá ahte buohkat álbmogis sáhttet fitnat doppe. Mánát besset fitnat museas nuvtá.*

Nanusmahttojuvvon diehtu ruoná molsašumi, digitaliserema ja girjásvuoda birra

Lassin dárbbuide vuoruhuvvon dutkamii oktavuodaid kulturekonomiija ekosystemaid birra, árvogollosiid ja fierpmádagaid birra, háliida lávdegoddi doallat ovdan ahte earenoamážit dárbu nannet dieđu surggiin

¹⁶ <https://www.khm.uio.no/om/organisasjon/samfunnsverdi-analyse-2018/dokumenter/samfunnsverdi-analyse-2018-kulturhistorisk-museum-nytt-vikingtidsmuseum-.pdf#page=19&zoom=100,109,96>

institusuvdnaekonomiija ja ruoná molsašupmi (geahča evttohus 2), digitaliserenekonomalaš konsekvenssat, vejolašvuođat ja hástalusat (geahča evttohus 6) ja ekonomalaš potenciála álbmoga girjávuođas (geahča evttohus 8). Diet presenterejuvvojit sierra evttohusaid oktavuođas, muhto galget gehččojuvvot ovttas bajit dási dárbbuin diehtovuđolaš ovdáneapmái kulturekonomiijas. , ja leat dan dihte lunddolaš čuoggát go ohcalit vuoruhuvvon ja mearrediđolaš ángiruššan viežžat dieđuid.

Evttohus 2: Institušuvdnaekonomiija ja ruoná molsašupmi

Ulbmil Dáidda- ja kultursuorgi geavaha iežas nanu vuolggasaji ja potenciála leahkit láidesteaddjin ruoná servodatmolsašupmái. Institušuvdnasuorgi ovdánahtta ja nanne iežas ruoná gilvalanfámu go ovdánahtta ja geahččaladdá ođđa čovdosiid, váldá vejolašvuodaid ja deaivá ođđa hástalusaid maid molsašupmi dahká.

Duogáš Dál áŋgiruššet ruoná molsašumi buot surggiin servodagas, ja riikkaidgaskasaččat lea olles máilbmi bargamen ovttaš joksat ONa doallelašulbmila 2030¹⁷. Kultursuorgi ja dan ieš guđet oasis lea suorgi mii lea ekonomalaččat ahtanuššan ja lea potenciála šaddat dehálaš doarjjan ruoná servodatmolsašumis. Kultursuorggis sáhtta ain ekonomalaš ahtanuššan leat mihttun, ja dat ii dárbbáš dahkat ahte biras dárbbáša gillát dahje eanet geavahit. Go suorggi fas álgá hukset covid 19 pandemiija máŋŋil, de gávdnojit buorit vejolašvuodaid ahte ealáhus sáhtta stuorrut eanet doallelaš ja ruoná guvlui.

Mánŋa kulturinstitiuvnna leat juo mannan njunnošis ja lea nanu lahkoneapmi doallelašvuhtii, sihke go jurddaša doaibmama ja gaskkustanfáttá. Leat maid biddjon johtui ja čađahuvvon eanet stuora áŋgiruššamat ja álggaheamit oaččuhit birasgáhtejeaddji dáidda- ja kultureallima. Diekkár álggaheamit ja áŋgiruššamat leat mávssolaččat ja dárbbášlaččat gávnnaht ođđa, doallelaš čovdosiid.

Ruoná ja doallelaš ovdáneapmi kultursuorgái, surggiide muđui ja institušuvnnaide gáibida nannoset diehtovuođu dálkkádatlaš váikkuhusaide ja vejolašvuodaid heivehit ja boahteáiggi ahtanuššamii. Lea maid dárbbášlaš ahte surggiin mii sáhtta heivehit gáibádusaide ja lea ekonomalaččat nanus, ja de dárbbášuvvojit investeremat ja doaimmat mat intensiverejit ja dagahit ahte aktevrrat šaddet eanet dálkkáddaga ektui doallelaš boahtevaš jagiid, mearrediđolaš áŋgiruššamiid ja ovttaš barggu bokte.

Doaimmat Lávdegoddi hástala sihke politihkkáriid ja Kulturráđi ja muđui váikkuhangaskaomiid mihá eanet go odne, sihke lámčit dili, intensiveret ja bidjat ovddasvástádusa kultursuorgái ahte váldá stuorát ovdánahttit ruonádet čovdosiid ja ruonádet ealáhusa.

Lávdegoddi rávve:

1. Eanet ruđat sihke dutkamii ja eará doaimmaide buoridit diehtovuođu kulturinstitiuvnnaid vejolašvuodain heivehallat iežaset ja boahteáigásaš ahtanuššamii ruoná molsašumis, ja dahkat diehtovuođu olámuddui.
2. Stuorát, rasttildeaddji áŋgiruššan maid váikkuhan gaskaoamit bidjet johtui ovttaš bargguin kulturinstitiuvnnaiguin ja olggobeale gelbbolašvuoda birrasiiguin ruoná molsašupmái (ohcanvejolaš ortnegat). Vai buorida nuppástuhttin gelbbolašvuoda, ođđa investeremiid ovdamearkan ruoná innovašuvdna, ođasmahttojuvvon njuolggadusat, resurssat ja reaidut ja eará. Bargu berre čadnot govda dáidda- ja kulturorganisašuvnnaide, Kulturráđđái ja eará guoskevaš aktevrraide (dáiddáriidda, ealáhusaktevrraide, suohkaniidda, dutkanbirrasiidda, báikkálaš kultureallimii ja earáide).

¹⁷ <https://www.fn.no/om-fn/fns-baerekraftsmaal>

Ruoná ja doallelaš kulturekonomiija

Kultursuorgi ja dan gullevaš osiin lea nanu vuoddu ja stuora potenciála váikkuhit ja leahkit láidesteadji ruoná servodatmolsašupmái. Kultursuorgi lea suorgi mas ekonomalaš ahtanuššan ain sáhtta lea ulbmilin, nu ahte ii dárbbas goaridit birrasa dahje dagahit eanet geavaheami. Buvttadeapmi ja gaskkusteapmi mii lea institušuvnnaid váldodoaimma, ii váikkut ollu birrasii ja kultursuorggis leat buorit eavttut buoridit ruoná gilvofámu. Kulturinstituvnnaid ja dáiddárat váikkuhit maid dahkat nuppástuhtin proseassaid ja movttiidahttet doaimmaide dáiddalaš sisdoalu ja historjjá muitaleami bokte mat váldet ovdan biras- ja dálkkádatgažaldagaid.

Ruonádeabbu čovdosat ja doallelaš nuppástuhtin kulturinstituvnnaid gaska sáhtta maid addit mearkaššan veara seastimiid áiggi vuollái ja de váikkuhit nannet institušuvdnaekonomiija. Ruoná innovašuvdna ja ođđa reaidduid ovdánahtin sáhtta sihke váikkuhit ja dahkat ovttaskas institušuvnnaid doaimma eanet doallelaš birrasa ektui, muhto sáhtta maid leat gávppálaš árvu davviriikkaid ja riikkaidgaskasaš kultursuorggis.

Diekkár ovdáneapmi gáibida nappo dalle almmolaš investeremiid ja gudneáŋgiris, oktiivevehuvvon áŋgirusšamiid. Jus kultursuorgi galgá sáhttit olahit ollislaš potenciála mii lea čađaheamis ja váikkuhit ahte ruoná molsašupmi, oaivvilda lávdegoddi ahte ferte bidjat johtui mánga dievaslaš doaimma ja stuorát áŋgirusšamiid *oktanis*. Lea sáhka sihke addit ovddasvástádusa, lágidit ja intensiveret kultureallima ja kulturinstituvnnaid ovdánahtit ruodádeppo čoavdagiid ja ruonádet ealáhusa.

British Council, The Missing Pillar – Kultuvrra doarjja Ovtastuvvon Našuvnnaid áigumuša doallelaš ovdáneapmái

‘The Missing Pillar’ iská kuluvrra saji ONa doallelašmihtus dutkama bokte, politihka bokte ja geavatláččat. Raporta analysere mainna lágiin dáidda ja kultuvra, de go suorgiin ja kreatiiva proseassan, sáhtta leat oassin ráidui doallelaš ulbmilin ja indikáhtorin, go geahččá lagabut váikkuhusaid 11 British Council prográmmain.

Raporta ákkastallá ahte kultuvrra berre ipmirdit doallelaš njealját caggin. Rávvgat oaivvildit ahte ulbmilat doallelašvuoda ektui berrejit biddjot gávdnamis kultursuorgái, ahte dat berrejit fáttmastuvvot plánemii ja iniciatiivvaide ja projeavttaide lágideamis, ja ahte dieid váikkuhusaid berrešii mihtidit. Viidáset čujuha raporta dárbbuide fáttmasteaddji lahkoneampmái mii maid fáttmasta báikkálaš servodaga ja báikkálaš aktevrraid vai ipmirda rasttildeaddji dárbbuid ja ekosysyemaid.

Vejolašvuodát heiveheapmái ja ahtanuššami

Lávdegoddi háliida čujuhit mainna lágiin mánga kulturinstituvnna dál juo lea mannan njunnošii ja lea nanu lahkoneapmi doahpagii doallelaš, sihke doaimmahangažaldaga olis ja de go gaskkustanfáddán. Earenoamážit festiválat leat leamašan njunnošis kártet vejolašvuodaid, bidjat johtui ja viidáset ovdánahtit ruonádeabbu čovdosiid surggiid oktavuodas.

Mañemus jagiid leat eanet institušuvnnat ja osiid aktevrrat ieža, dahje «ruoná ovttasbarggu» bokte, váldán lávkki ovdánahttit reaiduid mat galget váikkuhit dahkat ovttaskas dáiddasuorggi ja osiid eanet biraslaččat doallevažžan. Birasmearka Ruoná Festivála lea diekkár ovdamearka; mearka lea reaidu mii duste unnit institušuvnnaid dárbbu almma ollu barggu maid eará birasdohkkeheamit mielddisbuktet.

Buohtastahtti iniciatiiva ja osiid ovttasbargu biddjojuvvo johtui min davviriikkalaš ránnjain; ovdamearkan bargá organisašuvdna «Bærekraftig Scenekunst Nu» ovdánahttit ruoná ja doallevaž áigumušjulggaštusain dánska lávdedáiddasuorgái. Geahča maid kopiija Kristelig Dagblad čállosis borgemánu 28. beaivvi.

Diekkár iniciatiivvat surggiin ja ovttasbarggut leat hui mávssolaččat ja dárbbaslaččat gávdnat ođđa doallevaž čovdosiid mat leat heivehuvvon surggiid iešvuhtii, surggiid vuolggasadjái ja dárbbuide. Lávdegoddi oaivvilda ahte lea dárbu lohtet investeremiid diekkár projeavttain, ovdamearkan go vuodđuda ruoná innovašuvdna prográmma ođđa čovdosiidda kulturinstitušuvnnaid gaska.

Dahkat vejolažžan ja doarjut diekkár iniciatiivvaid ja projeavttaid, de lea gal dárbu govddit ja nannejuvvon diehtovuodđui kulturinstitušuvnnaid vejolašvuodaide boahhte áigásaš ahtanuššamii ja dárbbuid heiveheapmái. Diehtovuodđu berre buoriduvvot sihke oasi ja suorggi dásis, ja ruđat berrejit juolluduvvot sihke dutkamii ja kártemii, ja investeren geahččaleapmái ja ovttasbargoprojeavttaide kulturinstitušuvnnaiguin ja oasseáktevrraiguin.

Oktiiheivehuvvon ángiruššamat eanet birasustitlaš dáidda- kultureallimii

Daid mañemus jagiid leat biddjojuvvon johtui ja čadahuvvon eanet stuora rahčamušat ja iniciatiivvat birasustitlaš dáidda- ja kultureallimii. Lávdegoddi ávžžuha váikkuhangaskaomiid movttaskahttit dieid áššiin, ja geavahit ángiruššiid ja gelbolasvuoda birrašiid resursan plánemis ja čadaheamis boahhteáigásaš rahčamušaid.

Našuvnnalaččat čujuha lávdegoddi earenoamážit *Grønt veikart for kunst- og kultursektoren*¹⁸ (*Ruoná geaidnokártii dáidda- ja kultursuorgái*) mii almmuhuvvui njukčamánu 2021. Geaidnokárta galgá čájehit bajit stáhtusa, bidjat čielga mihtuid ja evttohit doaimmaid mat unnidit birasváikkuhusaid dáidda- ja kultursuorggis.

Lávdegoddi maid háliida lohtet Cicero Guovddáš dálkkádatdutkan ja filbmafitnodaga Babusjka barggu proseassareaidduiguin mii galgá váikkuhit ahte kultursuorgi sáhtta unnidit iežas dálkkádatmearkka¹⁹. Reaidu galgá doaibmat kalkuláhtorin mihtidit dálkkádaga, ja doaibmalistu galgá hábmejuvvot ovttá pilohtafitnodagain, Den Norske Opera og Ballett ja Øyafestivalain.

Riikkaidgaskasaččat háliida lávdegoddi čujuhit stuorat ángiruššamiid, ovdamearkan *Culture Action Europe*, stuora eurohpaláš fágaidgaskasaš kultuvrralaš fierpmádat, institusuvnnat, dáiddárat, aktivisttat, akademihkkárat ja mearrideaddjit. Sii leat searvan ovttá raportii mii čielggada dáidda- ja kultureallima buktaga, *The European Green Deal*²⁰.

¹⁸ <https://xn--grntveikart-hgb.no/>

¹⁹ <https://www.cicero.oslo.no/no/posts/prosjekter/verktoy-for-reduksjon-av-co2-avtrykk-i-norsk-kultursektor#>

²⁰ <https://cultureactioneurope.org/advocacy/cultures-contribution-to-the-european-green-deal/>.

Norga sáhtta maid oahppat *Julie's Bicycle* (UK)²¹ barggus mobiliseret dáidda ja kultursuorggi bidjat johtui doaimmaid eastadit dálkkádat- ja biraskriissa ja fállá earret eará ráđđeaddima, reaidduid ja birasdohkkeheami, bohtosiid vuodul njunuš dutkamis kultuvrralaš ja kreatiivva ealáhusaid birasváikkuheapmái. Organisašuvdna lea buvttadanguoibmi Art Council Englánda Enviromental Programme.

²¹ <https://juliesbicycle.com/why-we-exist/about-us/>

Evttohus 3: Ollislaš ja nannejuvvon váikkuhangaskaoamit ealáhusovdáneapmái

Ulbmil	Ferte heivehuvvot buorebut geavahit árvoháhkamiid dáidda- ja kultursuorggis ollislaččat, nannejuvvon ja bures doaibmi váikkuhangaskaoami ealáhusovdáneapmái.
Duogáš	<p>Dáidda ja kultuvra lea dehálaš ekonomalaš doarjjafáli servodagas. Lihká eai leat váikkuhangaskaoamit ealáhusovdáneapmái doarvái heivehuvvon aktevrraide kultuvrralaš ja kreatiivvalaš ealáhusas, vaikko leat leamašan mánnga jagi ángiruššamat dien ealáhusa hárrái. Váikkuhangaskaoamit dáidaga ja kultuvrra váras leat eanas heivehuvvon dáiddalaš buvttadeapmái ja gaskkusteapmái. Kultuvrralaš ja kreatiiva ealáhusaid bargu fállat kulturbuktagiid oažžot sisaboaduid, fertejit mihá eanet go odne dohkkehuvvot ja oažžut láchčojuvvot dili, váikkuhangaskaoamiid bokte mat leat heivehuvvon ealáhusovdáneapmái dáidda ja kulturšuoerggis.</p> <p>Vai suorggi potenciála lassi dietnasii sáhtá duohtandahkkot, de lea dárbbalaš deaivilis ja ollislaš váikkuhangaskaoamiid . Lávdegoddi evttoha dasto ahte ieš guđet lágan doaimmat biddjojot johtui ieš guđet instánsain.</p>
Doaimmat	<ol style="list-style-type: none"> 1. Innovašuvdna Norga maid vel eanet nanne su fápmudusas ja rápmaeavttuin nannet kultuvrralaš ja kreatiivva ealáhusa. 2. Čielggadit ja buoridit loatna- ja dáhkádusortnegiid 3. Harmoniserejuvvon njuolggadusat eanetárvodivvagii (MVA) mas lea vuollegis MVA máksomearri buot kulturealáhusain 4. Nannejuvvot kultureksportii 5. Doarjjaortnegat ovdánahttit ja innovašuvdnii institušuvdnasuorggis

Innovašuvdna Norga

Innovašuvdna Norga (IN) lea guovddáš gelbbolašvuodaorgána ja váikkuhangaskaoapmi ealáhusovdáneapmái norggas. Vai IN galgá sáhttit ovdánahttit norgga kulturealáhusa mearrediđolaččat ja deaivilit, de lea dárbbalaš ahte sin fápmudus ja rápmaeavttut kultuvrralaš ja kreatiiva ealáhusaid ektui nannejuvvot. Lávdegoddi rávve ahte gelbbolašvuolta kulturealáhusaid birra nannejuvvo INas. Diet gusto earenoamážit IN guovllu osiid.

Innovašuvdna, ovdáneapmi ja ahtanuššan gáibida ahte lea kapitála. Loatna- ja dáhkádusortnegiid čielggadeaomi sáhtá dagahit ahte buorebut deivet kulturealáhusaid. Ovdáneami ja innovašuvdna doarjjaortnegat, ja ortnegat mat movttiidahttet doallelaš nuppástusa, gal sáhttet dahkat ahte kapitála gávdno álkibut ja álggahit ahtanuššama. Lávdegoddi hástala maid heivehit innovašuvdna oktavuoda surggiid rastá, geahča evttohusa 7 deaivvadansajiid birra.

Mva-njuolggadusat

Eaktun ealáhusovdáneapmái leat buorit ja čorges rápmaeavttut. Mva-njuolggadusat kultuvrii lea seagáš ja leat ollu spiehkasteamit. Diet dagaha ahte eanetárvodiva akkumulerejuvvo árvogollosis, ja ieš guđet lágan dulkon ja práksisa dagaha ahte šaddá gilvobotnjašupmi ealáhusain. Jus harmonisere mva-njuolggadusaid jámma, vuollegis meriin olles kulturealáhussii, de das livččii buorre earŋkilastin ja nannet

ealáhusa gilvo fámu. Ortneget ja prográmmat earret eará Norgga dutkanrádis berre mihá eanet heivehuvvot ja rahpat kultuvrralaš ealáhusaide.

Kultureksporta Norggas ja Sámis

Lávdegoddi háliida čujuhit vejolašvuodaide mat eai leat geavahuvvon go guoská kultureksportii Norggas ja Sámis. Nannet Norgga ja Sámi kultureksportta, gáibida bures doaibmii árvogollosa, kapitála, gelbbolašvuoda, riikkaidgaskasaš fierpmádaga ja deaivilis áŋgiruššama máŋga jagi. Kultureksporta lea kompleaksa suorgi. Lávdegoddi háliida aŋkke čujuhit ahte lea ollu eanet go odne, berre heivehuvvot fierpmádathuksemii, iskamiidda, doarjjaortnegiidda, ovttasbargui ja gelbbolašvuhtii vai nanne vejolašvuodaide mat leat eksportii institušuvdnasuorggis.

Lávdegoddi čujuha bures doaibmii málle diekkár govda áŋgiruššamii, eksportaprográmmii «Ut i verden» (Máilbmái), maid Innovašuvdna Norga doaimmaha. Prográmma čađauhuvvo vuosttažettiin organisašuvnnain Norwegian Arts Abroad (NAA)²². Odne ii leat oktasaš organisašuvdna NAAs gii ovdasta institušuvdnasuorggi. Berre árvvoštallat lea go veará teáhterinstitušuvnnaide Norggas bargat lagabut ovttas organisašuvnnain NAAs oazžu eanet fuomášumi dasa ahte vuovdit norgga lávdedáidaga riikkaidgaskasaččat. Doaibma maid sáhtá geahččalit, lea ráhkadit doarjjaortnega NAA siskkobeaalde mii sáhtá gustot earenoamážit institušuvnnaide (áinnas ovttasbargu Stiftelsen Danse- og Teatersentrum, mii vuolggasajis doarju friddja joavkkuid ja ii leat váldofuomášupmi institušuvnnaide).

Maŋemus jagiid lea riikkaidgaskasaččat leamašan stuora beroštupmi sámiid ja álgoálbmogiid dáidagiidda ja kultuvrraide. Sámi dálááigge dáidaga, filbma, musihka ja hábmen vásihit stuora gávpeberoštumi. Oassin nannet kultureksportta, háliida lávdegoddi čujuhit ahte odne ii gávdno strategalaš plána eksporteret sámi dálááiggi dáidaga ja kultuvrra, muhto sihke Internášunála Sámi Filbmainsituhtta ja Office for Contemporary Art (OCA) dieđiheaba eanet jearaldagaid sámi visuála daidaga ja filmmaid birra.

Konkrehta evttohus buorebut heivehit vejolašvuodaide eksporteremis, lea arvvoštallat ásahit davviriikkalaš eksportakontuvrra sámi dáidaga ja kultuvrra várás, mas lea lagas ovttasbargu davviriikkalaš eksportakontuvrraiguin go guoská ovdánahttit gelbbolašvuoda, fierpmádaga ja internašunaliserema (geahča maid evttohusa 10).

Doarjjaortnet ovdánahttimii ja innovašuvdnii institušuvdnasuorggis

Institušuvdnasuorgi Norggas lea hui seagáš, ja máŋgga aktevrii leat menddo unnán doaibmannávccat ja resurssat doaimmahit ovdánanprojeavttaid mat nannejit diasvuodu ja olahit ođđa publikummajoavkkuid. Lávdegoddi čujuha kulturrádi áŋgiruššamii kultuvrralaš ja kreatiiva ealáhusaide. Lávdegoddi oaivvilda ahte diet áŋgiruššan ferte nannejuvvot boahteáiggis, ja ain mearkkašit ahte doarjjaortnegat ovdáneapmái ja innovašuvdnii, publikummaovdáneapmái ja geahččaleamit, earenoamážit institušuvdnasuorggi ektui. Olahit stuorát ja govddit publikumma, ja geahččalit ođđa gávpemáliid, de dárbbášuvvojit riskaruđat projeavttaide, geahččaladdamiidda ja ovttasbargoprojeavttaide. Vásihusat ovdamearkan Kulturrádi Ovdánanprográmmain institušuvnnaide²³, čájeha ahte dien sorttat doarjagat

²² Fierpmádagas Norwegian Arts Abroad leat fárus profileret Norgga olgoriikkas dainna lágiin ahte hálddaša doarjjaortnegiid dáiddafagalaš, ealáhus ja eksporta gálvvuid. Fierpmádagas Norwegian Arts Abroad leat fárus Stiftelsen Danse- og Teatersentrum (DTS), Office for Contemporary Arts (OCA), Norsk Filminstitutt, Norwegian Crafts, Music Norway, Norsk Design- og Arkitektursenter (DogA) ja NORLA, Senter for norsk litteratur i utlandet.

²³ <https://www.kulturradet.no/stotteordning/-/vis/utviklingsprogram-for-kulturinstitusjoner>

sáhttet buktit buriid bohtosiid ja ulbmilolahusaid, ja lassin guhkit áiggi váikkuhusa institušuvnnaide, ja vel áđđestallanárvvu suorgái.

Davvi-Norgga riemut publikummaovdánahttin projeakta Festspillpilotene (Riepmopilohtat) Davvi-Norgga riemut²⁴ ožžo 400 000 ruvno doarjjan 2019 Kulturráđi Ovdánahttinprográmmas institušuvnnaide čađahit projeavtta «Festspillpilot 3.0».

Davvi-Norgga riemut (FINN) álggii publikumma ovdánahttin projeavttain Riepmopilohtat (Festspillpilotene) 2016 go divui gažaldaga: «Sáhtta go dáidda šaddat dehálaš buohkaide?». Golbma jagi maŋŋil riepmopilohtaiguin ja vel bures ovdánahttojuvvon digitála geahččalanveršuvnnain, de lea konklusuvdna hui čielggas: dan sáhtta.

Vuosttaš joavku Riepmopilohtain lei okta joavku olbmot Háršttágis geaid mielas lei diet čilgejuvni oahpis go eai lean geavaheaddjit – sii orro Háršttágis, muhto eai ávkkástallan kulturfálaldaga dan 8 beavvis go Davvi-Norgga riemut dollojedje sin ruovttugávpogis Háršttágis. Sullii golbmamánnošá proseassa bokte ledje oasálastit bargobájiin, ja leamašan oahppomátkkis, oasálastán máŋga čájálmasain Riemuid vuolde.

Boađus vuosttaš jagi lei ahte buohkat oasseváldit raporterejedje sihke persovnnalaš ahtanuššama ja ođđa beroštumi dáidagii. FINN gearddui dien doaimma vel guokte jagi, sihke metoda ja čađaheapmi ovdánahttojuvvojedje viidáset. Projeavtta vuodđun lei sávaldat ahte dáidda ja kultuvra galgá šaddat deaháleabbo eanebuidda ja olahit stuorát publikumma. Golbma jagi ja golbma oasseváldi joavkku maŋŋil sáhtii FINN konkluderet ahte ahte ledje fuobmán metoda ja proseassa movt dahkat duohta beroštumi ja movtta návddašit dáidda. Hástalus lei ahte proseassa gáibida áiggi ja lea sorjjas olbmui.

2020 álggahii FINN ođđa pilohta, Riepmopilohta 3.0 (Festspillpilot 3.0) mas lea ulbmilin oahpahit ja bidjat gávdnamii dien metoda digitála laktamii, ja iskat ahte lea go oasálaččaide mihkke ge effeakta oanehis bottus,

Diet earenoamáš digitála čoavddus, Riepmopilohta 3.0 (Festspillpilot 3.0) sáhtta leat gelddolaš vuodđun iskat maiddái eará norgga kulturinstitušuvnnaide. Pilohta fáttmásta dál Riemuid nu gohčoduvvon Kultuvrralaš Skuvlalávkii mas oahppit besset vásihit dáidagiid sihke Našunálamuseas, Astrup Fearnley Musea, Henie Onstad Dáiddaguovddázis ja Davvinorgga Dáiddamuseas sihke jiena, video, govaid, interakšuvnna ja VV vásihusaid bokte. Ulbmil Riepmopilohta 3.3 (Festspillpilot 3.0) galgá leat:

- Doaimmat de go «teaser», mii bokta sáhkkii vuodá sihke dáidagii ja dasa mii lea sin birra
- Addit publikummii vuđolaš ipmárdusa dan rollii mii dáidagis lea ja lea leamašan servodatovdáneamis

²⁴ <https://festspillnn.no/nb/informasjon/om-festspillene/om-oss>

- Oahpahit publikummii metoda smiehttat ja hupmat dáidaga birra
- Dagahit ođđa smiehtamuša movt publikumma geahččá iežas visuála ja estehtalaš birrasiid ja beaivválaš dili

FINN lea sávvan dahkat dáidaga gávdnamis VR teknologiiija bokte, mearkkaša ahte dan sadjai go oasálastit fysalaš kursa gosa manná, rievdadit digitála vejolašvuohtanmas ollugat sáhttet oasálastit oktanis. Okta dain deháleamos ipmárdusain mii lea leamašan mearrideaddjin válllejumiide maid sii leat dahkan proseassas, lea leamašam ahte oasálastiin galggai leat vejolašvuohta smiehttat ieš, ja ii unnimusat ahte interakšuvdna galggai leat gáibádussan. Dien oinnii FINN daid joavkkuin geat eai lean geavaheaddjit dan áigge go ledje oahppomátkkis, ahte vuođđudit giela ja dat ahte earáid sániiguin vásihit seamma, diet lei mearrideaddjin dovdat ahte hálddaša deaivvadeami dáidagiin.

Govvateaksta: Davvi-Norgga riemut Háršttagis áiggui dahkat dáidda olámuddui eanebuidda, earret eará VR-teknologiiija bokte mainna mánga publikummas sáhttet oasálastit oktanis. FINN oahpái vuosttaš publikummapilohtas ahte interakšuvdna ja reflekšuvdna lei dehálaš vai ođđa publikumma galggai dovdat ahte hálddaša dien amas ráhkanusa ja ođđa dáidaga.

Evttohus 4: Eanet investeremat ja riikkaidgaskasaš ovttasbargu

Ulbmil Galgá movttiidahtit eanet investeremiidda institušvdnasuorggis ja kultursuorggis investeremiid bokte priváhta ealáhusain, ja vejolašvuodaid bokte mat leat ovttasbarggus ja eksponeren stuorát riikkaidgaskasaš projeavttain. Norgga dáidda ja kultursuorgi nanne išžas riikkaidgaskasaš gilvalannávcca ja innovašuvdnafámu go lea riikkaidgaskasaš strategalaš gelbbolašvuolta.

Duogáš Nannet gilvalannávcca ja oppalaš investerema norgga dáidda- ja kultureallimii, de evttoha lávdegoddi ieš guđet doaimmaid mat vižžet ruđaid ja gelbbolašvuoda *olggobealde* dálá váikkuhangaskaomiid. Dat sáhtá leat vearrogeasus skeaŋkkaid ja donašuvnnaid ovddas kulturinstitušuvnnaide ja nannet skeaŋkanannenortnega.

Lávdegoddi evttoha earret eará ahte galgá iskat vejolašvuodaid áibbas ođđa ortnegii riikkaidgaskasaš áŋgiruššamiidda, seamma málle mielde go KORO, “proseanta dáidagii” ortnega mielde stáhtalaš visttiide maid KORO (Kunst i offentlige rom)²⁵ hálddaša. Ulbmilin leat eanet ruhtadanvejolašvuodat mat sáhttet váikkuhit ahte ovddidit norgga dáidda ja kultuvrra riikkaidgaskasaččat, lasihit loguid doaimmain fágaidgaskasaš projeavttain ja olahit ođđa ja stuorát riikkaidgaskasaš publikumma.

Nannet norgga kultureallima riikkaidgaskasaš gilvalannávcca ja innovašuvdnafámu, de rávvejuvvo ahte Kulturráđđi cegge riikkaidgaskasaš, ráđđeaddi fágalaš lávdegotti mii sáhtá buktit analysaid ja addit evttohusaid doaimmaide ja strategalaš proseassaide norgga dáidda- ja kultursuorgái. Diekkár olggobeale čalmmat sáhttet leat mávssolaččat strategalaš ja mearrediđolaš innovašuvdna áŋgiruššamii.

- Doaibma**
1. Vearrogeahpádus skeaŋkkaid ja donašovnnaid ovddas kulturinstitušuvnnaide
 2. Kártet movttiidahttinortnegiid olgoriikkain main lea fievrridanárvu norgii, ja čielggadit vejolašvuodaid skeaŋkanannenortnega vai šaddá reaidun mii movttiidahtá skeaŋkejddjiid vel eanet
 3. Čielggadit «KORO-málla»; láchkamearriduvvon ja vásedin merkejuvvon investeremat norgga dáidagii go guoská riikkaidgaskasaš viggamušain
 4. Kulturráđđi vuodđuda sorjjasmeahtun riikkaidgaskasaš ráđi main leat riikkaidgaskasaš ekspearttat geat addet ráđi kultur- ja innovašuvdnapolitihka birra

Vearrogeahpádus skeaŋkkaid ja donašovnnaid ovddas kulturinstitušuvnnaide

Lávdegoddi oaivvilda ahte leat gelddolaš vejolašvuodat nannet institušvdnasuorggi ja dáidda- ja kultursuorggi jus galgá vuodđuduvvot insentiivaortnet mii movttiidahtá priváhta skeaŋkejddjiid/donoraide eanet áŋgiruššamii ja doarjut dáidaga ja kultuvrra go addet ruhtaskeaŋkkaid ja sponsorovttasbarggu

²⁵ <https://koro.no/om-koro/kort-om-koros-historie/>

bokte, dáikko maid ásahtit vearrogeahpádusaid skeaŋkkaid ja donašuvnnaid ovddas dego NGOii ja riikkaidgaskasaš kulturinstitušuvnnaide nu go NGOain lea.

Fitnodagaide mat addet sponsordoarjagiid, lea guovddáš gažaldat ahte lea go doarjja skeaŋka mii ii atte gessosa vearu dáfus dahje gollu maid mii addá fitnodahkii gessosa, geahčá vearrologa § 6-1.

Gávdno ortnet mii addá vearrogeassosa eaktodáhtolaš organisašuvnnaide, bajimus supmi 50.000 ruvno²⁶, muhto odne diet ortnet ii gusto kultursuorgái odne. Lávdegoddi oaivvilda ahte ortnet berre viiddiduvvot maiddái fátmastit dáidda- ja kultursuorggi.

Kártet insetiivaortnegiid

Riikkaidgaskasaččat leat mánga ovdamearkka insetiivaortnegiidda mat dagahit lassi investeremiid ja addá priváhta kapitála kulturinstitušuvnnaide earenoamážit. Lávdegoddi hástala váikkuhangaskaomiid kártet ja čielggadit guoskevaš insetiivaortnegiid main lea fievrriidánárvu Norgii, ja rávve ahte kárten geahččá ortnegiid vuosttažettiin USAs, Kanadas, Dánmárkkus, Stuora-Británias, Ruotas, Suomas ja Nederlánddas.

Norggas lea álggahuvvon insetiivaortnet mii galggašii movttiidahtit dáidagii ja kultuvrii eanet priváhta ruhtadeami ruhtaskeaŋkkaid bokte. Skeaŋkanannenortnet álggahuvvui 2014. Ulbmilin ortnegiin lea luvvet skeaŋkanannema vuostáiváldái, nu ahte dábalaččat 25 proseantta skeaŋkasupmis bohtá lassin.

Lávdegoddi čujuha ahte diet ortnet lea unnán movttiidahtán priváhta addiid addit eanet ja sponsorskeaŋkkaid, go eai leat nannenruđat dan oasis supmis mas máhkaš lea reklámaárvu fitnodahkii. Lávdegoddioaivvilda dan dihte ahte ferte geahččat dárkileappot vejolašvuoda viiddidit skeaŋkanannenortnegiid vai šaddet reaidun movttiidahtit addit vel eanet skeaŋkkaid.

Čielggadit “KORO-modealla” – lága bokte ja nammejahkii mearriduvvon investeremat norgga dáidagii riikkaidgaskasaš rahčamii.

Lasihit oppalaš investerema norgga dáidagii ja kultuvrii, evttoha lávdegoddi iskat vejolašvuodaid áibbas ođđa ortnegii riikkaidgaskasaš rahčamušain, seamma málle mielde go KORO. Ulbmil lea mánga ruhtadanvejolašvuodát mat sáhttet váikkuhit ovdánahtit norgga dáidaga ja kultuvrra riikkaidgaskasaččat, lasihit doaimmaid ja fágaidgaskasaš projeavttaid ja olahit ođđa ja stuorát riikkaidgaskasaš publikumma. Sáhtta leat ávkkálaš ahte Kulturdepartemeanta ja Olgoriikadepartemeanta bargaba ovtas čielggadit diekkár doaimma.

KORO lea našuvnnaš orgána mii lea de go doaimmauvssadat dáidaga, giehtadáidaga ja hábmema ektui. Čađahit dáiddaprojeavttaid ođđa, stáhtalaš visttiin lea dan rájes go KORO álggahuvvui 1977 leamašan dan váldodoaimma. Ortnet nannejuvvui 1998 dainna lágiin ahte automáhtalaččat galgá proseantaoassi huksenbušehtas buot stáhtalaš visttiin biddjot dáidagii. Mearri rievddada ja lea 0,5 proseanttas gitta 1,5 proseantta rádjái, vuolga das makkár visti lea, beasatlašvuolta, galle geavaheaddji ja man almmolaš. Maiddái vistti mearkkašupmi ja symbolaárvu deattuhuvvo.²⁷

²⁶ <https://www.skatteetaten.no/satser/gaver-til-frivillige-organisasjoner/>

²⁷ <https://koro.no/arbeidsomrade/statlige-bygg> / <https://koro.no/content/uploads/2014/11/KONGELIG-RESOLUSJON.pdf>

Lávdegoddi oaivvilda ahte lea gelddolaš vejolašvuohta geahččalit seamma modealla go KORO²⁸. Go leat riikkaidgaskasaš rahčamušat ja riikkaidgaskasaš stáhtalaš huksenprojeavttat (gaskaboddosaš ja bissovaš), galgá fásta, lágabokte mearriduvvon oassi investeremiin geavahuvvot norgga dáidda ja kulturhápmi, go oastá dahje čájeha. Investeremat berrejit biddjot gáibádussan organisašuvnnaide, fitnodagaide dahje institušuvnnaide mat ožžot ollásit/oasi stáhta doarjaga dahje riikkaidgaskasaš projeavttat, ja berre leat oassin bušehtas ja čađahanplánain.

Ovdamearkan čujuha lávdegoddi Norgga oasálastimii boahpte máilmmičájáhussii Dubai EXPO 2020 (dál 2021 COVID-19 geažil). Norgga oasálastin dán EXPO olis lea sierra paviljongain ja lea vurdojuvvon ahte 25 miljovna guossi fitnet doppe. Dieppe ovddiduvvo Norga Leahkit mearra našuvnda ja galget innovašuvdnaprojeavttat čájehuvvot doallelaš ruoná (ja alit) teknologijija. Diet lea fáddá mii lea hui áigeovuodil norgga dálááigasaš dáidagis.

Innovašuvdna Norga čállá čuovvovaččat čájáhusa eavttuid ektui:

Čájáhus eaktuda ahte galgá leat mátkkošteapmi norgga mearraindustriijain ja mearrateknologijain gos guossit, ležžet go fágaguossit dahje turisttat beasset vásihit dan árgiris, hástaleaddji ja gelddolaš vuogi mielde. Galgá deattuhuvvot ahte vuodđun gussiide lea ahte norgga paviljonga galga hirpmustahttit wow effektaiguin²⁹

Lávdegoddi háliida deattuhit ahte EXPO 2020 lea stuora ja mearkkašahtti rahčan norgga bealde, go jurddaša čájehit earenoamáš buori norgga arkitektuvrra ja hábmema paviljongas. Lávdegoddi oaivvilda mielde livččii lihka nannet jus mat livččii *nammejahkii merkejuvvon* investereren muđui norgga kulturhámeide mat livčče sáhttan váikkuhit prográmmii (musihkka, lavededáidda dahje visuála dáidda).

Riikkaidgaskasaš ráđdeaddi lávdegoddi

Ođne ii gávdno riikkaidgaskasaččat okti biddjojuvvon fágálávdegoddi mii váldá ovdan gažaldagaid mat leat čadnojuvvon ovdánahttit dáidda- ja kultursuorggi Norggas, ja mat sáhttet váikkuhit konstruktiivvalaččat ráđiiguin ovdánahttit norgalašvuođa stuorát oktavuodas go našuvnnalaš dásis. Buorebut sáhttit movttiidahttit ođastuvvon ja girjás dáidda- ja kultureallimii, váikkuhit ja addit stáhtii ráđiid kulturgažaldagain, berre Kulturráđdi ja muđui váikkuhan gaskaoamit oazžut riikkaidgaskasaš ráđdeaddi lávdegoddi mii sáhtta analyseret ja buktit evttohusaid doaimmaide ja strategaš proseassaide norgga dáidda- ja kultursuorgái.

Lávdegoddi rávve dan dihte ahte Kulturráđdi vuodđuda riikkaidgaskasaš ráđdeaddi lávdegoddi, maid hálddáhusa direktivra nammada. Lávdegoddi galgá leat sorjjasmeahtun ja das galget leat riikkaidgaskasaš eksperttat, ja galgá addit ráđiid dáidda- ja kulturpolitihkas.

Lávdegoddi lea oaidnán ja movttiidan go Norgga Dutkanráđdi vuodđudii 2019 riikkaidgaskasaš fágaráđi vai dan doaimmat ja norgga dutkan- ja innovašuvdnasystema árvvoštallojit olggobealde³⁰. Fágaráđdi

²⁸ <https://koro.no/content/uploads/2014/11/KONGELIG-RESOLUSJON.pdf>

²⁹ *viežžan 30.08.2019, siidu 39 39 paragrafa 5.0*

³⁰ *Forskningsrådets internasjonale utvalg (forskningradet.no). Geahča maddái*

buktá evttohusaid doaimmaide. Váldá oasi strategalaš proseassain, ja hábme policv notáhtaid. Olggobeale čalmmit lea earenoamáš mávssolaš go guoská bidjat radikála innovašuvnnaid sága vuollái, ja oaččuhit evttohusaid go leat stuora nuppástuhttimiidda dárbbut. Go bidjá dásedit ságastallamii ja veahkki nu gohčoduvvon «kritihkalaš ustibiin», geat addet ráđiid stuorát oktavuodas norgalažžii go dušše našuvnnaš dásis, addá vejolašvuoda oazžut analysaid mat hástalit garraseappot.

Vaikko Dutkanráđi riikkaidgaskasaš ráđdeaddi lávdegoddi addá hui guoskevaš analysaid ja evttohusaid go geahččá maid kultursuorggi bealis, de goit ge lea hárve ahte – báljo ii goasse ge – ahte sii geahčadit dáidda- ja kultursuorggi. Pandemiija olis lea maid vuodđuduvvon sierra riikkaidgaskasaš ráđdeaddi lávdegoddi dáidda- kultursuorggi váras, mii bargá máilmmi viiddosaccat³¹. Okta earenoamáš suorgái gullevaš lávdegoddi sáhtá addit čiekŋalis analysaid ja govda buohtastahttima kultursuorggis, muhto dat ii fátmmas surggiid rasttildeaddji aššiid mat leat guovddážis stuorát nuppástuhttin dárbbuin. Goappašat diet perspektiivvaid berre riikkaidgaskasaš ráđdeaddi lávdegoddi geahččat go Kulturráđdi vuodđuda ráđi.

³¹ *Advisory Board for the Arts, UK, <https://www.advisoryboardarts.com/>*

Innovašuvdna

Evttohus 5: Kultuvrra ja teknologijja

Ulbmil	Eanet diehtu ja dutkan gaskavuoda gaskkal kultuvrra ja teknologijja, vai institušuvnnat sáhttet ovdánahttit publikummavásihusaid ja rahpat eanet vejolašvuodaid ođđa teknologijain.
Duogáš	<p>Lea stuora geavatkeahtes potenciála ekonomalaš ahtanuššamii deaivvadeamis gaskkal dádaiga, guoimmuheami ja teknologijja. Muhto suorgi dárbbáša mearkkašan veara veahki nákcet luvvet dien potenciála, earret eará insentiivvaid, áŋgiruššamiid ja dutkanruđaid maiguin oažžut eanet ipmárdusa kulturinstitušuvnnaid hástalusaide ja vejolašvuodaid teknologijja ja digitaliserema deaivvadeami oktavuodas. Váilu sihke diehtu ja gelbbolašvuolta daid ieš guđet belliid teknologijjas ja digitála reaiduin ja metodain. Lea maid dárbu eanet ipmárdus mainna lágiin digitaliseren hábme publikumma vieruid ja kulturgeavaheami, ja vel kulturvásihusaid. Lávdegoddi oaidná ahte lea vuogas heivehit eanemus lági mielde ovttasbarggu áŋgiruššat dien ipmárdus- ja diehtobarggu.</p> <p>Lávdegoddi oaivvilda maiddá ahte projeavttat gaskkal kultuvrra ja teknologijja mihá eanet ferte leat áŋgiruššansuorgi ja oažžut stuorát osiid doarjaortnegiin mat dál juo gávdnojit dutkan ja ovdánahttinbargguin (DJO), Innovašuvdna Norggas, Dutkanrádis, Skattefunnas ja ieš guđet loatnaortnegiin. Ferte movttiidahttit eanet dieđuid ja dutkamii ja nannet olles váikkuhangaskaomiid suorggis gaskkal kultuvrra ja teknologijja.</p>
Doaibma	<p>Eanet dieđut ja dutkan suorggis gaskkal kultuvrra ja teknologijja ferte vuosttažettiin geahččat:</p> <ol style="list-style-type: none"> <li data-bbox="328 1375 1350 1440">1. Digitaliserema ekonomalaš váikkuhusaid ja vejolašvuodaid institušuvdnasuorggis, muhto maiddá dádidiidda ja vuodđovuogatvuoda guđdiide. <li data-bbox="328 1447 1369 1541">2. Publikummaláhtten, digitála gelbbolašvuolta ja vuordámušat, ja kulturgeavaheapmi ja dáhttu máksit (earenoamážit go guoská digitála dáidagiidda ja kulturbuktagiidda buvttademiide).

Eanet diehtu ja dutkan gokko kultuvrra ja teknologijja deaivvadeaba

Vaikko oasit kultuvrralaš ja kreatiiva ealáhusain duvdet innovašuvnna ja teknologijja ovdáneamis, de dájvja aktevrat dáidda- ja kultursuorggis de go dušše čuvvot mielde, ja eai beasa váikkuhit ovdáneapmái. De maid kulturinstitušuvnnat hárvle leat mearrideamen eavttuid iežaset teknologalaš ovdáneapmái. Lávdegoddi oaivvilda ahte lea stuora geavatkeahtes potenciála ekonomalaš ahtanuššamii áššiin gaskkal dáidda, guoimmuheami ja teknologijja, muhto ahte suorgi dárbbáša earenoamáš veahki luvvet dien potenciála.

Lávdegoddi vásiha ahte leat leamašan hui unnán insentiivvat, ángiruššamat ja dutkanruđat mat leat biddjon ipmirdit kulturinstitušuvnnaid hástalusaid ja vejolašvuodaid go deaivvadit teknologijain ja digitaliseremiin. Earret eará váilot dieđut ja gelbolašvuodaid dieid mánggaid beliid birra mat gusket ođđa teknologijai ja digitála reaiduide ja metodaide, mii de hehte bearráigeahččama ja eaiggátvuoda ja návccaide fáhtet vejolašvuodaid gaskkal kultuvrra ja teknologijia. Lea maid dárbu oažžut eanet ipmárdusa movt digitaliseren hábme publikumma láhttema ja kulturgeavaheami ja maddái kulturvásihusaid.

Lávdegoddi oaidná vuogasin heivehit eanemus lági mielde rahčat ovttasbarggu ásahit dieinna ipmárdus- ja diehtobargguin. Ovttasbargu berre fátmastit relevánta dutkanbirrasiid, teknologijiaaktevrraid ja álggahan birrasiid, váikkuhangaskaomiid ja vel kultursuorggi,

Projeavttat gaskkal kultuvrra ja teknologijia ferte mihá eanet leat ángiruššansuorgi ja oažžut stuorat osiid doarjjaortnegiin mat dál juo gávdnojit dutkan ja ovdánahttin bargguin (DOB), earret eará Innovašuvdna Norggas, Dutkanrádis, Skattefunn ja ieš guđet lágan loatnaortnegiin. Ferte movttiidahttit eanet dieđuide, ipmárdussii ja dutkamii gaskkal kultuvrra ja teknologijia dainna lágiin ahte nanne olles váikkuhagaskaomiid.

Digitaliserenekonomiija

Digitála ovdáneapmi servodagas, ja pandemiija hoahpuheapmi diesa, earenoamážit go guoská dáidda- ja kultursuorgái, lea čielgasit nannen dárbbu kártet ja áddet digitaliserema ekonomalaš váikkuhusaid vel eanet, institušuvdnasurvggiid gaska. Lávdegoddi oaivvilda ahte ferte dutkojuvvot eanet digitaliserenekonomiija bohtosiid, vejolašvuodaid ja hástalusaid birra, sihke institušuvdnasuorggis, dáiddáriidda ja vuodđovuogátvuoda guddiide.

Nu go ovdal lea čielggaduvvon, de lea kulturekonomiija čavga čadnojuvvon, ja kulturinstitušuvnnain lea lagas ovttasbargu friddja survggiin ovdánahttit ođđa taleanttaid ja dáiddalaš ođasmahttima. Dutkan- ja čielggadanbargu mañemus jagiid lea almmustahtán ahte doaimmaheaddji ja buvttadeaddji lađđasa ekonomalaš dilli lea garrasit hedjonan digitála ekonomijjas³². Jus dáiddarat eai dine ruđaid iežaset buvttadandoaimmas, de oasit, «*vuodđoávdnasat*», mángga láhkái šaddet hearckes dillái ja sáhttet jávkat.

Publikumma bealli

Lávdegoddi oaivvilda maddái ahte lea dehálaš hukset viidáset ipmárdusa publikumma birra ja ipmárdusa dáidda- ja kultursuorggi birra go guoská digitála, ja hybrida variánttaide digitálaččat ja fysalaččat. Bargu earret eará Norsk Publikumsutvikling (NPU) Covid-19 Monitora (mas Kulturráđdi lea lávdegoddi lea leamašan ovttasbargoskihpár geahča fáktaboksa, lea addán ollu buori ipmárdusa, muhto ain leat ollu publikummabargu vuodđuduvvon gáttuide, eahpečielga strategijjaide ja mángga guovlluide. Diet lea bargu maid dáidda- ja kultursuorgi ferte vuoruhit ja bargat viidáset dainna.

Lávdegoddi háliida muittuhit ahte lea dehálaš ahte dohkeehuvvo ahte leat stuora erohusat gaskkal dáiddasurvggiid, ja gaskkal institušuvnnaid, ja ahte lea dárbu Leahkit dárkil go institušuvnnat barget digitála

³² <https://www.regjeringen.no/contentassets/94e99440dd604be1836c4543fdb92cb6/musikkutredning---hva-na---digitaliseringens-innvirkning-pa-norsk-musikkbransje---bi-2019.pdf> Geahča earret eará siidu 45; “Seammás oaidnit mii ahte vuodđoeaiggádat ja doaimmaheaddjit dál ovddastit relatiivvalaččat unnit oasi musihka gávppašeamis go ovdal – oppalaš oassi buot gávppašeamis lea njedjan viđain proseanttain áigodagas”

molsumiin. Earenoamážit go gusto erohusa gaskkal dáiddalaš gaskkusteami sisdoalus ja digitála márkanbarggus.

Lávdegoddi čujuha viidáset ahte lea heivvolaš ahte kulturinstitušuvnnaid olles govdotat šaddet ovttá oaviliid oktasaš norpma/standárdda lohkat/guldaledddiid dáhtačuooggáid/geččiid/publikumma go guoská digitála gaskkusteapmái ja čájálmasaide, nu ahte dáhtahivvodat šaddá nu dárkil go vejolaš viidáset barggus. Viidáset berre boahhte jagiid geahččaluvvot ja iskojuvvot eanet makkár máksinmállet doibmet digitála čájálmasaide, vai digitála sisdoallu sáhtá dievasmahttit dietnasa sihke stuora ja smávva institušuvnnaide.

Lea leamašan dehálaš digaštallan lávdegotti barggus, sihke Covid-19 giddema olis ja go kultureallin fas dađistaga rahpasa fas, mainna lágiin digitála sisdoalu galgá ovdánahttit kvalitehta dáfus ja mainna lágiin máksindáhttu rievtti mielde lea. Lávdegoddi áigu evttusas 11 čujuhit dárbbuide ja vejolašvuodade digitála márkanfievrrideami birra.

Publikumma digitála gelbbolašvuotta

Vaikko digitála gelbbolašvuotta Norggas lea allat oppalaččat álbmotvuodas, de lea dehálaš deattuhit ahte sullii 11 % Norgga álbmogis ii leat buorre digitála gelbbolašvuotta. Diesa gullet stuora oassi vuosttašbuolvva sisafárrejeaddjit, dasa maid nisssonolbmot. Ovddasguvlui lea hui dehálaš bearráigeahččat ahte digitála arenat leat fáttmasteaddjit ja gávdnamis.

Lávdegoddi háliida čujuhit ahte lea dehálaš digitála fáldagaide mat váikkuhit lasihit digitála gelbbolašvuotta ieš guđet publikummajoavkkuid geain ii leat diet gelbbolašvuotta, dahje geat geográfalaš sivaidda geažil dahje eai fáttmastuvvo (maiddái jus leat marginaliserejuvvon), fysalaš institušuvnnat ja buvttadamat eai jovssa. Diet lasihivččii publikumma ja lasihivččii vejolašvuodaid hástalit iešguđet lága publikummajoavkkuid.

Loahpas háliida lávdegoddi čujuhit ahte digitála gaskkusteapmái mii guoská dáidagii ja kultuvrii, sáhtá váikkuhit olahit áibbas ođđa publikummajoavkkuid mat fysalaš dahje psyhkalaš sivaidda geažil eai sáhte fitnat institušuvnnain³³. NPU iskosis Covid-19 goziheamis, vástidedje oasseváldit hui posiitivvalaččat ahte digitála čájálmasat ledje buoridan sin vejolašvuodaid oasálastit dáidaga ja kultureallima. Diet gusto earret eará publikumma geain leat ieš guđet lágan doaibmahehttehusat.

³³ Norsk publikumsutvikling | COVID-19 Monitor: Rapportserien

Evttohus 6: Eanet gudneáŋgiris digitála dáidda- ja kulturbuvttadus

Ulbmil	Dáidda- ja kultursuorgi váldá eaiggátvuođa iežas digitála ovdáneapmái, ja váldá čielgá njunnoza ovttasbarggus teknologijja orienterejuvvon ovdánan- ja innovašuvdna projeavttain. Vai diet galgá leat vejolaš stuorát ceahkkálasas go odne, fertejit lasihuvvot ruđat ođđa gudneáŋgiris ja ođasmahttin innovašuvdna- ja pilohtaprográmmaide.
Duogáš	<p>Stuora oassi innovašuvnnain odne leat vuođđuduvvon digitála čovdosiidda, ja digitála teknologijjaid geavaheapmi ja digitaliseren oppalaččat lea okta dain mii dagaha servodatrievdama. Duohta digitála ovdáneapmi lea viiddis ovttasbargu mii gáibida jodiheami juohke dásis. Váikkuhanaktevrrain geain lea ulbmilin heivehit innovašuvdnii ja nuppástuhttimii Norggas, lea digitála ášši guovddážiis doaimmaš. Váikkuhangaskaomiin geaiguin áigot movttiidahttit digitála ovdáneami, sis lea hárvve dáidda- ja kultursuorgi guovddáš vuolggasadji áššin, ja jus suorgi lea oassin, de lea maid dávjá sisdoallobuvttadeaddjin earáid geahččaladdamiidda ja fitnodatovdápmai.</p> <p>Lávdegoddi oaivvilda ahte berrejit hábmejuvvot lášmadis váikkuhangaskaoamit digitála buvttadeapmái dáidda- ja kultursuorggis, mat láchčēt geahččalit, guldalit, heivehit ja rievdadit. Diekkár váikkuhangaskaoamit fertejit diktit projeakta eaiggátvuođa gullat kultursuorgái, ja láchčēt ovttasbarggu teknologijja-, dutkan- ja innovašuvdnabirrasiiin.</p>
Doaibma	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kulturráđdi vuođđuda pilohtaprográmma «Fremtidens publikum» (Boahtteáiggi publikumma) – viiddis innovašuvdnaprográmma digitála dáidda- ja kulturbuvttadeapmái, ovttasbargguin Innovašuvdna Norggain ja Norgga Dutkanráđiin. 2. De almmuhuvvojit ruđat 10 «Fremtidens publikum» (Boahtteáiggi publikumma) geahččalanveršuvnna main sáhtta ohcat ieš guđet «Fremtidens publikum konsortium» (Boahtteáiggi publikumma ovttastusas) aktevrraid geain leat ieš guđet lágan gelbbolašvuođat, dan nammii ahte ovdánahttit konkrehta digitála dáidda- ja kulturbuvttadusaid, mas projeaktaeaiggátvuohta lea dáidda- ja kulturaktevrrain.

Digitála ovdáneapmái ja buvttadeapmái

Vai dáidda- ja kultursuorgi ain eanet galgá váldit eaiggátvuođa iežas digitála ovdáneamis, oaivvilda lávdegoddi ahte lea dehálaš ahte kultursuorgi oažžu ruđaid geahččaladdan váras mihá stuorát ja čiekŋalet digitála projeavttaide go odne lea vejolaš vai jođánit hukse gelbbolašvuođa, sáhtta viežžat dáhtaid, geavahit dinasvejolašvuođaid ja bidjat ieža njunnožii.

Ođđa digitála čovdosat leat dávjá mearrideaddjin ođđa, dehálaš innovašuvnnaide, ja geavaheapmái digitála teknologijjaid ja digitaliseremii oppalaččat duvdá ovddos servodatrievdamiid. Duohta digitála ovdáneami lea viiddis ovttasbargu, ja gáibida jodiheami buot dásiin.

Lávdegoddi oaivvilda ahte berre hábmejuvvot njuovžilis váikkuhangaskaoamit digitála buvttadeapmái dáidda- ja kultursuorggis, mii heiveha geahččaladdamiid, geahččalit, dohkkehit, heivehit ja rievdadit. Diekkár váikkuhangaskaoamit fertejit dohkkehit kultursuorggis eaiggátvuođa projeavttaide, ja heivehit ovttasbargui teknologijjain, dutkan- ja innovašuvdnabirrasiiin.

Pilohtaprográmma boahhteáiggi publikummii

Lávdegoddi rávve ahta vuodđuduvvo pilohtaprográmma, “Boahhteáiggi publikumma”: viiddis innovašuvdnaprográmma digitála dáidda- ja kulturbuvttadeapmái.

Dehálaš vuolggasadji diekkár ángiruššamis leat dohkkehít dienasvejolašvuoda suorggis. Dan dihte lea áibbas guovddáš ahte diekkár pilohta šaddá duohta ovttasbargoprojekta mas lea nanu akteverrat maiddái kultursuorggi olggobealde, áinnas Innovašuvdna Norga ja Dutkanráđđi. Lávdegoddi maid háliida čujuhit ahte ekonomalaš investeremiidda mat dárbbasuvvojit diekkár ángiruššamis, leat rievtti mielde seamma dásis go ealáhusain olggobealde kulturekonomiija.

Lávdegoddi oaivvilda ahte «Boahhteáiggi publikumma» prográmma ferte oažžut ruđaid gokčat álmmuheami «Boahhteáiggi publikumma» álgočájalmasaide, maid galget akteverrat ies guđet lágan gelbolašvuodain sáhttit ohcat «Boahhteáiggi publikumma konsortiuma» oktavuodain, vai sáhttet ovdánahtit konkrehta digitála dáidda- ja kulturbudvttademiide. Eaiggátvuolta projektii galgá lea dáidd- ja kulturakteverraid duohen.

Go lávdegoddi oaivvilda ahte leat unnán heivvolaš ovdamearkka Norggas, rávve lávdegoddi ahte geahččat earret eará Stuora-Británniain. Lávdegoddi čujuha áššiide Audience of the Future Challenge ja Royal Shakespeare Company lagabuidda oahpásmuvvat ja oažžut inspirašuvnna. Oktasaš ášši mii lea lihkestuvvan diein ovdamearkkain, maid lea dehálaš čájehit, lea ahte ángiruššama vuoddu lei heivehit eaiggátvuoda, oažžut buriid dáhtaid, diehtoviežžan ja boahhteáiggi publikumma ovdáneapmi.

Lávdegoddi maid čujuha Cultiva ođđa almmuhussii: Digitála nuppástus³⁴. Geahča lagabuidda dien birra dás vuolábealde.

Audience of the Future Challenge

Kulturekonomiija lea dehálaš Stuora-Británnias. Dáppe leat vuodđuduvvon earenoamáš ángiruššamat mat dorjot dutkama bokte innovašuvnna suorggis. Okta ovdamearkan mii lea heivehuvvon gaskaoapmi dustet dárbbuid kultursuorggis, lea almmuheapmi UK Research and Innovation: Audience of the future challenge – UKRI³⁵.

Lávdegoddi hástala Kulturráđi, Dutkanráđi ja Innovašuvdna Norgga váldit inspirašuvnna dien almmuhusas. Dasa leat máŋga ákka:

- Diet lea rievtti mielde almmuhus, mas lea £ 39,3 miljovna investeren 4 jagi áigodagas.
- Sisdoalloakteverrat, vel almmolaš kulturinstitušuvnnat ge, sáhttet leat eaiggádat ovttaslihtuin mas leat sihke almmolaš ja priváhta akteverrat, lassin vel teknologiiija, dutkan ja KIBS (Knowledge Intensive Business Services).
- Dat ahte dutkama bokte ráhkadit čájálmasa, galgá dohkkehuvvot innovašuvdnan go lea sáhka váldit atnui teknologiiija ođđa vuogi mielde dáiddasurggin (vaikko teknologiiija ieš alddis ii leat ođas)
- Leat gelddolaš almmolaš ja priváhta ruhtadanovttasbarggut projeavttaid olis, leat ieš guđet almmolaš ruhtadeaddjit, vuodđudusat ja priváhta foanddat.

³⁴ <https://www.cultiva.no/aktuelt/utlysning-cultiva-digital-ar-1-digital-transformasjon/>

³⁵ <https://www.ukri.org/our-work/our-main-funds/industrial-strategy-challenge-fund/artificial-intelligence-and-data-economy/audience-of-the-future-challenge/>

- Almmuheapmi lea hábmejuvvon de go «Future challenge» (Boahtteáiggi hástalus), mas lea fuomášupmi publikumma ja márkana ektui – dan sadjái go teknologijja ektui.

Teknologiijaovdáneapmi

Audience of the Future Challenge investerii £ 39,3 miljovna ovdánahttit ođđa, birastahti teknologijjaide de go virtuála, viddiduvvon ja seagáš duohtavuodát (VR, AR, XR³⁶). Prográmma lea kreatiiva ealáhusaid ektui - earenoamážit dan ovcci suorggi ektui maid Stuora-Británna meroštallá leat kreatiiva ealáhussan: 1) márkangulahallan, 2) arkitektuvra, 3) giehtadáidda, 4) hábmen (buvtta, gráfalaš, bivttasvierru), 5) filbma, TV, video, radio ja govat, 6) dáhtaspeallu ja -bálvalusat, 7) girjelágádus, 8) museat, gallerijat ja girjerádjosat, ja 9) musihka, lávdedáidda ja visuála dáidda³⁷.

Earret eará lea investerejuvvon čájehaprográmmii mas leat birastahti vásihusat mat gokčēt njeallje ieš guđēt lágan surgái; e-falástallan e-sport ja dihtorspeallan, performance, filbma ja finadanvásihus.

Okta oassi projeavttain mat ožžo doarjaga, ledje

- okta AI-plattforbma mii dagahii máilmmi vuosttaš online-only Esport-gilvvohallama
- Vuosttas AR buvttadeapmi dain dovddus hámiin Wallace ja Gromit
- Ovdánahttit ođđa VR teáhter dihtorspealu Peaky Blinders vuodul
- XR-čájálmás Royal Shakespeare Company:as, vuodđun A midsummer night's dream
- AR buvttadeapmi Luondduhistorjjálaš museas, London

Projeavttat mat eai ožžon doarjaga, ledje projeavttat mat bidje fuomášumi eará čovdosiidda go kreatiiva ealáhusaide, ledje maŋŋit dásis hábmenovdáneamis, dahje ledje vuosttažettiin teknihkalaččat ja eai njuolgut dan váras ahte ipmirdit olmmošlaš vásihusaid.

ROYAL SHAKESPEARE COMPANY ja «DREAM»

The Audience of the Future Consortium, ovtastus duogábealde projeavtta Dream³⁸, maid Royal Shakespeare Company jođihii, ja fáttmastii De Montfort University, Epic Games, i2 Media Research Limited, Intel Studios, Magic Leap, Manchester International Festival, Marchmallow Laser Feast, Nesta, Phi Centre, Philharmonia Orchestra, Punchdrunk, University of Portsmouth ja The Space.

XR-čájálmás Dream lea movttiidahttojuvvon Shakespeara *A Midsummer Nights Dream* ja váldá vuođu váldohámis Puck ja su deaivvademiin háldiiguin geat geat orrot háldevuovdis. Čájálmáslatnja lea digitála vuovdi stuora šearpmas mii lea 7 mehtera čiega gaskka, ja allateknologalaš latnja mii lea 7 mehtera čiega gaskka šearpma ovddabealde. Dákko lihkadalle

³⁶ *Virtual reality, augmented reality and extended reality*: <https://www.valmet.com/media/articles/all-articles/vr-ar-mr-xr-what-are-all-these/>

³⁷ *Som beskrevet i utlysingen*: <https://apply-for-innovation-funding.service.gov.uk/competition/151/overview#scope>

³⁸ <https://dream.online/>

neavttárat VE čálbmeglásain ja motion capture:iin, ja nektet dastanaga. Publikumma beassá sihke geahččat sin dan digitála vuovddis, ja dan digitála lávddi alde.

Dream lea ollen šaddat čájehuvvot, ja de lea maiddái geahččaluvvon márkana ektui. Dream lei čájálmassan ovttá váhku Manchester International Festivala vuolde guovvamánu 2021. Dien vahku vuovddii diet digitála čájálmás 65 000 interaktiiva bileahta, 92 násuvnnaide, 76% ledje vuosttašgeardde oastit. Mánngas sis gulle Royal Shakespeare birra de go 'dat ođđa buolva'. Lassin ledje sullii nuppi dan mađe ollu publikumma geain ledje dušše geahččan bileahtat, mearkkaša ahte sii eai sáhtán váikkuhit čájálmassii.

Čájálmasaide lei čuovvoleapmi oalle jođánit maŋŋil, ledje stuora jearahallamat publikummii. Projeakta Dream duogábealde barget dál reaidogiissáin mas sii háliidit juogadit vásihusaid ja oahppat projeavttas. Guokte fáttáin maid earenoamážit deattuhit dál maŋŋil čájálmasa, lea 1) movt váldit vuostá ja váldit vára sis geat dál diŋgojedje bileahtaid vuosttaš gearde, ja 2) mainna lágiin viidáset ovdánahttit hybrida vásihusaid mas sihke digitálaččat ja fysalaččat doibmet ovttas.

Dream oaččui £16 mijovvna dorjaga dan oppalaš £39.3 mijovvna mii lei Audience of the Future prográmmas Stuora-Británia Research & Innovation, juolluduvvon Industrial Strategy Challenge Fund bokte. Dasto oaččui vel doarjaga mánngga vuodđodusaide, ja vel Epic MegaGrants, foanda man duohken Epic Games (Fortnite), lea. Arts Council England lea projeavtta duogábealde.

CULTIVA I DIGITAL

Cultiva – Kristiansand suohkana energiija vuodđodus – ceggejuvvon opprettet av Kristiansand suohkanis 2000. Ulbmilin lea sihkarastit bargosajiid ja buori eallindili Kristiansandas dainna lágiin ahte doarjut projeavttaid mat leat čadnojuvvon dáidagii, kultuvrii ja kreativitehtii. Čakčat 2021 álggahii Cultiva áŋgiruššama mas vuodđodus áigu juohkit 10 mijovvna ruvno doarjjan projeavttaide mat váikkuhit digitaliseret dáidda- ja kultursuorggi, ja mat váldet adnui digitála teknologiija ráhkadit, addit, gaskkustit ja vásihit ođđa rasttildeaddji sisdoalu.

Cultiva čállá almmuhusas: «Digitála nuppástusa lea Digitaliserendirektoráhtta čilgen ná: 'okta proseassa mii rievdata mainna lágiin dat čoavdá su bargguid, fállá buoret bálvalusaid, bargá eanet effektiiva dahje háhká áibbas ođđa bálvalusaid mas geavaheaddjifuomášupmi dahje geavaheaddjivásihusat leat guovddážis rievdadeamis mii lea vuodđuduvvon digitála teknologiija geaveahit'.»³⁹

Koronapandemiija lea čájehan ahte mii buohkat fertet oahppat duohtandahkat iežamet ulbmilit rámmaid vuodul mat leat ođđasat ja eai ge leat vuordevaččat. Pandemiija lea čuohcan earenoamáš garrasit dáidda- ja kultursuorgái. Mánngasat lea maŋemus jagiid geavahan

³⁹ <https://www.cultiva.no/aktuelt/utlysning-cultiva-digital-ar-1-digital-transformasjon/>

geahččaladdat ođđa (digitála) buvttadan ja gaskkustan hámiid, ja leat iskan ođđa rádjegeassimiin gaskkal digitála ja analoga dáhpáhusain, gaskkal virtuála ja fysalaš.

Dáinna almmuhusain háliida Cultiva movttiidahttit dáidda- ja kultursuorggi viidáset digitaliseremii. Movt ráhkadit boahteáiggi dáidda- ja kulturvásihusaid? Gii lea boahteáiggi publikumma? Movt ovdánahttit digitála buvttademiid mat leat čoahkkái biddjon mángga formáhtain ja leat gávdnamis ieš guđet kanálain? Movt ráhkadit ođđa hybrida dáidda- kulturbuvttadusa mas digitála rigguda ja guhkida fysalaš vásihusa? Movt sáhttet suorggit mat leat eanemus digitála kultuvrralaš ja kreatiiva ealáhusaid gaskka, nu go spealut ja e-sporta, joatkit ođasmahtti innovašuvdna bargguiguin, muhto maddái movttiidahttit digitála ovdáneami dan eanet árbevirolaš dáidda- ja kultursuorggis? Movt sáhtta sihkkarastit ekonomalaš doallevašvuoda dán sorttat ođđa dáidda- ja kulturvásihusaide?

Cultiva háliida váikkuhit ahte dáidda- ja kultursuorgi ovdánahtta buvttademiid, bálvalusaid dahje gaskkustemiid mas digitála teknologijja geavahuvvo ráhkadit, buktit, gaskkustit ja vásihit ođasmahtti ja rasttildeaddji sisdoalu dáidda- ja kultursuorgái.

Evttohus 7: Ođasmahtti deaivvadan sajít

Ulbmil	Álggahit ođđa innovatiiva surggiid rasttildeaddji deaivvadan sajiid movttiidahttit innovašuvnna, ođđa jurddašeami ja eanet árvoháhkkan dáidda ja kultursuorggis.
Duogáš	Innovašuvdna, ođđa jurddašeapmi ja ođđaháhkkan dáhpuhuvvá go olbmot deaivvadit geain leat girjás perspektiivvat. Odne lea dáidda- ja kultursuorgi hui unnán čadnojuvvon systemáhtalaš vuolggahemiide ja ovttasdoaibma arenaide, ja dat mat gávdnojit, eai leat heivehuvvon suorgái. Dat gos dáidda- ja kultursuorgi árbevirolaččat lea doaimman iežas surggi arenain, de ferte dál eanet njeaidit seinniid, cakkiid ja heivehit ođđa arenaide. Fierpmádagat mat leat gávdnamis, gelbbolašvuohta ja arenaid heiveheapmi lea eaktun likostuvvat innovašuvdnaprojeavttain, earenoamážit surggiidrasttildeaddji ovttasbargoprojeavttaiguin. Lea dárbu ođasmahtti deaivvadansajiide gos dáidda- ja kultursuorgi sáhtta deaivat eará surggiid ja ealáhusaktevrraid iskat ovttasbargosurggiid ja álggahit ođđa projeavttaid ja ángiruššamiid.
Doaibma	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kulturráđdi vuodđuda «Kunst og kultur møter X» (Dáidda ja kultuvra deaivá X) - ovdánahttinarena mas lea gullelaš fierpmádatprográmma mas dáidda- ja kultursuorgi «laktojuvvoba» surggiiguin, gažaldagaiguin, ulbmiliiguin ja eará, sihke regionálalaččat, našuvnnalaččat ja riikkaidgaskasaččat, ja ovttasbargguin guoskevaš aktevrraiguin ovdamearkan Innovašuvdna Norga, Norgga Dutkanráđiin ja eksportakontuvrraiguin Norwegian Arts Abroad (NAA). Dien sáhtta vuodđudit de go ovdánanarenan mas Kulturrádis lea ovddasvástádus, dahje ceggejuvvo sierra oktasaš fitnodahkan ('<i>Joint Venture</i>') maid eaiggádit ja doaimmahit muhtimat bajábealde namahuvvon oasálaččat ovttas. 2. Ferte bargat govddibut ja eanet aktiivvalaččat háhkat ođđa deaivvadan sajiid dáiddáriidda ja institušuvnnaide. «Kunst og kultur møter X»-arena (Dáidda ja kulturarenain) sáhtta ovdamearkan ihttít pop-ups de go Female Quotient lea dahkan Equality Lounge-konseapttain gos leat guossemeanut ja arenat gos leat rasttildeaddji ságastallamat ja digaštallamat. 3. Vuodđudit movttiidahttin- ja doarjjaortnega mas lea mearriduvvon supmi čadahit unnimusat 5 surggiid rasttildeaddji ovdaprojeavttaid maid Kulturráđdi ja/dahje ođđa oktasaš fitnodat ('<i>Joint Venture</i>') hálldaša, geahča čuoggá 2.

Fierpmádat, gelbbolašvuohta ja heivehuvvon arenat

Eavttut lihkostuvvat ođđajurddašemiin, ođđaháhkamiin ja innovašuvdnaprojeavttaiguin, earenoamážit surggiidrasttildeaddji ovttasbarggu projeavttaiguin, lea ahte gávdnojit fierpmádagat, gelbbolašvuohta ja heivehuvvon arenat gos lea árbevirolaš ja eahpeárbevirolaš girjáivuohta sihke olbmuid, oaiviliid ja perspektiivvaid dáfus.

Gávdnojit systemáhtalaš ángiruššamat ja prográmmat heivehit ovttasbargoarenaid gaskkal ealáhuseallima ja earáid guoskevaš – muhto eahpeárbevirolaš ovttasbargosurggiid, de go dáidda- ja kultursuorggi mat eai leat fárus. Dan sadjái go ákkastallat dáidda- ja kultursuorggi oppalaš ortnegiidda mat eai leat heivehuvvon dahje dohkálaččat, sáhtta dáidda- ja kultursuorggi bovdet aktevrraid ieš guđet surggiin, geografijain ja guovddášsurggiin main lea earenoamáš fuomášupmi ealáhusaide, bovdejuvvojit heivehuvvon deaivvadansajiide iskat ovttasbargovejolašvuođaid.

«Dáidda ja kultuvra deaivvadeaba X»

Lávdegoddi rávve Kulturráđđi cegget ovdánanarena mas lea gullevaš fierpmádatprográmma, «Kunst og kultur møter X», mas dáidda ja kultursuorgi «laktojuvvoba» ođđa surggiiguin, aktevrraiguin, čuolmmaiguin, ulbmiliiguin ja eará, sihke regionálalaččat, našuvnnalaččat ja riikkaidgaskasaččat, berre ovttasbargguin guoskevaš aktevrraiguin ovdamearkan Innovašuvdna Norga, Norgga Dutkanráđiin ja eksportakontuvrraiguin Norwegian Arts Abroad (NAA). Dien sáhttá vuodđudit de go ovdánanarena mas Kulturráđis lea ovddasvástáduš, dahje cegejuvvo sierra oktasaš fitnodat ('*Joint Venture*') maid eaiggádit ja doaimmahit muhtimat bajábealde namahuvvon oasálaččat ovttas.

Dat mii lea ođas, lea ahte háhkat deaivvadansajiid aktevrraid gaskka geat árbevirolaččat eai deaivvat, ja duohtandahkat dan stuora potenciála mii lea vejolaš ođđa ovttasbargoprojeavttain ja iniciatiivvain mat sáhttet čuožžilit diekkár čoahkkimiid geažil. Agenda diekkár ovdánanarenai sáhttá leat váldit vuolggasaji čielggaduvvon hástalusain ja vejolašvuodain mat sáhttet leat árvoháhkkan dáidda- ja kultursuorgái. Vejolaš deaivvadan sajít maid čielggada čoahkkimiin, čuovvuvuvvojít dakka viđe dainna lágiin ahte dárkkista, viidáset geahččalemiiguin, geatnegasvuodaiguin ja duohta ovttasbargguin. Ferte viežžat vásihusaid ásahuvvon fierpmádagain ja ealáhusgihppomálliin ja ođđajurddašeaddji deaivvadansajiin. Ovdamearkan vejolaš boadus sáhttá leat seammá vuolggasadi go Kjell Inge Røkke dutkanfanas, , REV Ocean ja dáiddár Javier Barrios⁴⁰.

Deaivvadansajit fertejit doaibmat sihke fysalaččat, digitálaččat ja hybrida hámis, sihke regiovnalaččat, našuvnnalaččat ja davviriikkaid oktavuodas. Vuosttaš oasis rávvet mii ahte álggahuvvojít našuvnnalaš deaivvadanbsajit mat dađistaga viiddiduvvojít Davviriikkalaš deaivvadanbáikin maŋit oasis mii lea boadus movt lihkostuvvá našuvnnalaš deaivvadansajiiguin. Dákko rávvejuvvo ahte lea 1 stuorát deaivvadansadi jahkásaččat ja unnimusat 2 unnit, heivehuvvin arena maid Kulturráđđi hálddaša. Dat sáhttet doaibmat de go inkubatorin, mii veahkehallá, surgiidrasttildeaddji pilohtaprojeavttaid.

Mánngga arenas gávdnamis

Ferte barga govdeappot ja eanet aktiivvalaččat háhkat eanet deaivvadansajiid dáiddáriidda ja institušuvnnaide. Ovttas sierra systematiserejuvvon arenain de go «Kunst og kultur møter X», de ferte maid dáidda ja kultuvra leat ovddastuvvon eará arenain, ovdamearkan heivehuvvon «pop-up» modealla gos lea ovddasteapmi ja interakšuvdna mii odne ii gávdno. Suorgi bovde – muhto maiddái bovdjuvu fárrui. «Kunst og kultur møter X» arenas sáhttá ovdamearkan bohcidit pop-ups de go Female Quotient lea dáhpáhuvan Equality Lounge-konseapta olis⁴¹, gos sis leat guossečájálmaset arena-arenas gos ságastallamat ja digaštallamat dáhpáhuvet. Diekkár konseptta ii leat nu alla šielbmá čađahit ja lea de go lassin heiveheapmái stuorát, iežas arenaide mat gáibidit eanet áiggi ja resurssaid, ja nu maid sáhttá čađahuvvot hárvvebut.

Movttiidahttin- ja doarjjaortnet fágaidrasttildeaddji pilohtaprojeavttaide

Lávdegoddi oaivvilda ahte lea dárbbaslaš ásahit ruhtadan mekanismma mas leat ruđat maid sáhttá ohcat projeavttaide ja ángiruššamiidda mat leat vuolgán dan olis go lea oasálastán «Kunst og kultur møter X» arenain. Lávdegoddi rávve ahte vuodđuduvvo movttiidahttin- ja doarjjaortnet mas lea mearriduvvon

⁴⁰ Geahča REV Ocean | One Healthy Ocean - #230 KUNSTNER: Javier Barrios utsmykker Kjell Inge Røkkes banebrytende forskningssskip REV Ocean - YouTube

⁴¹ Eanet dieđut Female Quotients Equality Lounge birra, geahča <https://www.thefemalequotient.com/>

ruhtamearri vai sáhtta čadhit unnimusat 5 surggiid rastildeaddji pilohtaprojeavttaid Kulturráđi hálddašeamis ja/dahje dat aitto vuodđuduvvon oktasaš fitnodat («Joint Venture»).

Girjávuohta

Evttohus 8: Potensiála álbmoga girjásvuodas

Ulbmil	Lea stuora ekonomalaš, publikumma ovdánahttin ja innovatiiva potensiála girjávuođas álbmogis. Dien potensiála ferte dohkkehit ja duohtandahkat diehtovuđolaš ja ovdánahttin barggu bokte.
Duogáš	<p>Go doaba girjávuohta geavahuvvo dan oktavuođas ahte geavahit ja ii-geavahit dáidaga ja kultuvrra, de deattuhuvvo hárvve dat stuora potensiála nannet sisabohtovuđu mii lea ekonomalaš dietnasis mii gávdno girjás álbmogis. Girjávuođa fuomášupmi ásahuvvon suorggis, lea báidnojuvvon oanehisáigásaš ja biedgguid ángiruššamiin dan sadjái go guhkesáiggi, strategalaš jurddašeamis. Stuora geavahanjoavkkut geat eai heive institušuvnnaid ja árbevirolaš suorggi fátmastanguvlui, sis lea buorre ja ain buorrána gávppašánvárru, sis rievdadit ain geavahanminstara ja beroštumiid, ceggejit sierra, molssaevttolaš arenaid. Institušuvnnaid ja suorgi dárbbasa eanet ipmárdusa ja buoret diehtovuđu sáhttit duohtandahkat čárdnan potensiála sihke guhkes áigásaš ja oanehis áigásaš strategijain ja doaimmain.</p> <p>Bearráigeahččat doallelaš publikummaovdáneami ja rekruterema institušuvnnaide, ja hehttet massit boahteáiggi publikumma, doaimmaheddjiid, sisdoallobuvttadeddjiid ja bálvalusbuvtadeddjiid, de lea dárbu diehtovuđolaš investerema doallelaš girjávuođas. Lea maid dárbu mearredidolaš doarjjaortnegiidda ja gelbbolašlokten prográmmaide mat sáhttet ovdánahttit, viidásetovdánahttit ja čalmmustahttit dehálaš gelbbolašvuoda suorggis.</p>
Doaimma	<ol style="list-style-type: none"> 1. Viiddiduvvon dáhta- ja diehtovuđu go dutká: <ol style="list-style-type: none"> a. Doaimmaheddjiid, buvtadeddjiid ja publikumma olbmuid gaskka geat leat vuoiggahemiid meannuduvvon ja olbmuid geat leat unnán oidnisis b. Kultuvrralaš vierut ja publikumma vierut juogaduvvon kultuvrralaš osiide 2. Heivehuvvon váikkuhangaskaoamit main leat sierra doarjjaortnegat ja gelbbolašvuodaprográmmat mat váikkuhit viidáset ovdáneapmái ja čalmmusin dahkat gelbbolašvuoda aktevrrain geat barget bures, doaimmat ja buvtadeaddjit geain lea ollu buktit suorgái, ja suorggis ođđa aktevrrat.

Diehtovuđoduvvon ja ovdánahttinbargu álbmoga girjávuođa ekui

Norgga dáidda- ja kultursuorgi lea eanet ja eanet seagáš, ja sihke beroštupmi ja ohcaleamit rivdet. Seagáš ja girjás álbmogis de mánggas gávdnet ja čuovvulit eanebut iežaset dáidda- ja kulturberoštumiid globalálaččat ja digitalálaččat. Eanet globaliseren, rievdan kultuvrralaš oaivil ja potensiála ođđa hámiide ja gaskkustan vugiide leat dehálaš doarjjafállit oaččuhit ođđa joavkkuid fárrui publikumman.

Go doaba girjávuohta geavahuvvo dan oktavuođas ahte geavahit ja ii-geavahit ásahuvvon dáidda- ja kultursuorggis, de deattuhuvvo hárvve dat stuora potensiála nannet sisabohtovuđu programmerejeaddji vuottus. Muhtin oassi geavahanjoavkkuin geat eai heive institušuvnnaid fátmastanguvlui, sis lea buorre ja ain buorrána gávppašánvárru. Ii unnimusat guoská diet maid guoská joavkkuid geat ovdastit kultuvrralaš ja čearddalaš girjávuođa. Lassin dasa ahte gaskaluohkká lea lassánan, ja aktiivalaš geavaheapmi iežaset molssaevttolaš kulturarenaid, gávgnojit mángga dehálaš innovatevrra

dáiddasuorggis dieid joavvkuin, sihke sisdoallobuvttamis, ja go jurddaša dáiddalašvuođa, publikummaovdáneami ja teknologija. Sii leat maid áigeovdilis aktevrrat gelbbolašvuhtii go guoská publikumma geavahanvieruid rievdamiidda. Dákko lea dehálaš ahte lea eanet ipmárdus, ja dárbu viežžut eanet dáhtaid ja dieđu mángga guovddáš guovlluin.

Leat juo mánga raportta ja iskkadeami girjávuođa birra ja fátmmasteami dáidda- ja kultursuorggis, muhto diet gokčēt dušše oasáža diehtdárbbus girjávuođa ekonomalaš potenciálas. Raporta *Et mangfoldig kunst- og kulturliv (Girjás dáidda- ja kultureallin) 2020*⁴², mii kárte dieđuid mat juo gávdnojit fátmmasteami ja ovddasteami birra go lea sáhka olbmui geain lea sisafárrejeaddji duogáš ieš guđet osiin kultureallimis, čujuha earret eará ahte diehtoviidodat lea ollu stuorát kultursurggiid siskkobealde gos dáidda ja kulturárbi dokumenterejuvvo ja lea gávdnamis (musea, kulturmuhto suodjalus, girjerájus ja vuorká) eanet go doaimmaheadji ja hábmejeaddji dáiddain, ja ahte de sáhtá leat earenoamáš dárbu lasihit dieđuid fátmmasteami ja ovddasteami birra das ja profeshsunealla dáidda- ja kultureallimis. Raporta cealká ahte vaikko dieđut mánggakultuvrralaš álbmoga kulturnávddašeami birra lea lassánan mañemus jagiid, de váilot ain ođasmahttojuvvon ja ollislaš govva, ja ii gávdno čielga diehtu sivaide, láidesteddjiid ja cakkiiid birra buoridit fátmmasteami ja ovddasteami⁴³.

Lávdegoddi oaivvilda earenoamážit ahte lea dárbu viiddiduvvon dáhta- ja diehtovuodu dutkama hámis dáid birra: doaimmaheddjiid, buvttadeddjiid ja publikumma geat gullet olbmuid gaskka geat leat vuoiggahemiid meannuduvvon ja olbmuide geat leat unnán oidnosis.

Eanet dieđut doaimmaheddjiid, buvttadeddjiid ja publikumma geat gullet olbmuid gaskka geat leat vuoiggahemiid meannuduvvon ja olbmuide geat leat unnán oidnosis

Diet fátmmasta oinnolaš unnitálbmogiid, mánga buolvva sisafárrejeddjiid ja sisafárrejeddjiid mánáid, ja nuorat publikumma geain leat eanet ja eanet riikkaidgaskasaš mánggakultuvrralaš ohcaleapmi.

Dákko ferte earenoamážit vižžot diehtu movt ruđaid geavahit, ealáhusgollosiid, buvttadanhámi ja movt čuodjá:

- **Ruhtageavaheapmi ja oastinvierut:** Dieđut sisafárrejeddjiid, sin mañisbohtiid ja oinnolaš unnitálbmogiid ekonomalaš potenciála go guoská oastimii ja ruhtageavaheapmái ieš guđet sottat dáidagii ja kultuvrii, maddái iežaset kultuvrralaš doaluidd. Diet atášii ođđa dieđu oastinvieruid birra ja ulbmiljoavkkuid iežaset kultuvrralaš doaimmaid ja innovašuvnnaid birra.
- **Ealáhusráiddut ja ekosystema:** Dieđut sisafárrejeddjiid, sin mañisbohttit ja oinnolaš unnitálbmogat ekonomalaččat váikkuhit kultursuorggi ealáhusráidduide, maddái restoránjadoaimmaide, buhtisteapmái, loahpaheapmái ja fievrrideapmái. Iskat dan duohta árvoháhkama ja geavatkeahes potenciála mii gávdno jus geavahivččii dien ealáhusráiddu hukset, rekruteret ja váldit vára govddit publikummas norgga dáiddasuorgái.
- **Buvttadanhápmi ja buoremus doaimmaid ovdamearkkat:** Diehtu ulbmila, hámi, vuogi, movt vásihan lea čuodjan sisafárrejeddjiid gaskka, sin mañisbohtiid gaskka ja oinnolaš unnitloguálbmogiid gaskka sin iežaset kultuvrralaš doaluidd. Diet lea dan dihte vai oahppá ja doarjut buvttadeddjiid geat lihkestuvvet olahit earáide ja aktiviseret ulbmiljoavkkuid. Dákko lea kárten dehálaš oahppat

⁴² Synne Granum Sætrang, Linn Synnøve Skutlaberg ja Jostein Ryssevick, *Et mangfoldig kunst- og kulturliv, ideas2evidence, 2020: <https://www.kulturradet.no/documents/10157/aca3b275-7b14-4f8e-a104-fe7301d6ebb6>*

⁴³ <https://www.ideas2evidence.com/nb/publications/kartlegging-av-kunnskap-om-mangfold-og-inkludering-i-norsk-kunst-og-kulturliv>

ovdamearkkaid buoremus doaimmain, ja fátmastit innovatiiva vugiid ja buvttadeaddjihámiid mat lihkostuvvet ođđajurddašemiin ja innovašuvnnain go lea sáhka oaččuhit publikumma ja dinema.

- **Čuodjan:** Diehtu goas eahpeárbevirolaš publikummajoavkkut vásihit ahte kultuvrralaš doaimma, institušuvdna, buvttadeapmi dahje šárjjer čuodjá. Fuomášupmi berre fátmastit mainna lágiin diet váikkuha čohkket olbmuid, oasálastimii, rekruteret doaimmaheddjiid, tehnikkalaš rollaide dahje doarjjabálvalusaide ja ieš guđet lágan bargguide suorggis. Jus diekkár dieđut leat gávdnamis, de veahkehivččii institušuvnnaid ipmirdit iežaset gaskavuođaid dieid publikummajoavkkuide, ipmárdus mii lea guovddáš vuodđun viidáset, buori barggu publikummaovdánahttimii.

Eanet dieđut kultuvrralaš vierut ja publikummavierut juogaduvvon kultuvrralaš osiide

Leat stuora erohusat gaskkal čearddalaš, kultuvrralaš ja sisafárrejeddjiid osiid ekonomijas, kulturgeavahanvieruin, gávppašvieruin ja sosiála minstariin. Buorre dáhtavuođdu ferte danne leat doarvái bures juhkkjuvvon osiide. Diekkár modeallat movt juohkit osiide, ferte iskojuvnot vai oažžu doarvái buori dieđuid daguide ja doaimmaide. Buoriid metodaid gávdnat dieđuid oažžut ovdamearkan kultuvrralaš ja čearddalaš gullevašvuođa birra mii ii ipmirduvvo ahte nordada vealaha, dieid ferte iskat dainna ulbmilin ahte fuomášupmi lea gulahallamis ja váikkuhangaskaoamisl.

Pilohtaprojeavttat ja gelbbolašvuođaprográmmat

Aktevrrat girjásvuođa suorggis leat aktiivvalaš fámut, earenoamážit go guoská gávppálaš ja kultursuorggis festiválaide ja konsearttaide, muhto dađistaga lassána maid oassin ásahuvvon lávde ja visuála suorggis. Dál gávdnojit ovdamearkkat publikummalihkostumiide mat leat girját buot ásahuvvon dáidda- ja kultursurggiin, ja ahte gávdno máksindáhttu govda publikumma oasis. Dákko sáhtá namuhit earret eará Melofestivalen⁴⁴ (mas eai leat bileahttasaboađut, muhto valljit priváhta kapitála), Oslo World⁴⁵, Dansens Hus⁴⁶, Tabanka Dance Ensemble⁴⁷ ja hip hop čuojaheaddji Karpe⁴⁸.

Vai diekkár girjás publikumma geasuheaddji doalut galget loktanit ja sajáiduvvat, de lea dávjá mearrideaddjin ahte buoremus práksisa aktevrrat leat njunnošis ja gállet geainnu, leat huksen alcceseaset gelbbolašvuođa ja ovdánahtán artisttaid, hámi, sisdoalu ja publikumma.

Hukset viidáset, ovdánahttit ja oainnusin dahkat dan dehálaš gelbbolašvuođa mii lea suorggis, de dárbbášuvvo heiveheapmi váikkuhangaskaomiid bealis sierra doarjjaortnegiidda ja gelbbolašvuođa prográmmii buoremus práksisa aktevrraid várás, doaimmaid bealis, buvttadeddjiid bealis ja ođđa aktevrraide suorgái.

Lávdegoddi evttoha ahte ceggejuvvo sierra pilohtaprojektaortnet váldit vára ja viidáset ovdánahttit metodihka ja gelbbolašvuođa girjái vuodá suorggis buoremus ovddasvázziin aktevrrain ja geain lea stuora potenciála fievrridit suorgái.

⁴⁴ <https://www.mela.no/melafestivalen/om-melafestivalen/>

⁴⁵ <https://www.osloworld.no/om-oss>

⁴⁶ <https://www.dansenshus.com/om-dansens>

⁴⁷ <https://tabankadance.com/about-us-2/>

⁴⁸ <https://karpe.no/about/>

Diekkár pilohtaprojeaktaortnegat berre sisttisdoallat ruđaid maid sáhtta ohcat, mearriduvvon unnimusat 5 pilohtaprojeavtta, mas aktevrrat ja institušuvnnat mat juo leat olahan buriid bohtosiid, sáhttet ohcat ruđaid ođđa projeavttaide, dahje viidáset ovdáneapmái resursagáibideaddji ja guovddáš projeavttaide, dásseidis ja doallelaš vuogi mielde. Prográmma oasálastit šaddet oassin gelbbolašfierpmádahkii mas lea buorre ekonomijja doarjut sáitenjuolladoaimmaid, ja earenoamážit kártet, vurket ja gaskkustit gelbbolašvuoda muđui dáidda- ja kultursuorgái. Oasálastin ortnegis galgá addit ekonomalaš givrodaga ovdánahttit sáitenjuolladoaimmaid, maiddái barggus kártemin, vurket ja gaskkustit dehálaš gelbbolašvuoda ja buoremus práksisa. Ulbmilin lea hukset vuodu buriid gelbbolašvuodaaktevrraiguin mat sáhttet doaibmat viidáset de go sáitenjuolat girjásvuoda barggus institušuvdnasuorggis, ja maiddái kártet cakkiid ja hehttehusaid oasálastimii.

Lea maid dehálaš hukset buriid gelbbolašvuodaprográmmaid ođđa aktevrraide suorggis. Okta ovdamearkan diekkár aitto álggahuvvon gelbbolašvuodaprográmmii lea ođđapilohtaprográmma maid Kulturráđi lea álggahan ovttas Startup Migrants, mii lea fáaldat nuvttá ovdaskuvlii nuorra fitnodatálggaheddjiide geain lea mánggakultuvrralaš duogáš kreatiiva ealáhusain ja kultuvrrain⁴⁹.

Lávdegoddi rávve ahte Kulturráđi fievrreda viidáset ángiruššama Startup Migrants gelbbolašvuoda prográmmas, ja ahte árvvošallá ovdánahttit dahje doarjut eará áigeguovdilis gelbbolašvuoda prográmmaid ja doarjjaortnegiid main lea fuomášupmi kultuvrralaš girjáivuohta ja kreatiiva ealáhus.

Oslo World

Oslo World lea okta Eurohpa njunuš festiválain Latiidna- Amerihká, Afrihká, Asia ja Gaskanuortta musihkkii. Doabma ii leat rievdan dan rájes go álggahuvvui 1994: Buktit máilmmi Oslo ja Oslo doalvut máilbmái.

Oslo World lea álggu rájes beroštan joksat govddit publikumma ja hukset gaskavuodaid mearrediđolaš ja guhkesáigásaš publikummaovdáneami. Prográmma mii ii leat čadnon musihkkii, mas leat seminárat, dáiddačájáhusat ja eará hámit, lea leamašan dehálaš ja lea čatnan eanet ulbmiljoavkkuid geat beroštit festiválas, ja de addit eanet legitimatehta, reakšuvnna ja resonanssa ieš guđet publikummajoavkkuin.

Lassin festiválii, de Oslo World vuodđudus doallá mánga doalu jagi mielde. Várt Nabolag (Min Ránnjágoddi) dollet báhtareddjiid gaskaboddosaš viesuin miehtá riikka – doppe deaivvadit báhtareaddjit ja báikkálaš servodat čatnat lagat oktavuodaid dakko bokte go juogadit kultuvrra ja biepmuid. 2013 rájes lea festivála maid leamašan mielde doallat Beirut & Beyond, Libanonas. Diesa lassin de lea vel ovddasvástádus Barnas verdensdager (Mánáid máilmmibeavvit), ja doalut Musikkfest Oslo (Oslo Musihkkafeasta), čájálmasmátkkiide, semináraide ja konsearttaide. Oslo World bargá nannet friddja kultuvrralaš ovdanbuktimii ja cealkinfriddjavuhtii kvaliteahttamusihka bokte olles máilmmis, ja hukset arena gos Oslo olbmot deivet mátkkolaš gussiid geain lea ieš guđet lágan kultuvrralaš duogáš ja vásihusat.

⁴⁹ <https://www.kulturradet.no/en/kreativ-naering/vis/-/artikkel-om-forskole-kulturgrundere>

Dansens Hus

Dansens Hus lea Norgga našuvnnalaš lávdi dánsumii, ja čájeha govda oasi dásundáidagis, ođđa ja dálá norgga koreográfaid rájes gitta riikkaidgaskasaš guossespealuid rádjái. Dansens Hus ii buvttat iežas čájálmasaid ja eai leat alddis dásut barggus, muhto čájeha govda oasi čájálmasaid ieš guđet dásundáiddárin ja servviin. Bargobájit, meaštirluohkát, ságastallamat dáiddáriiguin, digaštallamat ja máŋga digitála gaskkustandoaimmaid fálljuvvojit áinnas čájálmasaid oktavuodain. Dansens Hus bargá ovttas aktevrraiguin dásunsuorggis sihke našuvnnalaččat ja riikkaidgaskasaččat, riikkaidgaskasaččat earret eará fierpmádagaid bokte de go Dance House Netžšork ja Aerowaves.

Dansens Hus lea álggahan muhtin ráje vuođu rájes gitta projeavttaide (opp-prosjekter). Diet fátmasta ulbmiljoavkkuid olles proseassas ovdal programmerema rájes ja olle projeaktaígodaga, mii ovdánahtá gelbbolašvuođa buohkain ja oidno das makkár publikumma lea ja boahtevaš ovttasbargguin ja programmeremis. Áŋgiruššan nuoraid ektui, de go Urban Moves⁵⁰ ja dásungilvu Measure Your Crew⁵¹ leat dehálaš áŋgiruššamat.

Dansens Hus oaččui 2020 bálkášumi Norsk Publikumsutvikling de go dan jagi ovdánahttin iežas barggu ovddas girjáivuodain⁵². Jury vuođustii earret eará ná: «11 jagi maŋgil vuođđudeami de lea Dansens Hus šaddan institušuvdnan mas lea duohta mearkkašupmi kultuvrralaččat fátmastit [...] Dansens Hus livččii sáhtán guovdilastit deavdit stuoluid ássiiguin siskkit nuorta Oslui geat kultuvrralaččat njielastit buot, muhto bargu lea baicca strategalaččat speadjalastimen olles girjáivuoda Oslos ja Akershusas. Sii barget dieđuid vuođu ja välljejuvvon publikummaovdánemiin, hástalit ovttalárganvuođa iežas organisašuvnnas, ja programmere strategalaččat. [...] Dansens Hus nákke ieš guđet lágan vugiid mielde heivehit oktii guoskevašvuođa dálá publikummajoavkkuiguin ođđa joavkkuiguin geain lea unnitlogu duogáš.»

⁵⁰ <https://www.dansenshus.com/forestillinger/urban-moves-2021>

⁵¹ <https://www.dansenshus.com/forestillinger/dansekonkurransen-1>

⁵² <https://www.dansenshus.com/artikler/dansens-hus-vinner-norsk-publikumsutviklings-pris>

Evttohus 9: Eanet girjás dáidda- ja kulturfálaldat

Ulbmil	Ovdánahttit girjás ja heivvolaš dáidda- ja kulturfálaldaga mii hukse ođđa ja govddit publikummajoavkkuid. Fuomášupmi lea guhkesáiggi investeren, prográmmadahkan ja publikummaovdáneapmi oažžut eanet gussiid ja sisaboáduid.
Duogáš	Vai ekonomalaš ja publikummaovdánahttin potenciála girjás ja seagáš álbmogis galgá sáhttit duohtandahkkot guhkes áiggi vuollái, dárbbasuvvojit investeremat, ja mearrediđolaš bargu ovddastit doaimmaheddjiid stivrrain, ráđiin ja lávdegottiin, ja vel programmerejeaddji ja hálldahuslaš virggiin institušuvnnain. Dáidda- ja kultursuorgi lea guhká bargan šaddat govddit ja girját. Muhto heivehit guhkesáiggi publikummaovdáneapmái, taleantaovdáneapmái, ealáhusovdáneapmái ja buoret dietnasvuodu girjáivuodas ja ođđa publikummajoavkkut, leat divrrasat ja lea riska ja gáibidit gávdnamis ođđa, mearrediđolaš ruđaid. Nuppástuhttin- ja projeaktaruđat mielddisbuktet maid riskka ja eai sáhte institušuvnnat gokčat dušše iežas ruđaiguin. Danne dárbbasuvvojit eanet ođđa ja mearrediđolaš projeajta- ja nuppástuhttinruđat mat sáhttet nannet dietnasvuodu ja viiddidit márkana áiggi vuollái.
Doaimma	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ruđat projeavttaide ja nuppástuhttimii publikummaovdáneami olis, taleantaovdáneami ja loktet gelbbolašvuoda hukset ođđa publikummajoavkkuid. 2. Cegget vejolašvuodaid sisdoallobuvttadeddjiide geain lea girjás duogáš earenoamáš áŋgiruššamiid bokte vuodđuduvvon doarjjaortnegiin. 3. Doaimmat rievdadit práksisa ja vuodđuduvvon programmeren ja rektuteren minstariid institušuvnnain, maiddái doaimmaheddjiid ja bargiid rekruteret geain lea govda gelbbolašvuodta mii speadjalastá álbmoga girjásvuoda. 4. Buoret ovddasteapmi oinnolaš unnitálbmogiidda ja joavkkuide geat ovddastit mánggakultuvrralaš ja čearddalaš girjáivuoda, ja našuvnnalaš ja čearddalaš unnitálbmogiid ja álgoálbmogiid, stivrraide, ráđiide ja lávdegottiide, ja progámmabargguide ja hálldahuslaš virggiide, maiddái váikkuhangaskaommiin, vai dagaha iniciatiivva mii deaivá.

Olahit projeakta ja nuppástuhttinruđaid

Olahit girjáivuoda ja govvodaga dáidda- ja kulturinstitušuvnnain, sihke lávddis ja publikumma gaskkas, ja go jurddaša prográmmabarggu ja sisdoalu maid fálla (čájálmasat, konsearttat, čájáhusat ja doaimmat earret eará), de dehálaš ahte gávdnajit iniciatiivvat ja doaimmat mat dahket vejolažžan guhkesáiggi publikummaovdáneami ja taleantaovdáneami, ja eanet ja girját gelbbolašvuoda sihke institušuvnnain ja váikkuhangaskaomiin.

Institušuvnnat leat guhká bargan oažžut eanet govvodaga ja girjáivuoda⁵³. Muhto rahčat guhkesáiggi ovdáneami, lea divrras, ja danne eai vuoruhuvvo dávjá institušuvnnaid bealis go sis leat gáržžes bušeahat, dárkilis bušeahattajuolludeamit ja unnán bargit. Diet lea suddu, go ekonomalaš potenciála mii

⁵³ *Geahča ovdmearkan projeavtta «Inkluderende museer. Kulturkunnskap og -arbeid som katalysator for god inkludering» (Fátmmasteaddji museat. Kulturdiehtu ja -bargu mii hoahpuha buori fatmmasteami)*
<https://museumsforbundet.no/inkluderende-museer/>

lea lihkostuvvan ángiruššamis ođđa ja eanet girjás publikummajoavkkuid ala, lea oalle buore (geahča maiv evttohus 8).

Dan dihte lea dárbblaš áiggi badjel lassi ruđaiguin heivehit diekkár ángiruššamii. Diet maid sihkkarastá ahte riska guhkesáiggi ovdánahttinprojeavttain ii lea dušše dáidda ja kultursuorggi aktevrraid duohken.

Lávdegoddi oaivvilda ahte galgá ceggejuvvot ruhtagáldu mas lea vejolaš institušuvnnaide ohcat ruđaid projeavttaide ja nuppástusaide mearrediđolaš bargguid publikummaovdánahttimii, taleantaovdánahttimii ja eanet girjás dáidda- ja kulturfálaldaga.

Earenoamáš ángiruššamat sisdoallobuvttadeddjiide

Fertejit ásahuvvot vejolašvuodát sisdoallobuvttadeddjiide geain lea girjás duogáš, dego rešisevrrat, koregráfat, buvttadeaddji institušuvnnat de go teáhter- ja dánsunjoavkkut ja earát, earenoamáš ángiruššamiid vuodđuduvvon doarjjaortnegiid bokte. Lea dárbu lasihit buvttademiid main lea čielga sáddejeaddji unnitlogus ja joavkkuin geat ovddastit mánggakulturrálašvuoda ja čearddalaš girjáivuoda ja maidđái našuvnnaš ja čearddalaš unnit logu ja álgoálbmogiid, ja bearráigeahččat ahte diein buvttadusain lea vejolašvuota oažžut buvttadandoarjaga, čájehansaji ja ii unnimusat vejolašvuoda subsiderejuvvon guossespealu ja johtit vai joksá boaittoeale guovlluid. Nie sáhtá programmerejuvvon girjáivuoda sisdoallu ja kvalitehta buvttademiin loktejuvvot, mii de váikkuha olles suorgái.

Práksisa rievdadeamit ja vuodđuduvvon rekruteren ja programmeren minstarat

Institušuvnnaide ii leat dušše ekonomalaččat buorre ja dan demokrátalaš bargogohččuma mielde ahte olahit olles Norgga álbmoga, lihkostuvvat guhkesáiggi publikummaovdánemiin. Lea maid dárbblaš dan dihte go publikumma ovdána geažos áiggi.

Makkár sisdoalu dáidda- ja kulturinstitušuvnnat fáallet, ja man relevánta sisdoallu ipmirduvvo ulbmiljoavkkuin, lea mearrideaddji institušuvnnaid sisaboahovuđđui. Dađi mielde go šaddá eanet mánggakulturrálaš ja girjás álbmot, de ferte maid kulturfálaldat ferte heivehuvvot molsašuddi beroštumiide ja háluiide oažžut stuorámuš vejolaš árvvu ja resonánssa publikummas - sihke digitála ja analoga hámis.

Dáidda- ja kulturinstitušuvnnat Norggas leat árbevirolaččat leamašan oalle homogena publikumma mii ii doarvái bures speadjalastán girjáivuoda álbmogis. Dađistaga go boarráset buolvvat gáhččet eret, de bohtet ođđa buolvvat – sihke otnáš ja ođđa publikummajoavkkuin. Olahit dien publikumma, maidđái dálá ulbmiljoavkkuin, de dárbbášuvvo guhkesáiggi fuomášupmu guoskevašvuhtii ja gulahallamii, makkár dáiddalaš sisdoalu fállá, rekruteret dáiddalaš doaimmaheddjiid geat ovddastit girjásvuoda álbmogis, ja gelbbolašvuoda ja rekruterema siskkáldasat.

Bárgit institušuvnnain leat hui dávjá sullasaččat go sii geat árbevirolaččat leat geavahan institušuvnna. Stuoridit dáidda ja kultuvrra márkana institušuvnnain ja olahit ođđa ja govddit publikumma joavkkuid, de dárbbášuvvo guhkesáiggi mearrediđolaš ángiruššan publikumma ovdáneapmái, ja mii maid speadjalastá govddit rekruteremis bargiid ja govddit gelbbolašvuota ja duogáš. Mainna lágiin gelbbolašvuota lea čoahkkái biddjon, lea mearrideaddjin mainna lágiin institušuvdna sáhtá joksat ođđa ulbmiljoavkkuid, ja okta ulbmilin lea fátmastit buot servodatdásiid ja olles álbmoga, diet lea guohkit áigái buoremus rekruterenstrategiija. Dat seamma guoská maid váikkuhangaskaomiid rekruteremii. Lea maid dárbu

odđasit smiehttat makkár virggiide galgá rekruteret. Dien barggus fertejit institušuvnnat árvvoštallat geavahit kursema girjáivuodajodiheamis.

Ángiruššan oazžut odđa publikummajoavkkuid ja ulbmil fátmastit buoht servodatosiid ja olles álbmoga kulturfálaldagain, gal guhkit áigái ovddasta buoremus rekruterenstrategiija . dien barggus berrejit institušuvnnat árvvoštallat kursema girjáivuodajodiheamis⁵⁴.

Rievdadit geavaheami ja ásahuvvon prográmma- ja rekruterenhámiid institušuvnnain, dárbbášuvvojit doaimmat mat eai čađahuvvo dušše institušuvnnain alldiset, muhto maiddá ovtasbargguin eará aktevrraiguin ja váikkuhangaskaomiiguin. Dása leat buorit ovdamearkkat doaimmaide dássásaš ja girjás kultureallimii mii sáhtá leat inspirašuvdnan.

Ovdamearkan lea dásunángiruššan maid Nasjonalballetten, Den Norske Opera & Ballett bokte, ovtasbargguin Talent Norge ja Norsk Tipping⁵⁵. Go heiveha sullásaš ángiruššama doaimmaheddjiide joavkkuin geat ovddastit mánggakultuvrralaš ja čearddalaš girjásvuoda ja našuvnnalaš unnitálbmogiid ja álgoálbmogiid, de huksejuvvo mihá stuorat girjásvuodta sihke sisdoalu dáfus ja doaimmaheddjiid gaskka dáiddalaš arenain, mii fas váikkuha odđa publikummajoavkkuide publikumma gaskka

Ovdamearkkat heivehuvvon oahpuide ja taleantaovdáneapmái mánggakultuvrralaš doaimmaheddjiide gávdnojit, muhto eai leat ollu. Okta ovdamearkan maid ferte loktet ovdan, lea Nordic Black Theatre mánggajahkásaš ángiruššan teáterskuvlla- ja teátherovdánanprojeakta Nordic Black Xpress (NBX)⁵⁶. Okta eará lea Tabanka Dance Ensemble⁵⁷ taleantaovdáneapmi ja elihtaprográmma dásunmii. Det Norske Teatret maid fálal bacheloroahpu Det Multinorske⁵⁸, mii loahpahuvvui 2021.

Oahppofálaldat dáiddalaš doaimmaheddjiide rahčá odne ii dušše rekruteret mánggakultuvrralaš ja váilevaš ovddastuvvon joavkkuid ektui álbmogis. Go diet joavkkut heitet oahpu vuolde, lea maiddá stuora vátisvuodta. Dárbbášuvvo eanet diehtu movt doaimmaheaddit, bargit, studeanttat ja aktevrrat mat gullet oinnolaš unnitálbmogiidda, vásihit sii meannuduvvojit kultursuorggis, ja systemáhtalaš rievdadeapmi vai eai heaitte oahpu vuolde, earret eará buoriid, oktasaš doaimmaplánaid bokte ja standárdat suorggis.

Ferte maid bearráigeahččat vejolašvuodaid duodaštit ja kvalifiseret doaimmaheddjiid eahpeárbevirolaš hámiin norgga kultursuorggis. Akkrediteren lasiha doarjaga ja ruhtaveahki, mii de gis dahká vejolažžan programmeret sisdoalu ja vejolašvuoda professašunella ángiruššamii.

Eanet ovddasteapmi

Dagahit ángiruššama mii deaivá odđa ja eanet girjás publikummajoavkkuid, dárbbášuvvo eanet rekruteret joavkkuin geat ovddastit mánggakultuvrralaš ja čearddalaš girjásvuoda, ja čearddalaš ja našuvnnalaš unnitálbmogiid ja álgoálbmogiid, stivraide, ráđiide ja lávdegottiide, ja programmerejeaddji ja

⁵⁴ Ovdamearkan girjáivuodajodiheapmái kurset, maid earret eará Kulturdepartemeanta geavaha, lea er Seema <https://www.seema.no/>.

⁵⁵ <https://www.talentnorge.no/talentsatsingen/dans/koreografisatsingen/>

⁵⁶ Se <http://nordicblacktheatre.no/om/> og <https://nordicblacktheatre.no/about/nordic-black-xpress/>

⁵⁷ <https://tabankadance.com/about-us-2/>

⁵⁸ <https://www.detnorsketeatret.no/om-det-multinorske>

hálddahušlaš virggiide, maiddái váikkuhangaskaomiide. Ii unnimusat stivraovddasteddjiid ektui barget institušuvnnat aktiivvalaččat odne. Muhto lea dehálaš ahte fuomášupmi girjásvuodas maiddái speadjalastá njuolgut programmeren barggus ja hálddahušas. Rekruterembargu institušuvnnain ferte de maid fátmastit eanet ovddasteaddji rekruterema programmeren ja hálddahuš bargguide, sihke institušuvnnain ja váikkuhangaskaomiin, nu go Kulturráđis, Innovašuvdna Norggas, Dutkanráđis ja earáin.

Buorre, girjás ja ovddasteaddji rekruteren ja taleantaovdáneapmi dáiddalaš doaimmaheddjiide, ja fuomášupmi heivvolaš programmeremii, sihkkarastá dáidda- ja kulturfálaldaga mii sáhtta movttiidahttit ja čuodjat girjást ja mánggakultuvrralaš publikumma gaska boahteveaš jagiid. Olahit ja rekruteret dieid ođđa ja viiddiduvvon publikummajoavkkuid lea mearrideaddjin nannet sisabohtovuodu ja eanet dietnasa, maiddái áiggi vuollái, institušuvnnaide ja aktevrraide dáidda ja kultursuorggis.

Den Norske Opera & Ballett, Norsk Tipping ja Talent Norgga dásunáŋgiruššamis lea ulbmilin ráhkadit ođđa klassihkkáriid ja bearráigeahččat ahte boahhte buolvva hábmejeaddji dásundáiddárat ožžot dásásaš ja mánga vejolašvuodaid, ja ahte publikumma oažžu girjás historjjáid sihke dievdduid ja nissoniid birra maid sii leat dahkan. Taleantaprográmma lea oassin Talent Norges nissonáŋgiruššamis.

Historjjálaččat leat dievdokoreográfát ráđđen dásunlávddi, ja dásunkompaniijaid čájálmasat leat eanas mearriduvvon dievdduin. Diet klassihkkárat leat oassin dásunkompaniija vuodas ja min oktasaš kulturárbbis. Go seamma kompaniijat vižžet dievdduid ráhkadit ođđa čájálmasaid, de šaddá garraoasttujuogus.

Rievdadit struktuvrraid, dárbbasa rahčamuš golmma dásis. Vuos fertejit ođđa taleanttat gávdnot ja loktejuvvot, dasto fertejit buorit koreográfát oahpahuvvot dainna lágiin ahte ožžot mángii geardduvvot bargovejolašvuodaid, ja de fertejit dat buoremusat sáddejuvvot máilbmái vai vesset čájehit iežaset bargguid riikkagaskasaččat.

Áŋgiruššan lea heivehuvvon ieš guđet lágan doaimmaide juohke golmma dásis. Doaimmat leat vuodđuduvvon dovdomearkkaide karriearain eanas otnáš máilmmi njunuš koreográfáide: geardduhuvvon bargovejolašvuodát, beassat ráhkadit čájálmasaid váldolávddiide, ja riikkaidgaskasaš vásihus. Oktiibuot addet diet koreográfalaš doaimmat vásihusaid, gelbbolašvuoda ja dohkkeheami.

Sullasaš taleantaprográmma sáhtta álkit heivehuvvot dáiddalaš doaimmaheddjiide geain lea mánggakultuvrralaš duogáš ja oinnolaš unnitálbmogiidda, seamma ulbmilin ja eanet disiplinnain dáiddasuorggis.

Nordic Black Theatre, Tabanka Dance Ensemble og Det Multinorske

Nordic Black Theatre lea iešeaiggádeaddji vuodđudus mii álggahuvvui 1992. Vuodđudus buvttada iežas čájálmasaid, searvá kreatiiva ovtasbargoproseassaide ovtas eará dáiddáriiguin

ja ovdánahttit nuorra multikultuvrralaš lávdedáiddáriiguin Nordic Black Xpress (NBX) bokte, Nordic Black Xpress lea Nordic Black Theatre iežas teáhterskuvla ja teáhterovdánahttinprojekta. Oahppu lea ollesáiggi oahppu, oahpaheapmi lea nuvtá ja studeanttat ožžot dasa lassinn stipeandda. Skuvllas lea fuomášupmi dáiddalaš gelbbolašvuodas de go girjásvuohka ja «transkultuvrralaš» lonohallan, mas neavttártaleanttain leat mánga eará kultuvrralaš vuolggasajis go norgga.

Nordic Black Theatre lohkanlistu fátmasta mánga eará teáhterárbevieruid mat speadjalastojuvvojit studeanttaid girjás duogážiis. Nordic Black stipeandaortnet lea jurddašuvvon buhtadit boasttajuogadeami servodagas ja addit studeanttaide návccahis joavkkuin seamma ekonomalaš vejolašvuoda oassálastit oahpu.

Tabanka Dance Ensemble

Tabanka Dance Ensemble lea álggahuvvon muhtin melaninrikkis doaimmaheddjiin ja spesialiserejit Afrihká ja Karibia sosio ritmmalaš práksisii. Sii leat nannosit gaskkal alla dási dáidaga, taleantaovdáneami, áŋgiruššat govdadit ja publikummaovsáneami.

Tabanka lea viiddidan dáiddasuorggi go lea buktán ođđa šáŋŋeriid, go lea rekruteren doaimmaheddjiid eahpeárbevirolaš servodatgerddiin, ja go ovdánahtá publikumma geas muđui lea leamašan unnán čanastat lávddiide. Vaikko Tabanka elihtaprográmma, mii lea vuodđuduvvon Talawa-teknihkkii, lea fuomášupmi dánsumis, lea organisašuvdna rekruteren doaimmaheddjiid návccahis joavkkuin álbmogis olles kultursuorgái. Tabanka lea maid doallan fuomášumi rekruteret dábálaš oahpuide KHIOii, Den Norske Dansehøgskole ja earáide.

Publikumma ovdánahttin, de lea Tabanka ožžon sisa gaskamearálaččat gokčot 98% bilehtain iežas čájálmasain Oslos ja 89% guossespealuin regiovnnain. Diet čájeha ahte diekkár girjás fáladat lea geasuheaddji maiddá olggobealde daid mánggakultuvrralaš stuoragávpogiid čoaŋkkananbáikkiid. Searvi geavaha gávppálaš sisaboađuid hoidet aktivitehtaid ja taleantaovdánahttin barggu.

Det multinorske (Multinorga)

Áigodagas 2012–2021 čadahii Det Norske Teatret bacheloroahpu Det Multinorske neavttárstudeanttaide geain bearašduogáš lei olggobealde Eurohpa. Det Multinorske bokte áiggui Det Norske Teatret čalmmustahttit ahte Oslo guhká lea leamašan čearddalaččat seagáš ja girjás gávpot, ja váikkuhit hukset neavttárjoavkkuid geat speadjalastet ođđaáigásaš Norgga.

Oahppu lei golmmajahkásaš. Golbma jahkodaga studeanttat ožžo oahpu, sii ožžo hárvhallanáigodaga bálkkáin Det Norske Teatretis maŋŋil oahpu. Oahppu lágiduvvui ovttas teáhteroahpuin Davvi Universitehtain, muhto oahpahusdagus lei vuosttažettiin Det Norske Teatret:is, mii lei nannosit mielde oahpu dáiddalaš, pedagogalaš ja hálddahušlaš stivremis.

Dákkár projeavtta bohtosiid sáhtá leat váttis mihtidit oanehis áiggis njuolgut tállaid bokte. Ulbmilin lea leamašan ahte studeanttat ieš guđet duogážiin ožžot eanet vejolašvuodaid ja doaimmaid lávddi alde ásahuvvon institušuvnnain, mas lea stuora mearkkašupmi boahpte áiggi rekruteremii suorgái.

Evttohus 10: Rádjerasttildeaddji sámi suorgi

Ulbmil Potensiála sámi rádjerasttildeaddji suorggi luonddus ferte geavahuvvot ja dohkkehuvvot, nannet dietnasa ja govddit ja nannejuvvon sisabohtu vuodđun ja viiddiduvvon márkan, mas lea sirdinárvu davviriikkalaš našuvnnalaš dáidda- ja kultursuorgái.

Duogáš Sámi álbmot lea rájítkehtes álbmot, ja sámi dáidda- ja kultursuorgi bargá rájiid haga davviriikkaid ja Ruošša gaskka. Diet rájítkehtes aktivitehta lea givrodad mii sihke váikkuha viiddidit sámi suorggi márkana ja nanne ja govddida lassi dietnasa ja govddit sisabohtovuđu. Stuora oassi organiserejuvvon aktevrrain ja institušuvnnain dáidda- ja kultursuorggis Sámis, leat Norggas, ja leat de oassin norgga ekonomalaš doaimmas dáppe.

Odne lea stuora beroštupmi sámi kreatiiva ealáhusaide, maiddá riikkaidgaskasaččat, ja márkanjearahallan orru suorrumen. Sámi kreatiiva ealáhusat vásihit lihka stuora hástalusaid riikarájiid geažil, ja ahte politihkalaš strategiiat, doarjjaortnegat ja váikkuhangaskaoamit ollu dušše heivehuvvojit siskkobealde ja dušše daid našuvnnalaš surggiid várás.

Nannet márkanovdáneami ja ávkkástallat sámi dáidda- ja kultursuorggi potensiála, oaivvilda lávdegoddi ahte berre ceggejuvvo davviriikkalaš ovttasbargoorgána mii sáhtta bargat láchimiin, ruhtadanmáliin, eksporttain ja diehtoovdáneami ovddas.

Doaimma Kulturráđdi álggaha ovttasbargoorgána gaskkal davviriikkaid kulturráđiid, Taike (The Arts Promotion Centre Finland) ja Sámedikkiid dainna ulbmilin ahte nannet sámi dáidda- ja kultursuorggi márkanovdáneami ja sajádaga.

Konkrehta doaimmat ovttasbargoorgánii sáhttet leat earret eará:

1. Ráhkadit ođđa strategiija buoridit ja heivehit márkanvejolašvuodaid, maiddá geahččat vejolašvuodaid vuodđudit eksportkontuvrra sámi dáidaga ja kultuvrra várás.
2. Árvvoštallat mainna lágiin sámi dáidda ja kultuvra ruhtaduvvo odne Davviriikkain ja evttohit ođđa ruhtadanmálla mii dohkkeha sámi suorggi rájítkehtes luonddu ja movt dat váikkuhivččii nannejuvvon sisabohtovuđui ja govddit márkanii.
3. Ráhkadit plána eanet diehtoovdáneapmái sámi dáidda- ja kultursuorgái.

Sámi suorggi rájítkehtes luondu

Sámi suorgi bargá ja eallá lunddolaččat rájítkehtta de go okta suorgi njeallje riikaráji rastá, ja máilmmiviidosas álgoálbmotfierpmádagain ovttas. Sámi rájítkehtes luondu lea eaktun ja vuđolaš kvalitehta mii lea mearrideaddji sámi dáidda- ja kultursuorggi sisabohtovuđui ja márkanii.

Dalle go riikkarájit giddejuvvojedje korona pandemiija geažil, masse sámi dáiddárat, kultuvrabargit, festiválat ja kulturinstitušuvnnat stuora osiid sin sisaboahovuodus ja fátmastanguovllu⁵⁹. Diet deattuha man dehálaš lea ahte politihka ja váikkuhangaskaoamit dohkkehit ja váldet vuhtii ahte sámi dáidda ja kultuvra leat rájakeahhtá sin luondus.

Márkanvejolašvuodát ja fátmastanguovllut lea stuorábut ja nannejuvvon go suorggi geahččá rájítkeahtes suorgin. Muhto vaikko orru ahte márkanjearahallan lassána, de sámi kreatiiva ealáhusat deivet stuora hástalusaid mat leat čadnojuvvon hehttehusaide rájiid olis. Leat maid hástalusat čadnojuvvon politihkalaš strategiijaide, doarjjaortnegiidda ja váikkuhangaskaomiide go stuora oasi heivehit siskkobealde, ja dušše gullevaš našuvnnalaš surggiide. Politihkalaš váikkuhangaskaoamit leat maid ieš guđet našuvdnarájiid siskkobealde, mii fas dagaha ahte leat ieš guđet lágan vejolašvuodát earret eará bargodilliide ja doarjjaortnegiidda sámi kulturaktevrraide.

Danne go buorre oassi institušuvnnain ja organiserejuvvon aktevrrain dáidda- ja kultursuorggis Sámis leat Norgga bealde, de leat sámi suorggi dienas dáidda- ja kultursuorggis maid čadnon ekonomalaš mearkkašupmái oppalaš suorggis Norggas. Danne ferte lágiduvvot dilli nu ahte leat dássásaš eavttut ovdánahttit sámi dáidda- ja kultursuorggi Norggas ja Davviriikkain nu go našuvnnalaččat, vuolggasadjin lea sámi suorggi iežas eavttut ja dohkkehit rájítkeahtes luonddu.

Dies čuovvu ahte Kulturdepartemeanta ja eará guoskevaš departemeanttat heivehit ahte sámi ja našuvnnalaš kulturinstitušuvnnat iežaset barggus sámi álbmoga ektui galget sáhttit bargat strategalaččat rájítkeahhtá vai sáhtá miehtá Sámi beaktileappot organiseret institušuvnnaid.

Mearrediđolaš ja našuvnnalaččat álggahuvvon ángiruššan

Olahit ulbmila ahte ávkástallat márkan- ja dienaspotensiála sámi suorggi rájítkeahtes luonddus, ja de nannet sámi dáidda- ja kultursuorggi iežas eavttuid vuodul, ja maddái duođaštít ahte sámi suorgi lea dohkkehuvvon su earenoamáš vejolašvuodáiguin, dárbbášuvvo mearreulbmilis ja našuvnnalaččat movttiideapmi dasa. Geavatkeahtes potensiála márkanis sáhtá luvvejuvvo go politihkalaš strategiiat heivehuvvot, innovašuvnna ja gaskaomiid bokte mat heivjit suorggi eavttuide ja doibmii.

Sámi davviriikkalaš ovttasbargoorgána

Berre ceggejuvvo sámi-davviriikkalaš ovttasbargoorgána daviriikkaid kulturrađiid, Taike⁶⁰, Sámedikkiid ja eará berošteddjiid gaskka. Ovttasbargoorgána galgá váikkuhit nannet sámi suorggi, suorggi iežas eavttuid vuodul, nannet suorggi dáiddalaš friddjavuodá ja iešmearrideami ja váikkuhit dássásaš eavttuid sámi suorggi ovdáneapmái seammá go našuvnnalaš surggiide muđui. Diet maid váikkuha nannet suorggi ekonomalaš ovdáneami.

Ovttasbargoorgánas berre leat vuoruhuvvon doaibma ráhkadit ođđa strategiija buorebut heivehit márkanvejolašvejolašvuodáide Davviriikkalaččat ja riikkaidgaskasaččat, ja bargat oktiiveivehuvvon ja mearreulbmilaččat heivehit ruhtadanmálliid, eksporta ja diehtoovdáneami.

⁵⁹ Geahča earret eará *Sámiráđi iskama sámi dáidda- ja ja kultursuorggis 2021* <https://www.saamicouncil.net/news-archive/kultur-spmi-i-tider-med-covid-19>

⁶⁰ <https://www.taike.fi/en/frontpage>

Riikkaidgaskasaččat

Riikkaidgaskasaččat lea stuora beroštupmi sámi ja álgoálbmogiid dáidagii ja kultuvrii. Sámi dálááigásaš dáidda, filmmat, musihkka ja earenoamážit hábmen, vásihit odne stuora gávpeberoštumi riikkaidgaskasaččat. Rájitkeahtes fátmmastanguovlluin, nanu álgoálbmotfierpmádagain ja stuora riikkaidgaskasaš gávpeberoštumiin, berrešii eanas leat sajis buori ja doallelaš ekonomalaš ovdáneapmái sámi kreatiiva ealáhusaide.

Sámi kreatiiva ealáhusaid márkanovdáneapmi vásiha datte ge stuora hástalusaid čadnon rádjecakkiide, ja našuvnnaš kulturpolitihkakaš strategijjaid, diehtoovdáneapmái, doarjjaortnegiidda ja váikkuhangaskaomiide mat eai deaivva sámi kreatiiva ealáhusaide doarvái bures. Diet hehte suorggi ovdánanpotensiála. Ieš guđet lágan kulturpolitihkalaš váikkuhangaskaomiid ferte heivehit ieš guđet láhkái rájjiid rastá, juoga mii dagaha ieš guđet lágan vejolašvuodaid earret eará olahit márkaniid, doarjjaortnegiidda ja bargoeavttuide sámi kulturaktevrraide.

Sáhttit ávkkástallat dan stuora riikkaidgaskasaš potenciála beroštumis sámi dáidagii ja kultuvrii, berre cegejuvvot davviriikkalaš eksportakontuvra sámi dáidagii ja kultuvrii, álggahuvvon sámi davviriikkalaš ovttasbargo orgánas (geahča maid evttohus 3). Berre maid ávžžuhit ja heivehit aktivitehtaide ja doaimmaide maid bargomálla movttiidahtta maid Office for Contemporary Art Norway (OCA) ja sámi dáiddárat ja institušuvnnat leat dáhkan, ja mas earret eará leat boadus norgga paviljonga Venezia-biennalas 2022 gos lea sámi dáidda.

Sámi dáiddárat dáiddabiennalas Venezia 2022

Office for Contemporary Art Norway (OCA)⁶¹ doarju dáiddáriid Norggas ja Sámis. Katya García-Antóns jodiheamis lea OCA almmuhan čiekŋalis berostumi davviguovlluide, gos sii gomihit dábálaš jurddašeami vulosoavvális go gehččet dán regiiovna ja álgoeatnama Sápmi de go váldočuokkis in áigeovdilis áššiide dáidaga siskobealde, nu go dálkkádathástalusat ja gažaldat sosiála vuoiggalašvuodas. OCA prográmma bargá háhkat kreatiiva lihtuid mat ovdalašáiggis ja dálááiggis mii lea báidnojuvvon kolonialismmas ja kanonalaš tendeanssain, maidái dat mat gávdnojit OCA iežas institušuvnnaš struktuvrrain, vai nie oidnet odđa vugiid leahkit ja bargat boahhte áiggis.

Office for Contemporary Art Norway (OCA), gii lea okta duogábealde davviriikkalaš paviljonga Venezia-biennalas, buvttada projeavtta paviljongii 2022. Davviriikkalaš paviljonga lea leamašan dan rájes go šattai gárvvis 1962, ovttasbargu gaskkal golmma našuvnna: Suopma, Norga ja Ruotta Čájáhusat davviriikkalaš paviljongas leat oktasaš projeakta gaskkal Moderna Museet, Ruotas, Kiasma, Suomas ja Office for Contemporary Art Norway. Institušuvnnat Ionohallet čájáhusaid buvttadeamis davviriikkalaš paviljongas. Muhto 59. dáiddabiennalas, Venezias 2022 de galget sámi dáiddárat Pauliina Feodoroff, Måret Anne Sara ja Anders Sunna ovddastit sin sámi ruovttueatnama, Sámi, ja de dahket davviriikkalaš paviljonga sámi paviljongan. Diet lea historjjálaš boddu – vuosttaš gearde besset dušše sámi dáiddárat čájehit našuvnnaš

⁶¹ <https://www.oca.no/about/>

paviljongas Venezia-biennalas, ja vuosttaš geardde leat sámít dohkkehuvvon našuvdnan paviljongas mii guoddá sin nama⁶².

Ruhtadeapmi ja diehtodárbu

Sámi davviriikkalaš ovttasbarggu orgána ferte iskat ja árvvoštallat movt dáidda ja kultuvra ruhtaduvvo Davviriikkain odne, ja ferte ráhkaduvvat ođđa ruhtadan- ja doarjjaortnetmálla mii váikkuha eanet ovttasbargui, mobilitehtii ja dáiddalaš buvttadeapmái Sámis rastá našuvnnalaš rájiid, ja eará álgoálbmogiiguin.

Lávdegoddi evttoha ahte ovttasbarggu orgána galgá geahččat vejolašvuodaid oktiiheivehit strategijaid sámi kulturinstitušuvnnaide vai buorebut sáhttet heivehit ahte kulturinstitušuvnnat sáhttet bargat ja ovttasbargat rájiid rastá Sámis. Go sámi kulturinstitušuvnnat odne barget rájiid rastá, muhto dušše doaimmaid mat leat iežaset rájiid siskkoabealde, de ráddje diet sin doaimmaid bargat olle sámi dáidda- ja kultursuorggi ovddas.

Berre maid heivehit ahte našuvnnalaš kulturinstitušuvnnat iažaset bargguin sámi álbmoga ektui ja ovddas galget sáhttit bargat strategalaččat rájiid rastá miehtá Sámi. Dat ahte rájiid rastá heiveha kulturinstitušuvnnaid Davviriikkain, de nanne dat fátmastanguovllu ja ekonomii ja suorgái ollislaččat.

Lea maid dárbu nannet diehtovuodu. Odne lea hui unnán dutkan ja diehtočoaggin mii sáhtta váikkuhit strategalaš politihkalaččat nannet suorggi. Ovttasbargolávdegoddi berre dan dihte ráhkadit guhkes áiggi plána diehtobuvttadeapmái ja strategalaččat geavahit dieid dieđuid.

Rádjerašttildeaddji kulturpolitihkalaš heiveheapmi mearkkaša ahte ekonomalaš ovdáneapmi nannejuvvo sámi suorgái, ja de maid ekonomalaččat movt ruhta jorrá dáidda- ja kultursuorggis Norggas. Muhto maidái eará suorggit Davviriikkalaččat dinejit diekkár rádje rasttildeaddji ovdáneamis mii addá vejolašvuoda eanet gávppašemi ja eksportta rájiid rastá.

Nannet álgoálbmotsuorggi Kanadas

Leat mánga buori ovdamearkka movt našuvnnalaš stáhtat leat nannen álgoálbmogiid iešmearrideami ja rámmat ovdánahttimii dáidda- ja kultursuorggis.

Canada Council for the Arts lea jagiid mielde bargan mearredidolaččat nannet álgoálbmotsuorggi. Canada Council for the Arts lea earret eará ceggen sierra álgoálbmot oasi mas leat álgoálbmogat

⁶² Geahča eanet OCA barggu birra sámegeillii dáppe <https://www.oca.no/venice-biennale/venice-biennale-2022-20220423/?lang=no> og <https://www.oca.no/about/acknowledgement/>

Filbma ovttasbarggu birra gaskkal OCA ja sámi dáiddáriid ja institušuvnnaid, geahča earret eará dáppe: <https://www.kulturradet.no/mangfold/vis/-/ny-aera-for-samarbeid-om-samisk-kunst/> <https://www.yousámistube.com/watch?v=vb47RDWn2Sc&t=1s>

hálddahusas, ja lea nammejahkii bidjan mearkkašahtti ollu ruđaid álgoálbmot dáidda- ja kulturulbmiliidda. Sii leat maid bidjan johtui dutkanprojeavtta álgoálbmogiid fágaguoibmeárvvoštallama ektui. Sii leat aiddobáliid heivehan prográmmaid mat galget váikkuhit ovttasbargui, lonohallamiidda, buvttadeami ja mobilitehta gaskkal iežaset ja eará álgoálbmogiid. Canada Council for the Arts ovdal lea maid iežas strategalaš dokumeanttain gođđán sisa vuđolaš dohkkeheami álgoálbmogiin⁶³, ja bargá strategalaččat nannet álgoálbmogiid iesmearrideami ja dáiddalaš friddjavuođa suorggis⁶⁴.

⁶³ <https://canadacouncil.ca/spotlight/2021/04/2021-26-strategic-plan>

⁶⁴ Geahča eanet Canada Council for the Arts barggu birra álgoálbmot suorggis dáppe: <https://canadacouncil.ca/commitments/indigenous>

Gelbbolašvuohta

Evttohus 11: Eanet márkanberošteaddji gelbbolašvuohta

Ulbmil	Eanet márkanberošteaddji ja fitnodatlaš gelbbolašvuohta institušuvnnain, mii sáhtá váikkuhit nannet dienasvuođu vuodđuduvvon potensíala ektui juohke institušuvnnas.
Duogás	Institušuvdnasuorgi ferte, dahje háhkat, dárbbášlaš ja rievttis kommersiála gelbbolašvuođa nannet dienasvuođu vuodđuduvvon ovttaskas institušuvnna potensíala ala. Lihkostuvvat dieinna, de fertejit institušuvnnat čadahit strategalaš vuoruhemiid programmeremii, buvttadusaide, vuovdimii ja márkanastitmii. Lávdegoddi čujuha ahte jus galgá lihkostuvvat diekkár áŋgiruššamiin, de fertejit lágídit ođđa arenaid ja gelbbolašvuođa, digitála vejolašvuođat, fitnodatgelbbolašvuohta ja kommersiála ovdáneapmi. Lávdegoddi evttoha vuorohut doaimmaid ja áŋgiruššamiid, arenaid ja prográmmaid mat sáhttet hárhjehallat bargiid, jođiheddjiid, organisašuvnnaid ja institušuvnnaid nannet iežaset fitnodatčehppodaga, kommersiála ipmárdusa ja ođđajurddašeami berre vuoruhit. Diekkár áŋgiruššamat berrejit dáhpáhuvvat ovttasbargo bealálaččaid, arenaid, surggiid ja geografijja rasttildeaddjin. Berre leat ulbmilin ahte gelbbolašvuođalokten boahtá olles suorgái ávkin.
Doaimma	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ovdánahttinruđat gávdnamis dustet govda ja rievdadeaddji gelbbolašvuođa institušuvnnaid bealis, earenoamážit publikumma- ja márkanipmárdusa, ja vel digitála vejolašvuođaid. 2. Eanet gelbbolašvuohta gávdnamis márkan- ja dienaspotensíalas digitála márkanis (márkanfievrrideapmi, publikumma láhtten, sosiála mediat, jierbmeteknologiija dáhtačoaggin). 3. Eanet gelbbolašvuohta ovttasbarggu birra ođđa arenain, fitnodat jođiheamis, kommersiála ovdáneapmi ja innovatiiva ovttasbargu gaskkal dáidda ja kultursuorggi 4. Inkubáhtor fitnodatovdáneapmái, earenoamážit heivehuvvon dáidda- ja kultursuorgái.

Eanet kommersiála gelbbolašvuohta kulturinstitušuvnnain ii leat dušše sáhka fievrredit fitnodat- ja márkanressursaid, muhto heivehit ahte institušuvnnat sáhttet ovdánahttit buori ovttasdoaimmama gaskkal márkandieđu, suorgedieđu ja innovašuvdnadieđu beroškeahhtá gos geográfalaččat leažžá ja institušuvnna sturrodagas, ja vuodđuduvvon juohke institušuvnna potensíalii. Institušuvnnat fertejit čadahit strategalaš vuoruhemiid programmeremii, buvttadusaide, gávppašeapmái ja márkanfievrrideapmái, ja ferte lágíduvvot ođđa arenaide, ja gelbbolašvuhtii, digitála vejolašvuođaide ja fitnodatgelbbolašvuhti ja kommersiála ovdáneapmái.

Lávdegoddi árvala ahte vuoruhir doaimmaid ja áŋgiruššamiid, arenaid ja prográmmaid mat sáhttet hárhjehallat bargiid ja jođiheddjiid, organisašuvnnaid ja institušuvnnaid nannet sin fitnodatdáiddu, kommersiála ipmárdusa ja ođđa jurddašeami. Diekkár iniciatiivvat berrejit dáhpáhuvvat sorjákeahhtá ovttasbargoskihpáriid, árenaid, surggiid ja geografijja. Dat berre leat ulbmilin ahte institušuvnnat geažos áiggi juogadit vásihusaid ja movt buoremusat leat lihkostuvvan, nu ahte gelbbolašvuođalokten boahtá olles suorgái buorin.

Ovdánanruđat ja digitála gelbbolašvuoha

Lávdegoddi dovda ahte⁶⁵ Kulturráđi *Utviklingsprogram for institusjoner (Ovdánahttinprográmma institušuvnnaide)* lea almmustahtán stuora dárbbu innovašuvdna- ja ovdánahttinruđaide geahččalit ođđa málliid nannet dienasvuodu, eanet vuovdimii ja ođđa publikummaovttadagaide, sihke daid stuora guovddáš institušuvnnaide ja máŋga daid smávit institušuvnnaide. Lávdegoddi oaivvilda ahte ferte valljit bidjat dán sorttat ovdánahttinruđaid, dan dihte go de eai institušuvnnat eai beasa dušše gehččaladdat ođđa málliid, muhto institušuvnnat besset oaidnit gos gelbbolašvuoha duođai váiluj ja besset álgit bargat deavdit iežaset gelbbolašvuodadárbbuid.

Lávdegoddi háliida čujuhit ahte gelbbolašvuodálokten suorggis, gáibida ahte ovttaskas institušuvnnas lea diehtomielašvuoha iežas potenciála ja ahte gávdnojit resurssat ovdánahttit iežas organisašuvnna rievttis strategalaš guvlui. Diekkár gelbbolašvuodálokten mielddisbuktá earret eará bargit institušuvnnain geain lea sáitenjuolla gelbbolašvuoha kommersiála doaimmahusas, de go guossoheapmi, eanetgávppašeapmi, bileahtta vuovdin ja vel eanet. Dárbašlaš gelbbolašvuoha nannet dienasvuodu lea ovttaskas institušuvnna sturrodaga duohken, resurssaid, čoahhábidjama ja eará, ja doaimmat gelbbolašvuodáloktemii ferte dan dihte vuolgat ovdánahtindárbbuin maid institušuvdna ieš lea gávnahan. Lávdegoddi čujuha ahte diekkár investeren sáhtá dagahit stuorát ja mihtideaddji árvoháhkana institušuvdnasuorggis (ovdamearkkan servodatárvoanalysaid bokte, geahča evttohus 1).

Institušuvnna jođiheddjiin ferte leat vejolašvuoha heivehit lasihit ja ovdánahttit govda ja rievttis gelbbolašvuoda bargiid bealis. Gáibiduvvo ahte lea vejolaš geavahit váikkuhangaskaomiid de go lonohallat vásihusaid, ovdánahttin ja nuppástuhttinruđat. Gáibiduvvo maid máŋgii ahte lea buorre ovttasbargu ja beassat fierpmádagaide gos eará doaimmahusain lea rievttis gelbbolašvuoha, ja áinnas innovatiiva čovdosat sihke surggiid ja geografijia rasttildeaddji.

Njukčamánu dán jagi (njukčamánu 26. beaivvi 2021), biddjui *Museumsmeldingen (Museadieđáhus)* ovdan; *Musea i samfunnet — Tillit, ting og tid (Museat servodagas - Luohttámuš áššit ja áigi)*⁶⁶. *Museadieđáhus* váldá ovdan máŋga dehálaš ovdánandovdomearkka museasuorggis earenoamážit, de go dahkat digitálalaččat gávdnamis ja gelbbolašvuoha, digitála doaibmanviidodat ja digitála gaskkusteapmi.

*Digitála ovdáneapmi gal maid boahhteáiggis báidná musea árgabeaivvi ja gáibida eanet digitála ipmárdusa ja gelbbolašvuoda museaorganisašuvnnain. Teknologalaš ovdáneapmi gáibida buriid čovdosiid vai jođanit sáhtá heivehit iežas ođđa vuordámušaide*⁶⁷.

Nu go čilgejuvvon evttohus 6, doaivu lávdegoddi ahte sáhtá leat potenciála nannet institušuvnna sisabohtovuoda ja fievrredit dáidda- ja kultursuorgái eanet gelbbolašvuoda daid earenoamáš vejolašvuodaid birra mat leat digitálaččat. Eanet digitála lahkosiin ja digitála gelbbolašvuoha institušuvnnain addá vejolašvuodaid márkanfievrrideapmái ja gulahallamii, diehtoviežžamii čadnon ulbmiljoavkku láhttemii, sosiála mediaid, jierbmeteknologiija, dáhtaviežžan ja eanet.

⁶⁵ *Utviklingsprogram for kulturinstitusjoner - kulturradet.no*

⁶⁶ <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-23-20202021/id2840027/?ch=1>

⁶⁷ *Meld. St. 23, «Musea i samfunnet», s. 41.*

Lávdegoddi oaivvilda ahte berre maid leat ulbmilin ahte institušuvnnat geažos áiggi galget juogadit vásihusaid ja buoremus barggu, nu ahte gelbbolašvuodálokten boahtá olles suorgái buorrin.

Inkubáhtor fitnodatovdáneapmái, earenoamážit dáidda- ja kultursuorggis

Lávdegoddi lea digaštallan dárbbu vuodđudit spesialiserejuvvon inkubáhtora mii sáhhtá bajidit fitnodatgelbbolašvuoda ja kommersiála lahkoneami dáidda ja kultursuogái. Diekkár inkubahtor sáhhtá viežžat elemeanttaid, dieđu ja movttiideami álggaheami-máilmmis ja riikkaidgaskasaš ángiruššamiin.

Lávdegoddi háliida čujuhit vejolašvuodaide maid inkubáhtor ángiruššan livččii sáhhtán váikkuhit, mii fápmudusaid, diet leat earret eará:

- Ovdánahttit sierra arenaid buktit ovdan ođđa konsepttaid, kommersiáliserema ja ođđa fitnodatsurggiid dáidagii ja kultuvrii (ovdamearkan NFT, Non-Fungible Tokens)⁶⁸, digitála dáidda blockchain bokte)
- Loktet dehálašvuoda eanet ovttasbarggu ja gelbbolašvuodas dáidda- ja kulturšuoorggis mii lea čadnon kultursponsemii
- Bovdet našuvnnalaš ja riikkaidgaskasaš eahpeárbevirolaš aktevrraid dahkat innovatiiva deaivvadansajiid ja ságastallamiis, digitálalaččat, hybridalaččat ja dahje fysalaččat
- Heivehit deaivvadansajiid gos surggiid rasttildeaddji investeremat ja doaimmat digaštallojit ja loktejuvvojit, ovdamearkan ruhtadeapmi mat leat surggiid rasttildeaddjit ja priváhta ja almmolaš ovttasbargguin (geahča maid evttohusa ođđajurddašeaddji deaivvadan sajít)
- Čájehit riikkaidgaskasaš ángiruššamiid mat sáhhtet movttiidahttit ovdáneapmái, ovdamearkan kártet ođđa ruhtadaninstrumeanttaid *Social Impact Bonds*⁶⁹, ja geahččalit málliid siskkobealde *Endowed Professorships*⁷⁰ gos laktá akademiija ja ealáhusa oktii dutkama bokte.

⁶⁸ <https://www.forbes.com/advisor/investing/nft-non-fungible-token/>

⁶⁹ <https://www.oecd.org/cfe/leed/UnderstandingSIBsLux-WorkingPaper.pdf>

⁷⁰ <https://www.bi.edu/research/endowed-professorships/>

Evttohus 12: Eanet ipmárdus gussiid birra

Ulbmil	Sihkkarastit ahte kulturinstitušuvnnain leat doarvái resurssat ja gelbboalšvuohta hukset nanu ipmárdusa vejolaš gussiid birra. Eanet dieđut leat mearrideaddji vuodđun strategalaš válljemiidda ja vuoruhemiide programmeret, vuovdit ja márkánfievrredit. Potensiála lea čielggadit ođđa ja govddit publikummajoavkkuid.
Duogáš	<p>Guhkesáiggi ulbmiljoavkobargu gáibida ipmárdusa ja earenoamáš, bistevaš resurssaid. Lea mealgat divraset háhkat ođđa kundariid go ahte seamma guossit fas fitnet. Publikumma mii juo lea, lea eanet jahkehahtti ahte sii geahččalit ođđa fálaldagaid ja buvttadusaid.</p> <p>Seammás lea dárbu bargat ulbmiljoavkkuid ektui ja ipmárdusain dainna ulbmilin ahte ovdánahttit ođđa kunddarjoavkkuid ja ovttagaid. Lea garra dárbu publikumma- ja márkániskosiidda vai buorebut ipmirda gos potensiála lea, ja makkár vuordámušat ja dárbbut ieš guđet ovttagain leat dáidda- ja kulturfálaldagaide.</p>
Doaibma	<ol style="list-style-type: none"> 1. Čohkket dáhtaid gussiid láhttemiid ja vuoruhemiid birra vai lea vejolaš dahkat buoret mearrádusaid ja proseassaid organisašuvnnain, ovdamearkan oktiivevehuvvon analysareaiddu Kulturmonitora bokte. 2. Eanet gelbbolašvuohta mainna lágiin kunddaripmárdus ipmárdus addá árvvu, go kunddardáhta árvu lea easkago ipmárdus lea, ovdamearkan sihkkarastit ahte fas fitnet ja eanetvuovdin earret eará miellahtun, oastit kataloga ja prográmma, buvttadusat gávppis, guossoheapmi ja nu ain. 3. Lávdegoddi rávve ahte analysareaidu Kulturmonitor fievrruduvvo viidáset bistevaččat ja mas lea almmolaš ruhtadeapmi.

Ipmárdus ja ulbmiljoavkkuiguin bargat

Dieđut mat máhcahuvvojit ja ipmárdus publikummas leat vearditmeahtumat. Dat addá vejolašvuođa dahkat eanet kunddarberosteaddji vásihusa mii sáтта dahkat ahte kundarat fas bohtet, unnidit heaitima. Geat leat kulturfálaldaga geavaheaddjit, man dávjá bohtet sii, makkár ođđa geavaheaddjit bohtet, geat heitet, ja makkár prográmmat movttidahttet ieš guđet publikummajoavkkuid? Diet leat gažaldagat maid ferte vástidit vai buorebut ipmirda dáidda- kulturinstitušuvnnas buoremusat sáhttet heivehit kundariid dárbbu ja dahkat buoremus vejolaš árvvu.

Kulturinstitušuvnnain odne lea menddo heajos ipmárdus geat oassálastet ja mii movttiidahtta oassálastit ieš guđet dáidda- ja kulturfálaldagaid ieš guđet joavkkuin. Árbevirolaččat leat oaidnán ahte publikumma ja márkana ovttas, juoga mii lea dagahan ahte institušuvnnat rahčet leat guoskevaš márkáanalysat. Go álbmogis leat ovttaskas olbmot, de sáhtta fargga dáhpáhuvvat ahte ii heive geasa ge jus váldá vuodu das ahte ovttaskasolbmot láhttejit de go gaskamearalaččat, maid sii hárvve dahket.

Eanet ipmárdus dáidda- ja kultursuorggi geavaheaddjit ja eai-geavaheaddjit ja sin vuoruheamit ja láhtten dahká institušuvnnaide vejolažžan dahkat buoret mearrádusaid, ja heivehit márkánfievrrideami ja fálaldaga ieš guđet identifiserejuvvon joavkkuide maid leat sávahahtti ulbmiljoavkkut váldet ipmárdusa atnu – ovdamearkan sihkkarastit ahte guossit fitnet nuppes ja eanet gávppašeami earret eará

miellahttuvuođa bokte, katalogaid ja prográmmaid oastit, skeaŋkkaid, gálvvuid gávppis, guossahallamiid jea eará.

Lea hui dárbu publikumma- ja márkankosiidda vai buorebut ipmirda gos gávdno potenciála, ja makkár vuodrámušat ja dárbbut dáidda- ja kulturfálaldahkii ieš guđet olbmui lea. Seammás gáibida guhkesáiggi ulbmiljoavkobargu vuodđuduvvon dieđuid ala earenoamáš ja bistevaš resurssaid. Lea ollu divraset háhkat ođđa kundariid go oažžut dálá gussiid boahtit ođđasit. Lea maid stuorát doaivva ahte dálá guossit geahččalit ođđa fálaldagaid ja buvttademiid.

Analysareaidu Kulturmonitora

Norsk publikumsutvikling (NPU) bargá dál analysareaiduin Kulturmonitor, mii lea oassin iskosis NPU Monitor 2021⁷¹. Kulturmonitoras lea ulbmilin ovdánahttit našuvnnalaš analysabálvalusa mii sáhtta dahkat buoret vuodu mearridit publikummaovdáneapmái ja fitnodatovdáneapmái norgga dáidda- ka kultursuorggis.

Ulbmil Kulturmonitorain

Dingojeddjiide ja sponsoriidda:

Addit dingojeddjiide jahkásaš raportta gallis ja geat ávkkástallet doarjagiid/skeaŋkkaid Fállat našuvnnalaččat, regionálalaččat ja gávpesurggiide buohtastahttinvuodu

Aktevraide:

Addit aktevraide govtolaš haddái geažos áiggi ipmárdusa movt sin publikumma rievda, ja buohtastahttinvuodu eará institušuvnnaid ektui vai olles suorgi sáhtta loktejuvvot dieđuid ektui - eai dušše dat geain leat stuora bušehtat

Ovttasbargu suorggis:

Ráhkadit vuodu ovttasdoaimmii gaskkal kulturinstituvnnaid prográmma ja márkantievrrredeami mat leat heivehuvvon strategalaš dehálaš ulbmiljoavkkuide geat eai oassálastte. Earenoamáš fuomášupmi ahte nuoraid gaskka lea oassálastin, nuorra ollesolbmuid gaskka ja olbmuid gaskka geain lea sisafárrejeddi duogáš

⁷¹ <https://norskpublikumsutvikling.no/prosjekt/npu-monitor-2021>

Mainna lágiin Kulturmonitora galgá doaibmat

- Kulturmonitora galgá čohket ja analyseret geavaheaddjiláhttema, guossástallanvuogi, demografija ja psykometrihka mii lea vejolaš EU GDPR mearrádusa mielde ja norgga persovdnasuodjalus lága mielde
 - Kunddardáhtat galgát čohkkejuvvot automáhtalaččat bileahttasystemaid APlaid bokte ja digitála láhtten, oktiibiddjon dieđuin jearahallaniskosiin
 - Okttibidjat dieđuid mat galget addit vástádusaid geavaheddjide dávjá divvojuvvon gažaldagaide lunddolaš vuogi mielde
 - Dieđut čájehuvvojit institušuvnnaide heivehuvvon “boallobeavddis”, ja addá sidjiide ipmárdusa láhttenvugiide sihke geavaheddjiide ja ii-geavaheddjiide ja vejoalažžan dahká raporterema makkár váikkuhusat ieš guđet lágan kulturvásihusain lea publikummii
 - Dingojeddjiide galgá leat vejolaš viežžat raporttaid čoahkkáigessojuvvon dásis
-

Ulbmiljoavkku boahte áiggi analysareidui leat dáidda-ja kulturinstitušuvnnat. Reaidu galgá geavahuvvot oažžut ipmárdusa sihke geavaheddjiid birra ja sii geat eai leat geavaheddjiid ieš guđet lágan dáidda- ja kulturfáldagain, ja galgá sáhttit geavahuvvot barggus dahkat kultureallima eanet fátmasteaddjin.

Boahteáigásaš bistevas Kulturmonitor addá institušuvnnaide vejolašvuoda háhkat dárbbaslaš ipmárdusa ulbmiljoavkkuid ja geavaheddjiid birra, eanet girjásvuoda ja digitaliseren. Dat maid effektivisere ja standardisere ipmárdusbarggu ieš guđet institušuvnnain, vai eai buohkat dárbbas dahkat dan seamma barggu. Nie sáhtá maid sihkarastit ahte háhkkojuvvo dásedit, buhtastahti tállat gaskkal aktevraid ja regiovnaid, mii maid dahká ahte raporterem Kulturdepartementii/Kulturráđđái, fylkkaide ja suohkaniidda šaddá eanet dárkilet ja beaktilet. Diet bargu bohtá buot dáidda- ja kulturinstitušuvnnaide Norggas buorin, ja sin dálá ja boahteáiggi ođđa guossástalliide buorin.

Bargu analysareiduin de go Kulturmonitora, lea divrras ja resursagáibideaddji mii gáibida sierra, bissovas resurssaid. NPU Monitor čađáhuvvo odne Norsk publikumsutvikling ja dan miellahtuid bokte, ovttasbargguin WolfBrown, Norgga kulturráđiin, Norgga filbmainstituhtain, Norgga teáhter- ja orkeastarserviin ja Spekter:iin.

Lávdegoddi evttoha ahte Kulturmonitora fievrreduvvo bissovaččat ja ahte vuodđun lea almmolaš ruhtadeapmi.

